«Гөлназ» 49 нчы балаларның танып-белү-сөйләм үсешен өстенлекле
гамәлгә ашыручы гомумүстерешле балалар бакчасы»
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Килешенде:

Өлкән тәрбияче
_________ Хөснетдинова Д.Р.
«_31_» _____08_____ 2022 ел

Раслыйм:
«Гөлназ» 49 нчы балалар бакчасы»
МБМББ җитәкчесе :
_________ Габидуллина Э.С.
«_31_» _____08_____ 2022 ел

9 нчы мәктәпкә әзерлек (6-7 яшь) төркеменең 2022-2023 нче уку елына эш программасы

Төзеде:
Зиганшина А.Н.
Файзрахманова Э.М.

Яр Чаллы
2022 ел

Эчтәлек

1.Максатлар бүлеге.....3
1.1.«Гөлназ» 49 нчы балалар бакчасы турында гомуми белешмә.....4
1.2. Төркем турында белешмә.....4
1.3. Программаның максатлары һәм бурычлары.....4
1.4.Программага хас үзенчәлекләр.....5
1.5.Мәктәпкә хәзерлек төркеме эшчәнлегенең юнәлеше.....8

2.Эчтәлек бүлеге.....8
2.1.Тәрбия һәм өйрәтү бурычлары.....8
2.2.2 яшьтән алып мәктәп яшенә кадәрге балаларның үсеш юнәлешләренә туры килгән белем бирү эшчәнлеге.....8
2.3 Белем өлкәләре буенча комплеклы-тематик план.....9
2.3.1.«Социаль-коммуникатив үсеш» белем бирү өлкәсе.....9
2.3.2.«Танып-белү үсеше» белем бирү өлкәсе.....24
2.3.3.«Сөйләм үсеше» белем бирү өлкәсе.....35
2.3.4.«Сәнгати-эстетик үсеш» белем бирү өлкәсе.....46
2.3.5.«Физик үсеш» белем бирү өлкәсе.....57
2.4.Ата-аналар белән эш.....62

3.Оештыру бүлеге.....65
3.1. Көндәлек режим.....65
3.2.Методикпрограмма белән тәэмин ителеш.....66
3.3.Предметлы тирәлек мохите оештыру үзенчәлекләре.....67
3.4.Материаль-техник тәэмин ителеш.....70

Кушымта
Кушымта 1. Балаларның яшь үзенчәлекләре.....71
Кушымта 2. Белем бирү эшчәнлегенең тематикасы.....73
Кушымта 3. Белем бирү эшчәнлеге челтәре.....74
Кушымта 4. Сәламәтләндерү чаралары.....75
Кушымта 5. Милли–җирле компонент (ЭРС, УМК).....78

1. Максатлар бүлеге

Бу программа ФДББСна нигезләнеп эшләнгән Н.Е.Веракса, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге «Туганнан алып мәктәпкәчә» төп белем бирү программасына һәм балалар бакчасының төп гомуми белем бирү программасынатаянып төзелде.

Эш программасытүбәндәге норматив документларгатаяныптөзелде:

1. Федеральный закон от 29.12.2012 №273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»с изменениями и дополнениями от 14.07.2022 №298, №299, №300
2. Федеральный закон от 03.08.2018 №317-ФЗ «О внесении изменений в статьи 11 и 14 Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации»;
3. Комментарии к ФГОС дошкольного образования Минобрнауки России, Департамента общего образования от 28.02.2014 г. №08-249;
4. Профессиональным стандартом "Педагог (педагогическая деятельность в сфере дошкольного, начального, основного и среднего общего образования) (воспитатель, учитель)", утвержденного приказом Минтруда и Соцзащиты РФ № 544н от 18 октября 2013 г. (с изм. на 5.08.2016г);
5. СанПиН 2.4.3648-20 от 28 сентября 2020 г «Санитарно-эпидемиологические требования к организациям воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодёжи»;
6. СанПиН 2.3/2.4.3590-20 "Санитарно-эпидемиологические требования к организации общественного питания населения" от 27 октября 2020 г. № 32;
7. СанПиН 1.2.3685-21 «Гигиенические нормативы и требования к обеспечению безопасности и (или) безвредности для человека факторов среды обитания» от 28.01.2021 № 2;
8. Санитарно-эпидемиологические правила СП 3.1/2.4.3598-20 «Санитарно-эпидемиологические требования к устройству, содержанию и организации работы образовательных организаций и других объектов социальной инфраструктуры для детей и молодежи в условиях распространения новой короновирусной инфекции (COVID-19)», утвержденный постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 30 июня 2020 года №16.
9. Приказ Министерства просвещения РФ от 31.08.2020г. № 373 «Об утверждении Порядка организации и осуществления деятельности по ООП – образовательным программам ДО»;
10. Методическими рекомендациями Минобрнауки «О разработке основной общеобразовательной программы дошкольного образования» от 21 октября 2010 года, № 03-248;
11. Закон Республики Татарстан «О государственных языках Республики Татарстан и других языках в Республике Татарстан» от 08.07.1992 №1560-XII (изменения и дополнения от 27.04.2017 г. №27-ЗРТ);
12. Закон Республики Татарстан «Об образовании» от 22.07.2013 г. №68-ЗРТ (принят Государственным Советом 28.06.2013 г.);
13. Устав муниципального бюджетного дошкольного образовательного учреждения города Набережные Челны «Детский сад общеразвивающего вида с приоритетным осуществлением деятельности по познавательно-речевому направлению развития детей № 49 «Гульназ», постановление от 22 сентября 2017 г. № 5633;
14. Примерная общеобразовательная программа дошкольного образования «От рождения до школы» под редакцией Н.Е.Вераксы, Т.С.Комаровой, М.А.Васильевой, 2020 г.
15. «Основная общеобразовательная программа МБДОУ «Детский сад № 49 «Гульназ», приказ № 192 от 31 августа 2020 года.

1.1.Гомуми белешмә

Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының атамасы:
«Гөлназ» 49 нчы балаларның танып-белү-сөйләм үсешен өстенлекле гамәлгә ашыручы гомумүстерешле балалар бакчасы» муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү оешмасы.
Кыскача атамасы: «Гөлназ» 49нчы балалар бакчасы МБМББУ.
Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының адресы:
*субъект РФ:*Татарстан Республикасы
индекс: 423828
торак пункты: Яр Чаллы шәһәре
урам:Шамил Усманов
йорт: 133
шәһәрнең федераль телефон коды: (8552) *телефон:* 42-65-92
факс: 42-65-92 *e-mail*: det.sad49@mail.ru
сайт: https://edu.tatar.ru/n_chelny/page92698.htm
Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының җитәкчесе:
Габидуллина Эльза Сагил кызы
Балалар бакчасы эшчәнлегенең юнәлеше:
1.Танып белү-сөйләм үсеше, социаль-шәхси үсеш, физик үсеш, нәфис-нәфәсәти үсеш.
2.Мәктәптә укырга әзерләү (логик фикерләү, уку грамотасы...)
3.Сәламәтләндерү һәм авырулардан профилактика чаралары.

Балалар бакчасы 5 көнлек эш атнасында 6.00-18.00 сәгатькә кадәр эшли.

1.2. Төркем турында белешмә
Төркемнең составы

№ гр	яше	Саны	Малайлар	Кызлар
9	6-7	15	7	8

Балаларның танып-белү эшчәнлеген үстерү, тәрбия һәм белем бирү процессының сыйфатын яхшырту максатында балалар бакчасы үз алдына түбәндәге бурычларны куя:

1. Балаларның һәрьяклап үсешен тәэмин итү юнәлешендә яңа технологияләрне, үрнәк тәҗрибәләрне киң кулланып, балаларның сәламәтлеген саклау, аларны физик яктан ныгыту буенча нәтиҗәле эш алып баруны дәвам итү.

2. Балаларга тәрбия һәм белем бирү сыйфатын камилләштерү максатыннан чыгып, федераль дәүләт белем бирү стандартларына (ФДББС) таянып, алдынгы педагогик тәҗрибәләргә нигезләнеп, педагогларның һөнәри осталыгын үстерү һәм тәрбия-өйрәтү процессында информацион-компьютер технологияләрен куллану.

3.Балалар бакчасында бала шәхесен формалаштыруда гаилә белән бердәм эшчәнлек алып бару. Балалар бакчасы һәм гаилә арасындагы элемтәне халык педагогикасына, алдынгы гаилә тәҗрибәсенә таянып ныгыту, милли рухта мәхәббәт тәрбияләүгә юнәлтү.

4. «Татарстан Республикасы халыклары телләре» турындагы законны тормышка ашыруда яңа алымнарны куллану һәм укыту-методик комплекты аша балаларның сөйләмен камилллләштерүне дәвам итү.

Балаларга белем һәм тәрбия бирү өчен түбәндәге кабинетлар эшләп килә: татар теле кабинеты, музыка һәм физкультура залы.

1.3. Программаның төп максатлары һәм бурычлары

Программаның төп максатлары-мәктәпкәчә яшьтәге баланың тулы кыйммәтле яшәеше өчен уңай шартлар тудыру, шәхеснең база культурасы нигезләрен формалаштыру, шәхси һәм яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, психик һәм физик сыйфатларны һәрьяклап үстерү, хәзерге җәмгыятьтәгетормышка әзерләү, уку эшчәнлегенә алшартлар формалаштыру, мәктәпкәчә яшьтәге баланың тормыш иминлеген тәэмин итү. Программада баланың шәхесен үстерүгә, балалоарның сәламәтлеген ныгытуга һәм саклауга, шулай ук

мәктәпкәчә яшьтәге балаларда патриотизм, актив тормыш позициясе, тормышта килеп туган төрле хәлләрдән чыгу юлларын баба белү, традицион кыйммәтләргә карата хөрмәт кебек сыйфатлар тәрбияләүгә аеруча игътибар бирелә. Бу максатлар бала эшчәнлегенең төрле төрләре: уен, аралашу, хезмәт, танып-белү-тикшеренү, продуктив (рәсем ясау, конструктив һ.б.), музыка белән шөгыльләнү, уку процессларында тормышка ашырыла.

Бурычлар:

1. Балаларның аң һәм физик үсешенең табигый процессына уен, аралашу, танып-белү, хезмәт, хәрәкәт, матур әдәбият уку, музыка- иҗат, ясау эшчәнлеге.
2. Белем өлкәләрен үзләштергәндә психологик һәм педагогик яктан ярдәм итү.
3. Режим моментларында, ирекле белем бирү , мөстәкыйль, ата-аналар белән эш вакытында зурлар-кечкенәләр бердәм (партнерлык) эшчәнлеген оештыру.

Программа куйган максатларга ирешүдә түбәндәгеләр беренче дәрәҗә ия:

- һәрбер баланың сәламәтлеге, эмоциональ иминлеге һәм үз вакытында төрле яктан үсеше турында кайгырту;
- төркемнәрдә барлык тәрбияләнүчеләргә карата аларны аралашучан, яхшы күңелле, кызыксынучан, инициативалы, мөстәкыйльлеккә һәм иҗатка омтылучан итеп үстерергәярдәм итәрлек кешелеклде һәм яхшы мөнәсәбәт булдыру;
- балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен максималь файдалану, тәрбия-белем бирү процессының нәтиҗәлелеген арттыру максатларында аларны интеграцияләү;
- тәрбия-белембирүпроцессыниҗадиоештыру;
- белем бирү материалын куллануның вариативлыгы, һәрбер баланың кызыксынулары һәм сәләтләренә туры китереп иҗат эшен үстерергә мөмкинлек бирү;
- балалар иҗаты нәтиҗәләренә хөрмәт белән карау;
- мәктәпкәчә белеем бирү учреждениесеһәмгаиләшартларында балалар тәрбияләүгә бердәм якын килү;
- балалар бакчасы һәм башлавнгыч мәктәп эшендә мәктәпкәчә яшьтәге балаларга белем бирү эчтәлегендә акыл һәм физик яктан көч килүләрне булдырмаучы, предметлы укыту басымы ясамауны тәэмин итүче дәвамчанлыкны үтәү;
- региональякынкилүнегамәлгәашыру.

1.4.Программага хас үзенчәлекләр

Бала шәхесен үстерүгә юнәлгәнлек

Программаның өстенлеге — ирекле, үз-үзенә ышанган, актив тормыш позициясенә ия, тормыштагы төрле хәлләрдән чыгу юлларын табуга иҗади килергә омтылган, үз фикере булган һәм аны яклый белә торган кеше тәрбияләү.

Программаның патриотик юнәлгәнлеге

Программада балаларда Туган илгә карата мәхәббәт, патриотик хисләр, Ватанның казанышлары белән горурлану, Россиянең героик үткәне һәм бәхетле киләчәге булган күпмилләтле бөек ил икәнлегенә ышаныч тәрбияләүгә зур игътибар бирелә.

Әхлакый тәрбиягә, традицион кыйммәтләрне яклауга юнәлгәнлек

Ата-анага мәхәббәт, өлкәннәргә ихтирам, кечкенәләргә, олы яшьтәге кешеләргә карата кайгыртучан мөнәсәбәт кебек традицион кыйммәтләргә хөрмәт тәрбияләү; традицион гендер күзаллаулары булдыру; балаларның үз гамәлләрендә уңай үрнәккә иярү омтылышын тәрбияләү. Алга таба укуны дәвам итү максатын куюэ Программа балаларда танып белү кызыксынучанлыгын үстерүгә, белем алу омтылышына, алга таба бөтен тормышы буена укуга (мәктәптә, институтта һ.б.) карата уңай мотивациягә; барлык кешеләргә дә белем алырга кирәклекне аңлауга юнәлтелгән. Белем алуга карата аны иң мөһим тормыш кыйммәтләренең берсе итеп карауны формалаштыру.

Балаларның сәламәтлеген саклауга һәм ныгытуга юнәлгәнлек

Программа тәрбиячеләр алдына куя торган төп бурычларның берсе — балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту, аларда сәламәт яшәү рәвеше турында элементар күзаллаулар булдыру, уңай гадәтләр, шул исәптән дөрес туклану гадәте, хәрәкәт активлыгына ихтыяҗ тәрбияләү.

Баланың индивидуаль үзенчәлекләрен исәпкә алуга юнәлгәнлек

Программа һәрбер баланың эмоциональ иминлеген тәэмин итүгә юнәлтелгән, аңа исә тормыш эшчәнлеген оештыру мәсьәләләрендә дә (көндәлек режимны баланың индивидуаль үзенчәлекләренә якынайту һ.б.), бала белән үзара аралашу формаларында һәм ысулларында да (аның индивидуальлегенә карата хөрмәт, эмоциональ халәтләренә игътибарлылык, үз-үзенә ихтирамлылык хисләрен яклау һ.б. ш.) балаларның индивидуаль үзенчәлекләрен исәпкә алу хисабына ирешелә.

Тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре белән үзара бәйләнеш

Программа гаиләнең уникаль тәрбия институты буларак кыйммәтен һәм тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре белән җаваплы һәм тыгыз мөнәсәбәтләр булдыру кирәклеген ассызыклый. «Балалар бакчасының гаилә белән бәйләнеше» бүлегендә тәрбияләнүчеләрнең ата-аналары белән төп эшләү формалары тасвирлана, аларны куллану педагогларга мәктәпкәчә белем бирүнең гомуми мәгариф программасын уңышлы гамәлгә ашырырга мөмкинлек бирә. Бала белән өйдә шөгыльләнү өчен кулланмалар — «Җиде Гном мәктәбе» сериясеннән китаплар белән тәэмин ителү Программаның мөһим өстенлеге булып тора.

Программаны үзләштерүнең планлаштырылган нәтиҗәләре
Максат ориентирлары

Мәктәпкәчә балачакның үзгәлеге (бала үсешенең сыгылмалылыгы, аның үсеш вариантларының төрлелеге, аның табигыйлеге һәм нәрсәгә дә булса бәйле булуы) мәктәпкәчә яшьтәге баладан конкрет белем бирү нәтиҗәләренә ирешүне таләп итәргә мөмкинлек бирми һәм мәгариф программасын үзләштерү нәтиҗәләрен максат ориентирлары рәвешендә билгеләү зарурлыгын шарт итеп куя. Мәктәпкәчә белем бирүнең ФДББСнда күрсәтелгән максат ориентирларын баланың ирешергә мөмкин булган казанышларының социаль-норматив сыйфатламалары буларак карарга кирәк. Бу — педагоглар һәм ата-аналар өчен өлкәннәрнең тәрбия эшчәнлегенең юнәлешен билгеләүче ориентир.

Программаны үзләштерүнең нәтиҗәләрен бәяләү системасы

МББ ФДББС белән ярашлы рәвештә максат ориентирлары турыдан-туры, шул исәптән педагогик диагностика (мониторинг) рәвешендә дә, бәяләүгә алынмый һәм аларны балаларның реаль казанышлары белән формаль чагыштыру өчен нигез була алмый. Алар балаларның әзерлегенә һәм белем бирү эшчәнлегенә карата кабул ителгән таләпләргә туры килә торган объектив бәяләмәнең асылы булып тормый. Программаны үзләштерү арадаш аттестацияләр һәм тәрбияләнүчеләрнең йомгаклау аттестациясен уздыру белән кушылып китми.

Әмма педагог үз эше барышында һәрбер баланың индивидуаль үсеш траекториясен булдырырга тиеш. Моның өчен педагогка үз эшен бәяләүнең балалар белән иң уңайлы рәвештә үзара бәйләнеш булдырырга ярдәм итүче инструментарие кирәк.

Беренче чиратта, игътибарны әкренләп объектив (тестлар уздыру) якын килүдән аутентик бәяләү ягына күчерү турында сүз бара. Тамырлары белән стандартлаштырылган тест традицияләренә китеп, объектив якын килү кысаларында тикшеренүләр махсус бурычларны хәл итү барышында балалардагы аерымлыкларны (еш кына җитешсезлекләрне) билгеләүгә юнәлтелгән иде. Әлеге тестлар килеп чыккан нәтиҗәләрне норма белән чагыштырырга мөмкинлек тудыра, шуның белән һәрбер баланың үз

яшьтәшләре белән чагыштырганда үсеше турында мәгълүмат бирә. Шунлыктан мондый тестлар педагогик хәвефлелек төркеменә керергә тиешле балаларны ачыклауда киң кулланыла.

Әлеге ысулның төп җитешсезлеге шунда: ясалма биремнәр еш кына балаларның көндәлек тормышыннан шактый ерак, шуңа күрә алар мәктәпкәчә яшьтәге балаларның реаль мөмкинлекләрен тулысынча чагылдыра алмыйлар. Тест ысулы балаларның социаль даирәсе үзенчәлекләрен исәпкә алмый, һәм аның нәтиҗәләренә корылган фаразлар да шактый шартлы. Аутентик бәяләүнең нигезендә түбәндәге принциплар ята.

Беренчедән, асылда ул махсус биремнәрне үтәү нәтиҗәсенә түгел, баланың реаль тәртибен анализлауга карап корыла. Мәгълүмат турыдан-туры баланың тәртибен күзәтү ярдәмендә туплана. Күзәтү нәтиҗәләрен педагог гадәти тестларда куллана торган, мәктәпкәчә яшьтәге баланың реаль тормышына кагылышы аз булган уйлап чыгарылган ситуацияләрдә түгел, табигый мохиттә (уеннар вакытында, режим моментлары барышында, дәресләрдә) таба.

Икенчедән, әгәр тестларны махсус өйрәтелгән профессиональ белгечләр (психологлар, медицина хезмәткәрләре һ.б.) уздырса, аутентик бәяне исә бала белән озак вакыт булган, аның тәртибен яхшы белгән өлкәннәр куя ала. Бу очракта педагог тәҗрибәсе бәяләп бетергесез.

Өченчедән, аутентик бәя югары дәрәҗәдә структурлашкан.

Ниһаять, әгәр тестлар ярдәмендә бәя кую очрагында ата-аналар алынган мәгълүматларның мәгънәсен һәрвакытта да аңлап бетермәсәләр һәм шуңа да еш кына балаларга тест уздыруга тискәре мөнәсәбәт күрсәтсәләр, аутентик бәяләү вакытында җаваплар аларга аңлаешлы. Ата- аналар теге яисә бу сорауга җавап эзләгәндә педагогның партнерлары булып китәргә мөмкин.

Педагогик диагностика

Программаны гамәлгә ашыру балаларның индивидуаль үсешен бәяләүне күздә тота. Мондый бәяләү педагогик хезмәткәр тарафыннан педагогик диагностика (мәктәпкәчә яшьтәге балаларның индивидуаль үсешенә педагогик гамәлләрнең нәтиҗәлелеген бәяләү белән бәйле һәм аларны алга таба планлаштыруның нигезендә ятучы бәя бирү) кысаларында уздырыла. Педагогик диагностика балаларның гадәти һәм махсус оештырылган эшчәнлектә активлыгын күзәтү барышында үткәрелә. Педагогик диагностика өчен инструментарий — балалар үсешен күзәтү карталары, алар һәрбер баланың индивидуаль динамикасын һәм үсеш перспективаларын түбәндәгеләр барышында билгеләргә мөмкинлек бирә:

• яшьтәшләре һәм өлкәннәр белән аралашулар (контакт урнаштыру һәм аны дәвам итү, уртак карарлар кабул итү, каршылыкларны хәл итү, лидерлык һ.б. ысуллары ничек үзгәрә);
• уен эшчәнлеге;
• танып белү эшчәнлеге (балаларның сәләтләре, танып белү активлыгы үсеше ничек бара);
• проект эшчәнлеге (балаларның инициативалылыгы, җаваплылыгы һәм автономиясе үсеше ничек бара, үз эшчәнлеген планлаштыру һәм оештыру күнекмәсе ничек үсә);
• сәнгати эшчәнлек;
• физик эшчәнлек.

Педагогик диагностика нәтиҗәләре фәкать түбәндәге белем бирү бурычларын хәл итү өчен кулланыла ала:

1) белем бирүне индивидуальләштерү (шул исәптән балага булышлык күрсәтү, аның белем бирү траекториясен булдыру яисә аның үсеш үзенчәлекләренә профессиональ төзәтмә кертү);

2) балалар төркеме белән эшне оптимальләштерү. Белем бирү эшчәнлеге барышында балаларның индивидуаль динамикасын бәяләү һәм үз гамәлләренә төзәтмә кертү өчен педагоглар диагностик ситуацияләр булдырырга тиеш.

1.5.Мәктәпкә әзерлек төркеме эшчәнлегенең юнәлеше

Төркемдә белем бирү процессы комплексלы һәм яңа парциаль программалар кулланылып үткәрелә:

Н.Е.Веракса, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге ”Туганнан алып мәктәпкәчә”төп гомуми мәктәпкәчә яшьтә белем бирү комплекслы программасы.

Программа сөйләм телен үстерү бүлегеннән тыш тулы күләмдә кулланыла.

Парциаль программа:

Р.К.Шаехова. “Сөенеч - Радость познания” региональ мәктәпкәчә белем бирү программасы, (ФДБС туры китерелгән);

“Туган телдә сөйләшәбез” укыту-методик комплекты, Зарипова З.М. 6-7 яшь.

2. Эчтәлек бүлеге

2.1. Тәрбия һәм өйрәтү бурычлары

Балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту, аларның сыйфатлы физик үсешен тәэмин итү. Һәр баланың эмоциональ уңай халәтен саклауга булышу.

Үз вакытында гомуми хәрәкәтләр һәм кул хәрәкәтләре формалашуга, шуышырга һәм йөрергә өйрәнүгә ярдәм итү.

Баланың талчыгуын булдырмау.

Күрү һәм ишетү юнәлешләрен формалаштыру.

Сиземләү тәҗрибәсен баету.

Өлкән кешенең сүзләрен аңлау сәләтен үстерү һәм актив сөйләмгә ирешүгә әзерләү.

Балаларның үз-үзләренә хезмәт күрсәтү процессына керешү омтылышларын хуплау.

Балаларның үзара татулыгына, якын кешеләренә карата аерым дустанә мөнәсәбәтенә булышлык итү.

Уенчыкларга, рәсемнәргә, музыкага, җырлауга карата кызыксыну уяту; баланың гади бию хәрәкәтләре башкарудагы активлыгына булышлык итү.

Һәр баланың үз яшенә туры килгән сәләтләрне үзләштерүенә актив ярдәм итү, алынган нәтиҗәләрне системалы рәвештә һәм дөрес анализлау.

2.2.2 яшьтән алып мәктәп яшенә кадәрге балаларның үсеш юнәлешләренә туры килгән белем бирү эшчәнлеге

2–7 яшьлек балалар белән психологик-педагогик эш эчтәлеге «Социаль-коммуникатив үсеш», «Танып белү үсеше», «Сөйләм үсеше», «Сәнгати-эстетик үсеш», «Физик үсеш» белем бирү өлкәләре буенча бирелә. Эшнең эчтәлеге мәктәпкәчә яшьтәге балаларның, аларның яшь һәм индивидуаль үзенчәлекләрен искә алып, төрле яклап үсешенә юнәлтелгән. Балаларның физик, интеллектуаль һәм шәхси сыйфатларын формалаштыру буенча психологик-педагогик эш бурычлары белем бирүнең һәрбер өлкәсенең үзгәлеген чагылдыра торган бурычлар белән, мәҗбүри психологик тәэмин итү белән беррәттән, барлык белем бирү өлкәләрен үзләштерү барышында интеграцияле хәл ителә. Бу очракта программаның мәгариф бурычларын хәл итү турыдан-туры белем бирү эшчәнлеге кысаларында гына түгел, режимлы моментлар барышында да — өлкәннәр һәм балаларның уртак эшчәнлегендә дә, мәктәпкәчә яшьтәгеләрнең мөстәкыйль эшчәнлегендә дә карала

2.3 Белем өлкәләре буенча комплеклы-тематик план

2.3.1. «СОЦИАЛЬ-КОММУНИКАТИВ ҮСЕШ» белем бирү өлкәсе
Социальләштерү

Аңлатма язуы

«Социальләштерү» белем бирү өлкәсе эчтәлеге балаларның социаль характердагы беренчел күзаллауларын үзләштерү һәм балаларны социаль мөнәсәбәтләр системасына кертү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм **белем бирү бурычларын** *билгели.*

Балалар бакчасында балаларның (кечкенәләр, үзеннән зурраклар, яшьтәшләре, малайлар-кызлар, төркемгә килгән «яңа» балалар белән) туган телдә аралаша белү күнекмәләрен үстерү.

Төрле эшчәнлек төрләрендә балаларга туган телдә үзара һәм өлкәннәр белән бай, эчтәлекле аралашу өчен шартлар тудыру.

Элементар әхлак кагыйдәләренә өйрәтү, әхлак буенча аралашу үрнәкләре бирү, сөйләмдә татар халык фольклорын (мәкальләр, әйтемнәр, юаткычлар һ. б.) куллануга теләк уяту.

Бөтен кешелек өчен уртак байлык булган патриотизм хисләренең әхлакый нигезен булдыру өчен шартлар тудыру (гаиләсенә, балалар бакчасына, туган ягына, иленә, әйләнә- тирә дәгел әргә мәхәббәт).

Гаиләң һәм аның тарихы турындагы күзаллауларны тирәнәйтү. Гаилә составы, туганнар (әти-әни, әби-бабай, абый-эне, апа-сеңел, туганнан туган абый-апалар), гаиләдәге урыны, туганлык җепләре һәм гаилә эчендә бәйләнешләр («Мин әтигә – ул, ә әбигә – онык», «Газизә апа – минем Фатыйма әбиемнең кызы»), әти-әниләрнең һәм туганнарның һөнәр һәм шөгыльләре турында күзаллаулар булдыру; туганнарның фотографияләрен карап, баланың әти-әниләре һәм башка туганнары белән тышкы охшашлыгына басым ясау.

Үзенең уңыш һәм казанышларына, әти-әниләренең, якын кешеләренең, дусларының, Олимпия уеннары спортчыларының, артистларның халыкара конкурсларда яулаган уңыш һәм казанышларына шатлык, горурлык хисләре тәрбияләү.

Сюжетлы-рольле уеннар өчен темалар төрлелеген хуплау; әйләнә-тирәдән, татар язучылары һәм шагыйрьләренең әсәрләреннән, телетапшырулардан, шәһәр (авыл) буенча экскурсияләрдән, күргәзмәләрдән, походлардан алган белемнәргә нигезләнеп, сюжет үсешенә ярдәм итү.

Балаларның шартлы формада милли уенчыкларны, кулдан ясалган уенчыкларны файдаланган; тормышта булган хәлләрне, Идел буе халыклары экиятләре сюжетларын, мультфильмнарны һ. б.ны чагылдырган шәхси һәм күмәк режиссерлык уеннарына булышлык күрсәтү.

Балаларның артистлык сәләтләрен үстерү, аларны сәхнә сәнгатенә тарту: концертлар кую, татар җырларын җырлау, Идел буе, халыклары биюләрен башкару, спектакльләрдән күренешләр күрсәтү. Яшьтәшләре, әти-әниләр һәм кунаклар алдында чыгыш ясарга мөмкинлекләр булдыру.

Инициативалылыкны, халык уеннары кагыйдәләрен үтәүне, тигез хокуклы партнёр позициясен ала белүне хуплау.

Белем өлкәсе “Социаль- шәхси үсеш” җәмгыятьтәге әхлак һәм әдәп кануннарын үзләштерүгә юнәлгән.

Планлаштыруинтеграция принциплары, төрле хезмәт һәм иҗат эшчәнлеге, көнкүрештәге куркынычсызлык кагыйдәләре формалаштыру буенча төзелгән (ФГОС ДО).

Сюжетлы – рольле уеннар

Комплексы – тематик план

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Эшчәнлек эчтәлеге	Бурычлар
сентябрь	I	Балалар бакчасы	Тәрбияче балаларны кабул итә,иртәнге гимнастика үткәрә, балаларны ашата, алар белән уйный.	Рольләрне бүлешеп уйнарга өйрәнү, һөнәрләр һәм һөнәрләрнең эш кораллары турында белемнәрен үстерү,уйнаганда диалог коруны, татарча сөйләшүне булдыру.
	II	Транспорт	Гаражда күптөрле эшләр өчен машиналар тора..Машина йөртүчеләр праваларын алалар, диспетчер эш бирә, бензин салалар,биремне үтиләр: автобус пассажирлар, ашыгыч ярдәм машинасы доторны чирлеләр янына йөртә, экскурсия автобуслары йөри һ.б.	
	III	Шәһәр буйлап сәяхәт	Башка шәһәрдән экскурсиягә ял итүчеләр килгән. Экскурсовод аларга шәһәрне төрле урыннарын күрсәтә, сөйли.	
	IV	Кибет	Ашамлыклар кибетендә төрле отделлар бар – күп сатучылар эшли, кассалар күп. Сатып алучыларашамлыкларны карыйлар, сайлыйлар, сатып алалар.	
октябрь	I	Транспорт	Урамнарда күптөрле эшләр өчен машиналарйөриләр. Җәяүлеләр тротуардан йөриләр. Машиналар һәм җәяүлеләр юл йөрү кагыдәләрен бозмыйлар. Машиналар махсус машиналарга юл бирәләр(ашагыч ярдәм, янгын сүндерүче һ.б.).	
	II	Балалар бакчасы	Тәрбияче иртәнге гимнастика үткәрә, балалар җыр шөгыленә киләләр-җырлыйлар, бииләр; уйныйлар	
	III	Уенчыклар кибете	Сатып алучылар уенчыклар сайлыйлар, сатучы белән киңәшләшәләр,кассага акча түлиләр,чекларын сатучыга бирәләр. Сатучы сатып алучыларелән ягымлы сөйләшә, аларга төрле уенчыклар тәкъдим итә, аларның ни өчен яхшы булуы турында сөйли, уенчыкларны биреп җибәрә, сатып алынган әйберләр өчен рәхмәт әйтә.	
	IV	Почта	Кешеләр бер- берсенә хатлар язалар, телеграммалар, посылкалар җибәрәләр. Хат ташучы почтаны адреслар буенча тарата.	
ноябрь	I	Шифаханә	Табиб кешеләрне дәвалый: тыңлый, кан басымын үлчи, тамагын карый, рецепт язып бирә. Шәфкать туташы укол ясый, бәйли.	

	II	Төзүчеләр	Төзүчеләр зур гараж җиткерәләр, анда күп машиналар торачаклар.	
	III	Транспорт	Йөк һәм җиңел автомашиналар урам буйлап баралар, җәяүлеләр тротуар буйлап баралар, юл аша чыгалар , бар да юл кагыйдәләрен саклап йөриләр.	
	IV	Кибет	Төрле бүлеклә белән яңа супермаркет ачылган:савыт- саба, җиһаз, канцтоварлар һәм башкалар. Сатып алучылар товар сайлыйлар, сатучыдан алар турында сөйләвен сорыйлар (төсе, материалы, әһәмияте)	
декабрь	I	Җәнлекләр шифаханәсе	Кешеләр шифаханәгә киләләр һәм авыру җәнлекләрне алып киләләр. Ветеринар авыру җәнлекләрне дәвалый: карый, җылыткыч куя, дарулар билгели, уколлар ясый.	Рольләрне бүлешеп уйнарга өйрәнүне дәвам итү, балаларны уенчыклар белән сакчыл уйнарга өндәү,балаларны иптәшләренә карата кайгыртучан, игътибарлы, ярдәмчел булырга, кешелеклелек хисләре тәрбияләү.
	II	Гаилә	Яңа ел бәйрәме: чыршы сатып алу һәм аны бизәү, гаилә әгъзаларына бүләк әзерләү, котлаулар һәм бүләкләр белән Кыш бабайның килүе.	
	III	Кыш бабайныңостаханәсе	Кыш бабай чыршы бизәү очен уенчыклар әзерләү остаханәсе ачуны сорап хат җибәргән. Кабул итүче килүчеләрдән заказлар ала һәм уенчыклар ясарга бирем бирә. Осталар төрле материалдан уенчыклар ясыйлар. Кабул итүче үтәлгән заказларны бирә.	
	IV	Китапханә	Укучылар китапханәгә киләләр. Алар стендлар карыйлар,китаплар сайлыйлар. Китапханәче кирәкле китапларны бирә, аларны укучылар формулярына язып куя.	
январь	III	Балалар бакчасы	Балалар бакчасында Яңа ел бәйрәме: балалар уенчыклар ясыйлар, чыршы бизиләр, Кыш бабай белән Кар кызы киләләр, балалар Яңа ел бәйрәме һәм кыш турында шигырьләр сөйлиләр, күңелле уеннар уйныйлар.	
	IV	Чәчтараш	Чәчтарашка әниләр балалары белән киләләр. Ирләр һәм хатын- кызлар залы эшли. Осталар чәч кисәләр, кырындыралар, баш юалар, клиентларның чәчләрен тарыйлар. Алар игътибарлы һәм ягымлылар.	
февраль	I	Хәрби уеннар	Уеннарда төрле гаскәр төрләре катнашалар гдиэгезчеләр, җәяүле гаскәр, танкистлар, очучылар.Алар командирларның әмере буенча төрле йөкләмәләр үтиләр. Хәрби уеннардан соң концерт оештыралар: җырлар җырлыйлар,бииләр.	
	II	Ашыгыч ярдәм	Чакырту буенча врачкилә,беренче ярдәм күрсәтә: укол ясый, тамагын карый, температурасын үлчи, рецепт язып бирә.	
	III	Театр төзү	Төзүчеләр театр төзиләр. Кассир билетлар сата. Тамашачылар аларны сатып алалар һәм тамашалар залына үтәләр. Аларны билет тикшерүче үткәрә. Билет	

			тикшерүче тамашачыларга программка тәкъдим итә. Артистлар спектакльне кабатлыйлар һәм тамашачыларга күрсәтәләр.	
	IV	Янгын сүндерүчеләр өйрәнүләрдә	Янгын сүндерүчеләр янгын сүндерергә ашыгалар: янгын сүндерү машинасына тиз итеп утыралар, янгын урынында янгын сүндерү җиңен сүтәләр, янган өйдән кешеләрне коткаралар, йорт хайваннарын алып чыгарга ярдәм итәләр. Янгын сүндерүчеләр баскыч, носилка кулланалар.кешеләрне коткаралар, йорт хайваннарын алып чыгарга ярдәм итләр. Янгын сүндерүчеләр баскыч, носилка кулланалар.	
март	I	Балалар бакчасы	Тәрбияче балаларны кабул итә, иртәнге гимнастика үткәрә, балаларны ашата, алар белән уйный	Рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен камилләштерү,балаларның дуслык турында мәгълүматларын тулыландыру, әләкләшүнең начар гадәт икәнен, дусларыңны уңайсыз хәлгә куярга ярамаганлыгын төшендерү.
	II	Транспорт	Йөк һәм җиңел машиналар урамда йөри, җәяүлеләр тротуардан баралар, җәяүле чыгу урыныннан юл аркылы чыгалар, бетенесе дә юл йөрү кагыйдәләрен үтиләр. Шофер машина йөртергә хокук таныклыгы ала , машина га бензин сала , юлга чыгарга путевка ала.	
	III	Шәһәр буенча экскурсия	Туристлар икенче шәһәрдән экскурсиягә килгәннәр. Экскурсовод шәһәр белән таныштыра.	
	IV	Магазин	Төрле бүлекләре (табак-савыт, йорт җиһазлары, язу-сызу әйберләре һ.б.) булган яңа супермаркет ачылды. Сатып алучылар әйбер сайлыйлар, сатучыдан алар турында сөйләвен сорыйлар (төсе, материалы, кулланылышы).	
апрель	I	Җәнлекләр шифаханәсе	Кешеләр шифаханәгә авыру җәнлекләрне алып киләләр. Ветеринар җәнлекләрне карый, градусник куя, дару бирә, уколлар ясый	
	II	Аптека	Дарулар сатучы рецеп буенча дарулар бирә.	
	III	Уенчыклар кибете	Сатып алучылар уенчык сайлыйлар, сатучы белән киңәшәләр, кассага акча түлиләр, чекларны сатучыга бирәләр. Сатучы сатып алучылар белән әдәпле итеп сөйләшә, апарга төрле уенчыклар тәкъдим итә, аларның ни өчен яхшы булуын сөйли, уенчыкны бирә, сатып алучыга рәхмәт әйтә.	
	IV	Почта	Кешеләр бер-берсенә хатлар язалар, телеграмма, посылка җибәрәләр. Почта ташучы аларны адреслар буенча тапшыра.	

май	I	Шифаханә	Терапевт кешеләрне дәвалый: тыңлый, баскалап карый, кан басымын үлчи, тамак төбен карый, рецепт яза. Шәфкать туташы укол ясый, яраларны бәйли	
	II	Хәрби уеннар	Уеннарда төрле гаскар төрләре катнашалар: диңгезчеләр, җәяүле гаскәр, танкистлар, очучылар. Алар командир әмере буенча төрле йөкләмәләр үтиләр. Хәрби уеннардан соң концерт оештыралар: җырлар җырлыйлар, бииләр.	Рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен ныгыту, һөнәрләрнең кирәк-яраклары турындагы белемнәрен үстерү, диалог корып сөйләшү күнекмәләрен камилләштерү.
	III	Транспорт	Йөк һәм җидел машиналар урамда йөри, җәяүлеләр тротуардан баралар, җәяүле чыгу урыныннан юл аркылы чыгалар, бетенесе дә юл йөрү кагыйдәләрен үтиләр.	
	IV	Магазин	Төрле бүлекләре (табак-савыт, йорт җиһазлары, язу-сызу әйберләре һ.б.) булган яңа супермаркет ачылды. Сатып алучылар әйбер сайлыйлар, сатучыдан алар турында сөйләвен сорыйлар (төсе, материалы, кулланылышы).	

Хезмәт

Аңлатма язуы

Хезмәт» белем бирү өлкәсе эчтәлеге балаларда хезмәткә уңай мөнәсәбәт формалаштыру максатын тормышка ашы¬руга юнәлтелә ҺӘМ белем бирү бурычларын билгели.

Татар халык әкиятләре («Өч кыз», «Үги кыз», «һөнәрле үлмәс» һ. б.) ярдәмендә хезмәт эшчәнлеге турында күзаллауларын формалаштыруны дәвам итү. Балаларның игътибарын әкияттә хезмәт итүче геройларга юнәлдерү. Балаларның эш барышла¬рын Г. Тукай шигырьләрендәге («Кызыклы шәкерт», «Шаян песи» һ. б.) юллар белән бәйләү.

Туган шәһәрдәге (авылдагы) укытучы, нефтьче, сыер саву¬чы һ. б. һөнәр ияләре турында күзаллауларын формалаштыру.

Балалар бакчасы участогында тәрбияче белән эшләгәндә, балаларның актив катнашуын булдыру: яфраклар коелгач, кул¬ларыннан килгәнчә участокны җыештыру, шәһәрдә яшәүче кошларга өстәмә азык бирү.

Гаиләә бәйрәмнәренә әзерләнгәндә, өлкәннәргә кулларын¬нан килгәнчә булышу, өйдә үз вазифаларын үтәүгә тарту.

Комплекслы-тематик план

Тема	**Интеграция**
Сентябрь	

1. Табын әзерләү, ашау әйберләрен дөрес кую- кашык һәм пычакны – тәлинкәнең уң ягына,чәнечкене – сул ягына кую, ашаганнан соң савыт-сабаны өсәлдән җыеп алу күнекмәләрен ныгыту. 2. Шөгыль өчен тәрбияче әзерләгән материалларны таратып чыгу (Нәфасәти шөгыльләр өчен материалны аерым өстәлгә тезеп кую), иптәшләренә шөгыль өчен материал әзерләргә ярдәм итүкүнекмәләрен ныгыту. 3. Балаларны үз бүлмәләрен һәм мәйданчыкны һәрвакыт тәртиптә тотарга: уенчыкларны, төзү материалларын юып-сөртеп торырга, тәрбияче белән берлектә китап һәм уенчыкларны рәтләргә, курчак киемнәрен юарга, чишенү шкафларын тәртиптә тотарга, төркемдәге урындыкларны юарга, сөлгеләр шкафын сөртергә,физзалда тупларны, гимнастик таякларны юарга,нәниләрнең китапларын рәтләргә өйрәтү.	*Уку:* профессияләр турында хикәяләр уку, шофёр профессиясе буенча рәсемнәр карау *Аралашу:* балалар бакчасынба азык – төлек алып килүче машиналарны күзәтү, күргәннәр буенча әңгәмә оештыру.
Октябрь	
1. Салфетканы кисеп куярга, өстәлдән калган ризыкны себереп алырга; математика өчен материалны таратырга: линейка, конвертлар, таратма материалларны; шөгыльдән соң бар материалны җыяргаөйрәтү. 2. Уенчыклар шкафын җыештыру, өстәл уеннарының тышларын рәтләү, бизәү әйберләре, бәйрәмнәргә костюмнар әзерләүдә катнашу. 3. Үз-үзеңә хезмәт күрсәтү. Һәр көн саен юыну һәм тешләрен чистарту,ашау алдыннан һәм пычранган саенкулларын юу күнекмәләре бирү.Билгеле бер эзлеклелектә киенә һәм чишенә, киемне дөрес һәм пөхтә итеп шкафка, аяк киемен үз урынына куя, дымланган киемнәрне вакытында киптерә, аяк киемнәренкарап-чистартып (юу, сөртү, ялтырату) торырга гадәтләндерү. 4. Үзендәге җыйнаксызлыкны күреп, тәртипкә китерергә, иптәшенә аның өс-баш һәм аяк киемендәге төгәлсезлекне әдәпле итеп кенә искәртергә, ал арны бетерүдә булышлык итәргә өйрәтү. Үзара ярдәмләшү тойгысы тәрбияләү. 5. Табын әзерләү, икенче һәм өченче (җиләк-җимеш) ризыкларны тарату, ашаганнан соң савыт-сабаны җыеп алу, идән себерү кебек дежурлык бурычларын мөстәкыйль һәм намус белән башкарырга гадәтләндерү. 6. Шөгыль өчен тәрбияче әзерләгән материалларны таратып чыгарга, аларны җыештырырга, пумалаларны, буяу савытларын таратырга булышу.	*Сәламәтлек:* үз – үзеңне тәртиптә тотарга кызыксындыру, шәхси гигиена таләпләрен үтәргә өйрәтү. *Куркынычсызлык:* хезмәт кирәк–яракларыннан дөрес куллану һәм аларны дөрес урнаштыру күнекмәләрен фолмалаштиыру.
Ноябрь	

1. Табигать почмагындата дежур тору: үсемлекләргә су сибү, кипкән яфракларын алу, һава торышыкалендарен алып бару.Өстәлне пөхтә итеп җыештыру, ашамлык валчыкларынщетка белән себереп алу күнекмәләренныгыту. 2. Ябыштыру шөгыленнән соң өстәлдән кәгазь кисәкләрен җыеп алырга күнектерү. 3. Балаларны үз бүлмәләрен һәм мәйданчыкныһәрвакыт тәртиптә тотарга: уенчыкларны, төзү материалларын юып-сөртеп торырга, тәрбияче белән берлектә китап һәм уенчыкларны рәтләргә өйрәтү. 4. Балалар бакчасы мәйданчыгында мөстәкыйль рәвештә җыештыру эшләре үткәрергә: юлларны себереп, чүп-чардан, кардан чистартырга. 5. Йокыдан торгач, урын-җирне мөстәкыйль җыештырырга күнектерү.	*Уку:* повар профессииясе турында хикәяләр уку, рәсемнәр карау. *Аралашу:* балалар бакчасы кухнясына экскурсия, повар эшен күзәткәннән соң, хикәя төзергә өйрәтү. *Социальләштерү:* кушылган эшкә карата җаваплылык формалаштыру .
Декабрь	
1. Табынны тиз һәм пөхтә җәя һәм җыя белү күнекмәләрен ныгыту. Шкафтан шөгыльгә кирәкле материалны алырга, махсус өстәлгә урнаштырыга, иптәшләренә аларны шөгыльгә әзерләргә, шөгыльдән соң җыеп куярга ярдәм итү, нәфасәти шөгыльләрдән соң өстәлләрне сөртергә. Үсемлекләрне коендырырга, ашар өчен яшеллеккә суган утыртырга өйрәтү. 2. Балаларны үз бүлмәләрен һәм мәйданчыкны һәрвакыт тәртиптә тотарга: уенчыкларны, төзү материалларын юып-сөртеп торырга, тәрбияче белән берлектә китап һәм уенчыкларны рәтләргә,курчак киемнәрен юарга, чишенү шкафларын тәртиптә тотарга, төркемдәге урындыкларны юарга, сөлгеләр шкафын сөртергә,физзалда тупларны, гимнастик таякларны юарга, нәниләрнең китапларын рәтләргә өйрәтү. 3 Уенчыклар шкафын җыештыру, өстәл уеннарының тышларын рәтләү, бизәү әйберләре, бәйрәмнәргә костюмнар әзерләүдә катнашу.	*Социальләштерү:* балаларны шәхси һәм тәркемләп кушылган эшләрне үтәргә тарту, бер–берсе арасында тәрбияче ярдәме белән эшне бүлергә өйрәтү. *Уку:* зурлар хезмәтенең киршклеге турында хикәяләр уку, зурлар хезмәтен хөрмәт итү турында үрнәк китерү. *Аралашу:* хезмәтнең җәмгыять, гаилә һәм балалар бакчасы өчен кирәклеге турында сөйләшү.
Январь	
1. Шөгыльләргә эш урынының әзерлеген’ күзәтергә, балаларның эш урынын шөгыльгә җитмәгән материал белән тулыландырырга.Җыр шөгыльләренә әйбер әзерләүдә катнашырга. 2. Уен мәйданчыгын җыештыру: себерү,чүп җыю, веранда җыештыру, уен мәйданчыгынкардан чистарту, Карныоешыр өчен һәм корылмалар төзер	*Социальләштерү:* башланган эшне азагына кадәр эшләүне тәрбияләү, аны яхшы эшләүне булдыру. *Аралашу:* врач хезмәте буенча сөйләшү, рәсемнәр карау, теманы тикшерү теләге уяту.

өченөемнәргә җыярга, корылмаларны кардан чистартырга. Яшелчә һәм чәчәк түтәлләренә кар ташырга.Куакларны, агачларның аскы өлешләрен кар белән капларга.	
Февраль	
1. Ябыштыру шөгыле өчен кәгазь хәзерлек әзерләргә, физкультура шөгыле өчен җиһазлар әзерләүдә һәм урнаштыруда катнашу, шөгыльдән соң эш урыннарынтәртипкә китерергә. 2. Тартмага ашар өчен яшеллеккә суган утыртырга. 3. Кыш турында йомгаклау әңгәмәсе өчен һава торышы календаре әзерләү. 4. Уен почмакларын тәртипкә китерү; төзү материалларын, өстәл уеннарын, хезмәт өчен материалны һәм эш коралларын урынына алып куярга. Шөгыльгә киткәндә, урамга чыкканда бар да тәртиптә калуын тикшерү: шкафлардагы,урындыклардагыкиемнәрнең төрелү тәртибен, балалар җыештырганнан соң караватлар тәртибен.	*Куркынычсызлык:* карны күрәгәндә куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне формалаштыру. *Танып белү:* табигатьпочмагындагы гөлләрнең һәм усемлекләрнеңисемнәрен белү.
Март	
1. Табынны тиз һәм пөхтә җәя һәм җыя белү күнекмәләрен ныгыту. Шкафтан шөгыльгә кирәкле материалны алырга, махсус өстәлгә урнаштырыга, иптәшләренә аларны шөгыльгә әзерләргә, шөгыльдән соң җыеп куярга ярдәм итү, нәфасәти шөгыльләрдән соң өстәлләрне сөртергәкүнектерү. 2. Үсемлекләрне коендырырга, ашар өчен яшеллеккә суган утыртырга өйрәтүне дәвам итү. Яшелүсентеләр турында кайгырту. 3. Балаларны үз бүлмәләрен һәм мәйданчыкны һәрвакыт тәртиптә тотарга: уенчыкларны, төзү материалларын юып-сөртеп торырга, тәрбияче белән берлектә китап һәм уенчыкларны рәтләргә.	*Аралашу:* йорт хайваннарын караучы хезмәте турында сөйләшү.
Апрель	
1. Шөгыльләргә эш урынының әзерлеген күзәтергә, балаларның эш урынын шөгыльгә җитмәгән материал белән тулыландырырга. Җыр шөгыльләренә әйбер әзерләүдә катнашырга. 2. Кошларга яшел ашамлык өчен ашлык бөртекләре чәчәргә өйрәтү. Күзәтү өчен кузаклы үсемлекләр утырту. 3. Уен мәйданчыгын җыештыру: себерү, чүп җыю, веранда җыештыру, уен мәйданчыгынкардан чистарту, чүпләрне ташу.Куакларны, агачларның төбен йомшартуда катнашу.Кечкенәләрне төркем бүлмәсенә озату.	*Уку:* С. Михалков«Почта», 1 өзеген ятлау. *Аралашу:* балаларга почтальон (хат ташучы) хезмәте турында сөйләү.

Май	
1. Ябыштыру шөгыле өчен кәгазь хәзерлек әзерләргә, физкультура шөгыле өчен җиһазлар әзерләүдә һәм урнаштыруда катнашу, шөгыльдән соң эш урыннарынтәртипкә китерергә 2. Төркем бүлмәсендә үстерелгән чәчәкләрне чәчәк түтәленә күчереп утыртуда катнашу. 3. Өлкәннәр үтенече белән әйберләрне алып килергә яисә илтеп куярга. Керер алдыннан уенчыкларны җыярга һәм аларны тәртипкә китерергә.	*Аралашу:* үсемлекләрнең үсешен күзәтү, күргәннәр буенча сөйләшү. *Социальләштерү:* уеннарда рольләрне дөрес башкаруны ныгыту.

Белем өлкәсе “Социаль-шәхси үсеш” җәмгыятьтәге әхлак һәм әдәп кануннарын үзләштерүгә юнәлгән.
Тематик план интеграция принциплары һәм төрле хезмәт һәм иҗат эшчәнлеге, көнкүрештәге куркынычсызлык кагыйдәләрен формалаштыру федераль дәүләт белем бирү стандартына нигезләнеп төзелгән.

Куркынычсызлык
Аңлатма язуы

«Куркынычсызлык» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге үз тормышыңның куркынычсызлыгы нигезләрен һәм экологик аң (әйләнә-тирә дөнья куркынычсызлыгы) алшартларын формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгеле.

Тормыш куркынычсызлыгы нигезләрен формалаштыру

Балаларны балалар бакчасында көндәлек режим һәм үз- үзләрен тотуның иң элементар кагыйдәләре белән, бүлмәдә хәвеф-хәтәрсез йөрү кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү.

Үз тормышың куркынычсызлыгы нигезләре турында белемнәрне үзләштерү, саклык, сизгерлек хисе тәрбияләү. Кайчы, пычак, очлы предметлар белән эш итүдә, спорт инвентаре, пыяла предметлар кулланганда сак булырга күнектерү.

Балаларны тормышта яңа, алар өчен гадәти булмаган очракларда, таныш булмаган кешеләр белән очрашканда үз- үзләрен дөрес тотарга өйрәтү.

Юлларда хәвеф-хәтәрсез йөрү тәртибе формалаштыру

Юл хәрәкәтендә светофорның кызыл, сары, яшел төсләренең урнашу тәртибе һәм мәгънәләре белән таныштыру. Светофор сигналы буенча хәрәкәт итәргә күнектерү.

Балаларны юнәлешләрне (алга - артка, өскә - аска, уңга - сулга) аерырга гына түгел, шулай ук күрсәтелгән юнәлештә йөрергә, үзеңә карата теге яки бу әйбернең торышын (миннән сул якта - өй, уңда - машина, алда - җәяүлеләр, артта - велосипедчы) билгеләргә өйрәтү.

Чагыштырмача хәрәкәт итү тизлеген (тиз, акрын) билгеләргә, транспорт чараларының (трамвай, автобус, янгын сүндерү машинасы, ашыгыч ярдәм машинасы һ. б.ның) тавыш сигналларын аерырга, тавыш чыганагының кайда булуын сиземләргә, кирәк очракта туктарга өйрәтү. Ишетү-хәрәкәт координациясен үстерү.

Кайбер җәмәгать транспортлары (троллейбус, автобус, трамвай, поезд, самолёт, теплоход һ. б.) турында күзаллауларны баету; маршрут транспорты (автобус, троллейбус, трамвай) тукталышы урыннарын билгеләү; «Автобус яки троллейбус тукталышы»н аңлатучы билге белән

таныштыру. Җәмәгать транспортына утыру һәм аннан чыгу кагыйдәләренә игътибар итү.

Балаларга метрополитен, тимер юл, поезд, машинист хезмәте, тимер юлда һәм тимер юл транспортында үз-үзеңне тоту кагыйдәләре турында сөйләү. Тимер юл макеты белән таныштыру.

Урамда үз-үзеңне тотуның иң элементар кагыйдәләрен (йөгермәү, кычкырмау, тротуар кырыеннан йөрмәү һ. б.) үтәүгә ирешү. Җөяүле юлы белән, «җәяүлеләр юлы» билгесе белән таныштыру; урамны кайда һәм ничек аркылы чыгу турында, велосипедта йөрү кагыйдәләре турында аңлату.

Уңга һәм сулга борылышлар ясап, түгәрәк буенча, предметларны әйләнеп үтеп, өч тәгәрмәчле велосипедта йөрергә өйрәтүне дәвам итү. Үз хәрәкәтләре белән идарә итә белү, тормозга басып туктата алу күнекмәләрен үстерү. Спорт мәйданчыгында иркен ориентлаша белүне камилләштерү.

Транспорт чараларының охшаш һәм аермалы якларын табарга, билгеләнгән үзлекләре һәм функциональ үзенчәлекләре буенча чагыштырырга һәм төркемнәргә берләштерергә өйрәтү, алынган мәгълүматны гомумиләштерергә тырышуларын («Охшашны җый», «Оча, йөзә, йөри» һ. б.) хуплау.

Өлкәннәр хезмәте турындагы белемнәрен киңәйтү: троллейбус (автобус) йөртүче троллейбус (автобус) йөртә; кар җыйгыч машинаны йөртүче юлларны кардан чистарта; ЮХИДИ инспекторы юлларда автомобильләр хәрәкәтен җайга сала һ. б.; эш төрләре һәм эш максаты арасында бәйләнешне ачыкларга ярдәм итү.

Балаларның, сюжетлы-рольле уенда юлда имин йөрү кагыйдәләрен чагылдыру өчен, мөстәкыйль рәвештә пред- метлы-уенлы мохит тудыруларын, модульләргә уен мәгънәсе бирүләрен, образлы һәм техник уенчыкларны, аларны алыштыручы алмаш предметларны кулллануларын хуплау.

Балаларны уен ситуацияләрендә шартлы уйдырманың максатын аңларга, коллективта уен кагыйдәләренә яраклашып эш итәргә, игътибарлы булырга, уен персонажларының (транспорт йөртүчеләр, җәяүлеләр, пассажирлар һ. б.) роль буенча хәрәкәтләрен төгәлрәк башкарырга, ишетү һәм күрү сигналларына, әйләнә-тирәдәге көтелмәгән үзгәрешләргә тиз җавап бирергә, мөстәкыйльлек күрсәтергә һәм мәйданда ориентлашырга өйрәтү.

Мөстәкыйль дидактик уеннарда балаларның алган тәҗрибәләрен файдалануга шартлар тудыру. Төрле характердагы ял итү уеннары оештыру; юл йөрү кагыйдәләрен өйрәнү өчен әһәмиятле ситуацияләрне эченә алган уен-мавыгулар, курчак театры, сәхнәләштерелгән гади әсәрләр, уеннар өйрәнү.

Балаларда, шартлар буенча һәм үзләре уйлап тапканча, шәһәр (авыл) урамнары макетын төзү теләкләрен үстерү. Балаларны объектларның пространстводагы сурәтләмәләрен - озынлыкларын (биеклекләр, киңлекләрен) аера белү; деталь һәм аның өлешләренең урынын (өстән, астан, өстенә, астына һ. б.) билгеләүгә; объектларны (деталь һәм аның өлешләрен һ. б.ны) анализларга өйрәтү; тимер юллар, ике яклы хәрәкәт итү юллары, күперләр, гаражлар һ. б.төзүгә омтылышларын үстерү.

Балаларны табигать күренешләренә, тәүлектәге үзгәрешләргә һәм аларның әйләнә-тирәдә чагылышына (кич - урамда караңгы төшә - багана башларында фонарьлар яна, машиналар фараларын кабыза) игътибар итәргә өйрәтү.

Юлларда куркынычсыз йөрү кагыйдәләрен өйрәнү процессына кызыксыну уяту.

Экологик аң алшартларын формалаштыру

Балаларны хайваннар белән очрашканда сак булырга өйрәтү, агулы үсемлекләрнең үзлекләре турында кисәтү.

Кайбер куркыныч сыеклыклар, газсыман матдәләр, ут, зарарлы ашамлыклар турында, витаминнар, дару препаратларын күп күләмдә кабул итүнең куркынычлыгы турындагы күзаллауларын үстерү.

Комплекслы - тематик план

Ай	Атна	Тема	Бурычлар	Интеграция
сентябрь	I	Тема: «Җәй безгә сәламәтлек өстәде».	Мөстәкыйльрәвештә үзсәламәтлекләретурында кайгыртырга өйрәтү,җәйге су,hаваның кеше сәламәтлегенә йогынтысы,ничек сәламәт булырга булышулары турында аңлату.	*Танып-белү:* д/у "Нинди агач яфрагы" *Аралашу:*Әңгәмә: "Без җәй көне ничек ял иттек"
	II	Тема: «Велосипедта йөрү кагыйдәләр»	Уң яктан кагыйдәләрне төгәлүтәп велосипедта йөрергә өйрәтүне дәвам итү,төгәл hәм игътибарлы булырга өйрәтү.	*Аралашу*: Әңгәмә Минем дустым-велосипед" Д/уен"Светофор", " Хәрәкәт кагыйдәләре" С/р уен. "Транспорт"
	III	Тема: «Төркем бүлмәсендә тәртип булырга тиеш»	Балаларны төркем бүлмәсендә чисталык hәм тәртип тотарга өйрәтү, ничек уенчыкларны дөрес итеп урнаштырырга аңлату.	*Аралашу*: Әңгәмә "Ни өчен төркем бүлмәсендә тәртип булырга тиеш" Д/уен"Нәрсә кайда тора"
	IV	Тема: «Синең кәрзиндәниләр бар?»	Ашарга яраклы hәм агулы гөмбәләр, җимешләр турындагы күзаллаулар бирү, аларны аерым билгеләре буенча аерырга өйрәтү.	*Иҗади сәнгать*: ябыштыру «Гөмбәләр». "Табышмак әйтәм,тап" Д/уен"Ашарга яраклы, яраксыз гөмбәләр"рәсемнәр карау
Октябрь	I	Тема: «Игътибар, грипп»	Үз сәламәтлекләре турында кайгыртырга өйрәтү: авыруның билгеләре, авыруны булдырмау чаралары белән таныштыру, алар турында сөйләргә өйрәтү	*Танып белү hәм сөйләм үсеше*: Әңгәмә "Грипп, "Безнең организм ничек эшли", Уен-бирем "Дөрес-дөрес түгел", С/р уен. "Больница" *Иҗади сәнгать*: рәсем "Микроблар"
	II	Тема: «Җәмәгать транспортында үз-үзеңне тоту кагыйдәләре» Уен «Без барабыз, барабыз….»	"Куркынычсызлык утравы" билгесе hәм әhәмияте белән таныштыру. Җәмәгать транспортында үз-үзеңне дөрес тоту күнекмәләрен формалаштыруны дәвам итү.	*Танып белү hәм сөйләм үсеше*: "Без автобуста барабыз", с/р уен."Транспорт" *Иҗади сәнгать*: рәсем "Автобус"

	III	Тема: «Ут белән сак бул».	Янгын куркынычсызлыгы кагыйдәләре белән танышуныдәвам итү, янгын сүндерүче хезмәтенә кызыксыну уяту	*Танып белү һәм сөйләм үсеш* Әңгәмә"Куркыныч-куркынычтүгел" *Уку*: С. Маршак «Песи өе», Уен-хәл "Синең квартирада янгын, "01" гә шалтырат"
	IV	Тема: «Көзге урманда үзеңне тоту кагыйдәләр"	Көзге урманда үзеңне тоту, табигатькә сак карау, "кечкенәтуганнарыбызны" кыерсытмау кагыйдәләре белән танышуны дәвам итү.	*Танып белү һәм сөйләм үсеше*: Әңгәмә " Көзге урманга сәяхәт", Уен-бирем "Гөмбәләрне кәрзингә җый *Иҗади сәнгать*: рәсем «Гөмбәләр».
ноябрь	I	Тема: «Кем безнең сәламәтлек турында кайгырта». *Медицина кабинетына экскурсия*	Табиб хезмәте белән танышуныдәвам итү, игътибарлылык, сизгерлек, ярдәмчеллек сыйфатлары тәрбияләү.	*Тәҗрибә эшчәнлеге:* Тән температурасын, буйны үлчәү С/р уен. "Тикшерү үзәге"
	II	Тема: «Юлда куркынычсызлык». *Дидактик уен* «Юл йөрү кагыйдәләрен бел һәм үтә"	Юлда көтүче куркынычлар турында, юлда йөрү кагыйдәләре турында белемнәрне, светофорның төсләрен, юл билгеләрен ныгыту, игътибарлылык тәрбияләү.	Урамга экскурсия *МӘТ.* С.Михалков "Скверная история", Н.Носова "Милиционер" Әңгәмә "Без-җәяүлеләр"
	III	Тема: «Өйдә куркыныч әйберләр».	Тормыштагы куркыныч әйберләр, аларны куллану, куллану кагыйдәләрен, турындагы күзаллауларны ныгыту.	Куркыныч әйберләр, шартлар төшерелгән рәсемнәркарау. Әңгәмә:"Тәрәзәдән чыкма" Д/уен "Дөресме бу?"
	IV	Тема: «Җылырак киен».	Үз сәламәтлегең турында кайгыртуны дәвам итү, һава торышына карап киенергә, башлык кияргә, шарф бәйләргә күнектерү.	*Аралашу:* "Ни өчен җылы киенергә кирәк" Уен-бирем "Курчакны тышта йөрергә киендер" Уен-хәл "Незнайка тышта йөрергә чыга"
декабрь	I	Тема: «Сәламәтлегеңне үзең кайгырт»	«Вирус, микроб» төшенчәләре кертү. Чирләрдән котылу чаралары белән таныштыру, авырганда терелә чаралары турында сөйләшү. Чыныктыру һәм витаминнарның файдасын аңлату.	*Аралашу:*әңгәмә "Ни өчен спорт белән шөгыльләнергә" *Уку:*К. Чуковский«Айболит» (уку һәм өзеген ятлау) Тренинг «Үзеңә массаж» Д/у "Нәрсә-ни өчен", СЯР (ЗОЖ) турында рәсемнәр карау. Д/уен«Юыну кирәк-яраклары»

	II	Тема: «Игътибар, урам!»	Куркыныч хәлләрдән саклау,саклык, ихтибарлылык сыйфатларын үстерү, таныш түгел кешеләр белән үзеңне тоту кагыйдәләренөйрәнү	*МӘТ Уку:* “Казлар-аккошлар” Д/уен “Юл билгеләре”, с/р уен “Трамвайда сәяхәт” *Иҗади сәнгать: рәсем*“Зебра”
	III	Тема: «Чыршы утлары»	Балаларны чыршы уенчыклары белән эш итәргә, зурлар беләнчыршы бизәргә, төгәл, сак булырга, зурлардан башка чыршы утларын кабызмаска өйрәтү	*Аралашу:*Әңгәмә “чыршыны ничек бизәргә”, “Гирляндалар матур, ләкин куркыныч”, Уен-бирем “Чыршыны бизә”, Д/уен “Ватыла-ватылмый”, Чыры уенчыклары ясау
	IV	Тема: «Хайваннар белән ничек үзеңне тотарга».	Төрле хайваннар белән очрашканда үзеңне тоту кагыйдәләре турында белемнәр бирү, балаларны хайваннарныңүзләрен тотышын, хәлен аңларга, алар белән аралашырга өйрәтү. Балаларны хуҗасызхайваннар белән очрашкандамөмкин булган куркыныч хәлләр турында искәртү.	*Аралашу:* Әңгәмә “Өйсез песи” МӘТ: Д.Гарифуллин “Песи, песи, пескәем” С.Закир “Песинең зары”, “Кыргый хайваннар рәсемнәр карау. *Иҗади сәнгать: рәсем*“Песи” Уен “Зоопарк”
январь	I	Тема”Витаминнар сәламәтлекне ныгыта”	Витаминнар төшенчәсе белән таныштыру, файдалы азыклар, кеше организмы өчен витаминнарның кирәклеге турында белемнәрне ныгыту, балаларда ашау культурасы, чама хисе тәрбияләү.	*Иҗади сәнгать:* рәсем «Витаминнар” Д/ уен “Тәме буенча тап” *Тикшерү-тәҗрибә эше*: үз буеңны үлчәү. Яшелчә, җиләк-җимешләр карау.
	II	Тема: «01,02,03 һәрвакыт сакта”	Коткару хезмәтләре белән танышу, әхлакъ сыйфатлары тәрбияләү, кешеләргә ярдәм итү теләге уяту.	*Уку:* янгын сүндерүчеләр, полиция хезмәткәрләре, табиблар шигырьләр уку *Социальләштерү:*с/р Уен“Коткару хезмәткәрләре” *Иҗади сәнгать:* рәсем «Янгын сүндерү машинасы” Д\уен “Дөресен тап”
	III	Тема: «Хуҗалык җиһазлары- кешенең ярдәмчеләр»	Хуҗалык җиһазларының кулланылышы, аларны куллану турында белемнәрне ныгыту, игътибарлылык, сакчыллык, төгәллек сыйфатлары тәрбияләү.	Рәсемнәр карау *Аралашу*: Әңгәмә “Йорт булышчылары ничек эшли” Д/уен “Электр приборын бел”
	IV	Тема: «Сак бул, бозлавык!»	Кышкы юлның үзенчәлекләре белән таныштыру, куркынычсызлык кагыйдәләренүтәүне булдыру.	*Аралашу*: Әңгәмә “Сак бул, бозлавык” С/р уен “Травпункт”, Уен-бирем

			Бозлы юлда сак йөрүне кисәтү, егылганкешегә беренче ярдәм күрсәтергә тәкъдим итү.	“Торыргабулыш” Рәсемнәр карау *Аралашу:* әңгәмә” Кышкы юлда һәм сулыкларда үзеңне тоту кагыйдәләре”,
февраль	I	Тема: “ Теш щеткасы белән дуслаш».	Шәхси гигиена кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү,теш щеткасы, теш пастасы, аларның кулланылышы турында күзаллаулар бирү, теш чистарту юллары белән таныштыру.	*Иҗади сәнгать*: рәсем «теш һәм теш щеткасы». Уку: Г.Юнысова “Тешләр”, Д/уен “Тешләр өчен нәрсә файдалы”, С/р уен “Теш дәвалау оешмасы”
	II	Тема: «Юл билгеләре-ярдәмчеләр» *Сюжетлы-рольле уен* «Шофер»	Балаларның юл билгеләре турындагы белемнәрен өйрәтүне дәвам итү, тыючы һәм рөхсәт итүче билгеләр белән таныштыру, игътибарлылык тәрбияләү	*Аралашу:*әңгәмә «Куркынычсызлык әлифбасы», Д/уен “Билгене әйт”, “Билгене җый”, Уен-бирем “Төгәлләнмәгән рәсем-сызым” Уку: Т.Александрова «Светофорчик», Ш.Галиев “Светофорның өч сүзе”
	III	Тема: «Өйдә берүзем».	Өйдә берүзең калган вакытта үзеңне тоту кагыйдәләрен өйрәнү, ишекне ятларга ачмау, электр җиһазларын кушмау, сакчыллык сыйфатлары тәрбияләү.	Аралашу: «Өйдә берүзем.», “Берүзем урамда йөрим”, Уен-хәл “Кем ишек кага”. Д/уен “Күңелсез хәлләрдән ничек качарга”
	IV	Тема: «Тылсымлы су»	Суга – табигать ресурсына сак караш кирәклеген аңларга өйрәтү, суның үзлекләре белән танышу	Су белән тәҗрибәләр *Аралашу:* Әңгәмә “Суның үзлекләре” Табигатьтә суның өзлексез әйләнеше Д/уен “Су тегермәне”, Уен-бирем “Су тамчысы нәрсәгә охшаган”
март	I	Тема: «Гәүдә-матур арка».	Үз сәламәтлегең турында кайгыртырга өйрәнү, физик күнегүләр ясарга теләк уяту, үзенең нәтиҗәсеннән куаныч табу.	Балалар белән гәүдәне ныгыту өчен күнегүләр ясау. Скакалка һәм кыршау белән уеннар
	II	Тема: «Җәмәгать транспорты тукталышларында тәртип».	Балаларны җәмәгать транспорты тукталышларында үзеңне тоту тәртибенә өйрәтү,игътибарлылык, сакчыллык тәрбияләү	*Аралашу:*әңгәмә «җәмәгать транспорты тукталышларында үзеңне ничек тотарга» Д/ уен “Юл билгеләре”, Уен-хәл”Транспортн ничек урап үтәргә”
	III	Тема: “Куркыныч тәкъдим”	Ят кешеләр белән аралашу кагыйдәләренә, әйләнә-тирәгә ихтибарлы булырга өйрәтү, сакчыллык сыйфатлары тәрбияләү.	*Аралашу:*әңгәмә«ят кешеләр белән аралашу». Д/уен “Күңелсез хәлләрдән ничек качарга”

	IV	Тема: «Сак бул, боз китә»	Балаларга боз киткәндә үзеңне тоту кагыйдәләрен аңлату, елгаларга якын бармаска,куркыныч урыннардан ерак йөрергә, сак булырга өйрәтү.	*Аралашу:*әңгәмә «сак бул, боз китә» Д/уен “Күңелсез хәлләрдән ничек качарга” Рәсемнәр карау
апрель	I	Тема: «Спорт –ул сәламәтлек»	Спорт төрләре, Олимпиада турында белемнәрне ныгыту, таныш спорт төрләрен пантомимо белән күрсәтергәөйрәтү, спортка кызыксыну, спорт белән шөгыльләнергә теләк уяту.	Уен-бирем “Тәмамланмаган рәсем-схема” *Аралашу:* әңгәмә «Спорт», “Олимпиада”.
	II	Тема: «Җәяүле культурасы»	Балаларны юлдан чыгу, юлның уң ягыннан йөрү, юлны светофор яшел янганда гына үтәргә кирәк кебек кагыйдәләр белән таныштыруны дәвам итү, игътибарлы һәм сак булырга өйрәтү.	*Иҗади сәнгать:* төзү«Минем урам». *Аралашу:* әңгәмә «Юлны ничек үтәргә”, “уң кул кагыйдәсе” *Уку:* Р.Бәшәр “Кызыл ут”. С\Р уен “Җәяүле” Җәяүлеләр өчен юл билгеләрен карау
	III	Тема: «Дарулар һәм витаминнар”	Балаларга аптечкадан сораусыз дару һәм витаминнар алырга ярамаганны аңлату, бары нәрсә алырга ярый,нәрсә юкикәнен сорап кына алырга.	*Аралашу:* әңгәмә «Минем аптечка”, Уен-хәл “нәрсә аптечкада булырга тиеш” Д/уен “Күңелсез хәлләрдән ничек качарга”
	IV	Тема: «Яз көне урманда тавышланырга ярамый»	Балаларның урманда үзләрен тыныч тотарга, үзенә, әйләнә-тирәгә игътибарлы булырга, үзебезнең кече туганнарыбызны рәнҗетмәскә өйрәтү.	*Аралашу:* әңгәмә “Урманда үзеңне тоту” Уку: яз көне кошлар турында шигырьләр *Иҗади сәнгать: рәсем* “Яз көне урман” Әвәләү “Кош оясы”
май	I	Тема: “Безнең куллар”	Кулларның мөһимлеге, кул беләнбаш миенең бер-берсе белән бәйләнеше, кулны үстергәндәбез телне дә үстерелүе турында төшенчәләр бирү, кул моторикасын үстерүнең кирәклеген төшендерү.	*Физик культура:* х/у “Водяной” Уен-бирем “Шнурны бәйлә” *Аралашу:әңгәмә* “Кеше куллары” Уку: кул турында шигырь. Психогимнастика “Без куллар белән изгелек эшлибез”
	II	Тема: «Юлда җәяүле». *Дидактик уен* «Светофорны җый»	Алган белемнәрне кулланып юлдайөрү күнекмәләрен камилләштерү, светофор турында белемнәрен ныгыту	*Физик культура:* хәрәкәтле уеннар “Төсле автомобильләр”, “Чыпчыклар һәм автомобиль” *Аралашу:әңгәмә*“Без урамда уйныйбыз”, “Юл билгеләре”С/р уен. “Автобус”, Д/уен “Юл билгеләре”
	III	Тема: «Пычрак чебен»	Чебеннәрнең куркынычлыгы турында, шәхси гигиена кагыйдәләрен(ашар алдыннан кулларны юу) үтәргә кирәклеге турында балаларның	Уку: К.Чуковский “Федорино горе”, “Муха-грязнуха” әкияте. Уен “Әйе-юк” *Иҗади сәнгать: рәсем* “Чебен”

			күзаллауларын ныгыту	
	IV	Тема: «Сак бул, яшен».	Балаларны табигатьтә яшен вакытында үз-үзләрен тоту кагыйдәләре (йөгермәскә, агач төбенә качмаска, суга кермәскә, тимергә тотынмаска) белән таныштыру.	Уен: “табышмак әйтәм, тап” Уку: А.Барто “Яшен”, Г.Рәхим “Яшенле яңгыр”

2.3.2. «ТАНЫП БЕЛҮ ҮСЕШЕ»белем бирү өлкәсе

ЭЛЕМЕНТАР МАТЕМАТИК ТӨШЕНЧӘЛӘР ФОРМАЛАШТЫРУ

Аңлатма язуы

Балаларның күплек сандагы предметлар турында күзаллаулар үстерү. Билгеләре төрле булган предметлардан төзелгән төркемнең состав өлешләрен күрә белергә өйрәнү.

10 эчендә санау, тәртип буенча санау күнекмәләрен камилләштерү. программа материалын үзләштерү узенчәлекләреннән чыгып, 20 гә кадәр санарга өйрәтү. Икенче дистә саннарының ясалышы белән таныштыру. 0-9 цифрлары белән таныштыру. Натураль саннар арасындагы бәйләнешләрне аңлауларын, саннарның һәрберсен бер берәмлеккә арттыра һәм киметә белүләрен ныгыту. Саннарны уңай һәм кире тәртиптә санау.

5-10 эчендәге саннарның берәмлекләрдән торган составы белән таныштыру. Санны ике кечерәк санга таркату һәм ике кечерәк саннан зуррак саннан зуррак сан төзергә өйрәтү.Балаларны 1,5, 10 тиенлек, 1, 2,5,10 сумлык акчалар белән таныштыру.

Күрсәтмәлелеккә нигезләнеп, кушуга нигезләнгән гади мәсьәләләр төзү һәм чишү.

Предметларны 2-8 тигез кисәккә бүләргә өйрәтү; бөкләү юлы һәм шартлы үлчәү ярдәмендә бүлү. Бөтен белән өлешне чагыштырырга, бөтеннең өлештән зуррак булуын,ә өлешнең бөтеннән кечерәк булуын аңларга өйрәтү.

Башлангыч үлчәү күнекмәләрен бирү. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметларның озынлыгын, киңлеген, биеклеген үлчәргә һәм чагыштырырга өйрәтү. Шартлы үлчәү ярдәмендә сыеклык һәм чәчелүчән җисемнәрнең күләмен үлчәргә өйрәтү.

Таныш геометрик фигуралар, аларның элементлары һәм кайбер үзенчәлекләре турында күзаллауларын ныгыту. Балаларны чикле территориядә ориентлашырга өйрәтү.

Атна көннәре,ел үйләнәсендәге айларның эзлеклелеге турында күзаллауларын ныгыту. Вакытның кире кайтмавы турында иң гади күзаллау булдыру.Сәгатькә карап, вакытны дөрес әйтә белергә күнектерү.

Комплекслы – тематик план

Ай	**Атна**	**Эшчәнлек темасы**	
сентябрь	I	ОББЭ №1	Билгеләре төрле булган предметлардан төзелгән күплекнең состав өлешләрен бүлү. Сөйләмдә башта, аннары, кадәр, аннан соң, иртәрәк. Соңрак кебек сүз төшенчәләр кулланырга өйрәнү. 10 эчендә санау, тәртип буенча санауны ныгыту. Атна көннәрен билгеләү һәм ныгыту.

		ОББЭ №2	Предметларны төркемли, төркемнән аерым өлешләрен ала белү. 10 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санау. Предметларны 2-4 тигез кисәккә бүләргә өйрәнү. Таныш геометрик фигураларны аерырга, таныш геометрик фигураларны әйтү.
		ОББЭ №3	1.2 саннары белән танышу. 10 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санау.Чикле территориядә ориентлашырга өйрәтү. Өчпочмаклык һәм дөртпочмаклык фигураларын кайбер үзенчәлекләрен ныгыту.
	II	ОББЭ №4	(кабатлау)1.2 саннары белән танышу. 10 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санау.Чикле территориядә ориентлашырга өйрәтү. Өчпочмаклык һәм дөртпочмаклык фигураларын кайбер үзенчәлекләрен ныгыту.
		ОББЭ №5	3 саны белән танышу. 10 га кадәрсаннар эчендә башта, аннан соң саннарны әйтә белергә өйрәнү. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметларның озынлыгын, киңлеген үлчәргә өйрәнү.
	III	ОББЭ №6	(кабатлау)3 саны белән танышу. 10 га кадәрсаннар эчендә башта, аннан соң саннарны әйтә белергә өйрәнү. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметларның озынлыгын, киңлеген үлчәргә өйрәнү.
		ОББЭ №7	4 саны белән танышу. 5 санының берәмлекләрдән торган составы белән танышу. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметларның озынлыгын, киңлеген үлчәргә өйрәнү.
	IV		5 санының берәмлекләрдән торган составы белән танышу.5 саны белән танышу.Атна көннәрен билгеләү һәм ныгыту. Тирә- юньдәге предметларны геометрик фигуралар белән таныштыру.
		ОББЭ №8	6 санының берәмлекләрдән торган составы белән танышуны дәвам итү. 6 саны белән танышу. Предметларны 2-8 тигез кисәккә бүләргә өйрәтү.
октябрь	I	ОББЭ №9	7 и 8 санының берәмлекләрдән торган составы белән танышу. 7 саны белән танышу. Бөтенннең аерым өлешләрен дөрес итеп әйтергә күнектерү (икедән бере, дүрттән бере һ.б.).Өчпочмаклык һәм дөртпочмаклык фигураларын кайбер үзенчәлекләрен ныгыту.Атна көннәрен билгеләү һәм ныгыту.
		ОББЭ №10	7 и 8 саннарының берәмлекләрдән торган составы белән танышуны дәвам итү. 8 саны белән танышу.Атна көннәрен билгеләү һәм ныгыту. Үрнәк буенча тематик композицияне төзи белүне формалаштыру.
	II	ОББЭ №11	9 санының берәмлекләрдән торган составы белән танышу.9 саны белән танышу.Төрле саннан башлап уңай һәм кире тәртиптә санарга өйрәнү. Глазомер төшенчәсен ныгыту. Кагәзь битендә ориентлашырга өйрәтү.
		ОББЭ №12	10 саны һәм берәмлекләрдән торган составы белән танышу. 0 саны белән танышу. Бирелгән санга “кадәр”, “аннан соң”саннарны билгеләү. Башлангыч үлчәү күнекмәләре бирү. Сөйләмдә башта, аннары, кадәр, аннан соң, иртәрәк, соңрак кебек сүз- төшенчәләр кулланырга өйрәтү.
	III	ОББЭ №13	10 санының берәмлекләрдән торуын таныштыруны дәвам итү. 10 саныбелән таныштыру. 10 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санауны ныгыту.Куппочмаклык турында(өчпочмак, дүртпочмак

			мисалында) таныштыру.
		ОББЭ №14	3 саны ике кечерәк санга таркату. 1-9 саннарны таныштыруны ныгыту. Куппочмаклык турында(өчпочмак, дүртпочмак мисалында) таныштыру, аның почмагын, якларын табарга өйрәнү. Ел фасыллары турында ныгыту, көз айлары.
	IV	ОББЭ №15	4 санын ике кечерәк санга таркату. 10 эчендә санау, тәртип буенча санау күнекмәләрен ныгыту. Бөтеннең аерым өлешләрен дөрес итеп әйтергә күнектерү . башлангыч үлчәү күнекмәләрен бирү.Атна көннәрен билгеләү һәм ныгыту.
		ОББЭ №16	5 санын ике кечерәк санга таркату. 15 санына кадәр санның тәртибе белән танышу. Чикле территориядә ориентлашырга өйрәтү (уң, сул, өскә, аска).
ноябрь	I	ОББЭ №17	6 санын ике кечерәк санга таркату. 15 санына кадәр санның тәртибе белән танышуны дәвам итү. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметның күләмен үлчәү. Бирелгән шарт буенча ориентлашырга өйрәнү.
		ОББЭ №18	7 санын ике кечерәк санга таркату. 20 санына кадәр санның тәртибе белән танышу. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметның озынлыгын үлчәү. Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтү.
	II	ОББЭ №19	8 санын ике кечерәк санга таркату. 15 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санау.Шартлы үлчәү ярдәмендә предметның озынлыгын үлчәү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтү.
		ОББЭ №20	9 санын ике кечерәк санга таркату.20 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санау.Шартлы үлчәү ярдәмендә предметның биеклеген үлчәү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтү.
	III	ОББЭ №21	10 санын ике кечерәк санга таркату. Бирелгән санга башта , аннары, төшеп калган саннарны табу. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметларны үлчәргә өйрәнү. Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтү.
		ОББЭ №22	10 санын ике кечерәк санга таркатуны ныгыту.10 санының берәмлекләрдән торуын таныштыру. Үлчәү нәтиҗәсе шартлы үлчәмнең зурлыгына бәйле булуы турында күзаллау формалаштыру. Бирелгә юнәлеш буенча хәрәкәт итәргә өйрәтү. Геометрик фигуралар ярдәмендә предметны моделләштерергә өйрәнү.
	IV	ОББЭ №23	1, 5, 10 тиенлек һәм 1, 5, 10 сумлык акчалар белән таныштыру. Балаларны чикле территориядә ориентлашырга өйрәтү.Күппочмаклык турында күзаллауларын ныгыту, аларның зурлыгына һәм формасына карап классификацияләү.
		ОББЭ №24	1, 5, 10 сумлык акчалар белән таныштыруны дәвам итү.Вакыт төшенчәсе, ком сәгате белән таныштыру.

декабрь	I	ОББЭ №25	1, 5, 10 сумлык акчалар белән таныштыру,санау һәм алыштыру юлларын карау. 20 гә кадәр саннар белән танышу. Вакыт төшенчәсе, ком сәгате белән таныштыру.
		ОББЭ №26	1, 5, 10 сумлык акчалар белән таныштыруны дәвам итү. Вакытны сиземли белергә өйрәтү. Вакытка карата үз эш гамәлләреңне көйли елергә күнектерү. Бирелгән вакыт эчендә 20 кадәр санау.
	II	ОББЭ №27	1, 5, 10 сумлык һәм 1, 5, тиенлек акалар белән таныштыруны таныштыруны дәвам итү .Чәчелмә материаллар белән үлчәү алымнарын өйрәтү. Предметның өлешләрен билгеләүне ныгыту.
		ОББЭ №28	Шартлы билгеләр ярдәмендә чәчелмә материалларны үлчәргә дәвам итү. Сәгать берәмлекләре белән таныштыру. Сәгать макетында вакытны билгеләү.
	III	ОББЭ №29	Шартлы билгеләр ярдәмендә сыеклыкны үлчәргә өйрәтү. 10 саны 1 санга арттыру, кимү тәртибен ныгыту. 5 минут эчендә вакыт сиземләвен камилләтерү.
		ОББЭ №30	10 санын 2 кечкенә санга таркату һәм ике кечкенә саннан 10 санын барлыкка киттерү. Ел фасылларының ай исемнәре эзлеклелеген ныгыту.
	IV	ОББЭ №31	Кушуга бер гамәлле мәсьәләләр чишү. Тирә-яктагы предметларда геометрик фигураларны күрә белү. Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
		ОББЭ №32	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
гыйнвар	I	ОББЭ №33	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишү. Шартлы үлчәү ярдәмендә сыеклык күләмен үлчәргә өйрәнү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
	II	ОББЭ №34	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишү. Вакыт белән таныштыруны дәвам итү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.
		ОББЭ №35	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишүне дәвам итү. 20 гә кадәр саннарның эзлеклелеген камилләштерү. Бербөтенне 8 тигез өлешкә бүләргә өйрәтү һәм чагыштыру.
	III	ОББЭ №36	Кушуга бер гамәлле мәсьәләләр чишүне дәвам итү.Үрнәк буенча санау күнекмәләрен камилләштерү. Шакмак буенча туры кисемтәнең озынлыгын үлчәргә өйрәнү. Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
		ОББЭ №37	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишү. Кышкы айларны өйрәнү. Берәмлекләрдән ссанны тәзәргә өйрәнү.
	IV	ОББЭ №38	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишү. Сөйләмдә башта, аннары, кадәр, аннан соң, сүз- төшенчәләрен кулланырга өйрәтү.Шакмак буенча туры кисемтәнең озынлыгын үлчәргә өйрәнү. Предметның зурлыгын күзаллауны үстерү.
		ОББЭ №39	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишү. Предметның авырлыгын күзаллауны

			үстерү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү,телдән әйтеп.
февраль	I	ОББЭ №40	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишүне дәвам итү. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметларның биеклеген үлчәргә өйрәнү. Сәгатькә карап вакытны билгеләү (1 сәгатҗкә якын төгәллек белән). Логик фикерләүне үстерү.
		ОББЭ №41	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү һәм чишүне дәвам итү. Геометрик фигураларны күзаллауны ныгыту, кагәзь битендә ясау.Логик фикерләүне үстерү.
	II	ОББЭ №42	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү. Шартлы билгеләнгән пространствода ориентлашырга өйрәнү.
		ОББЭ №43	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзү. Геометрик фигураларны модельләштерергә өйрәтү.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
	III	ОББЭ №44	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне 10 га кадәр дәвам итү.Бербөтенне 8 тигез өлешкә бүләргә өйрәтү һәм чагыштыру.Сәгатькә карап вакытны билгеләү (1 сәгатькә якын төгәллек белән). Логик фикерләүне үстерү. Хәтерне үстерү.
		ОББЭ №45	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.Хәтерне үстерү.
	IV	ОББЭ №46	Алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне 10 га кадәр дәвам итү. Шартлы үлчәм ярдәмендә предметларның озынлыгын үлчәргә өйрәтү. Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү. Атна көннәре, ел әйләнәсендәге айларны күзаллауны ныгыту.
март	I	ОББЭ №47	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү. Бөтен һәм өлешне чагыштырыргаөйрәнү.Таныш фигураларны чынбарлыктагы предметларда күрә белү.
		ОББЭ №48	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү. Атна көннәре эзлеклелеген ныгыту. Геометрик фигураларны моделәштерергә өйрәтү. Форманың пространстволы үзләштерүне үстерү.
	II	ОББЭ №49	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү. Күләмле геометрик фигураларны төзүне ныгыту.20 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санауны ныгыту.
		ОББЭ №50	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
	III	ОББЭ №51	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.Предметның озынлыгын күзаллауны үстерү.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
		ОББЭ №52	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү.Шакмаклы кәгазь битендә

			ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.Атна көннәре, ел әйләнәсендәге айларны күзаллауны ныгыту.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
	IV	ОББЭ №53	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү.Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.Пространствода иң гади график мәгълүматларны укырга өйрәтү.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
		ОББЭ №54	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү. Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
апрель	I	ОББЭ №55	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү. Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү..Санны ике кечерәк санга таркату һәм ике кечерәк саннан зуррак саннан зуррак сан төзергә өйрәнү. Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
		ОББЭ №56	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү. Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү. Геометрик фигураларны ң кайбер үзенчәлекләрен ныгыту. Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
	II	ОББЭ №57	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү. Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү. 20 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санауны ныгыту.Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
		ОББЭ №58	10 га кадәр алу һәм кушуга бер гамәлле мәсьәләләр төзүне дәвам итү. Шакмаклы кәгазь битендә ориентлашырга өйрәтүне дәвам итү. Мөстәкыйль рәвештә пространствода хәрәкәт итү. Логик фикерләү, хәтер, игътибарлылыкны үстерү.
	III	ОББЭ №59	Билгеләре төрле булган предметлардан төзелгән күплекнең состав өлешләрен бүлү. Сөйләмдә башта, аннары, кадәр, аннан соң, иртәрәк. Соңрак кебек сүз төшенчәләр кулланырга өйрәнү. 10 эчендә санау, тәртип буенча санауны ныгыту. Атна көннәрен билгеләү һәм ныгыту.
		ОББЭ №60	Предметларны төркемли, төркемнән аерым өлешләрен ала белү. 10 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санау. Предметларны 2-4 тигез кисәккә бүләргә өйрәнү. Таныш геометрик фигураларны аерырга, таныш геометрик фигураларны әйтү.
	IV	ОББЭ №61	1.2 саннары белән танышу. 10 га кадәр уңай һәм кире тәртиптә санау.Чикле территориядә ориентлашырга өйрәтү. Өчпочмаклык һәм дүртпочмаклык фигураларын кайбер үзенчәлекләрен ныгыту.
		ОББЭ №62	3 саны белән танышу. 10 га кадәрсаннар эчендә башта, аннан соң саннарны әйтә белергә өйрәнү. Шартлы үлчәү ярдәмендә предметларның озынлыгын, киңлеген үлчәргә өйрәнү.
май			Үткән материалларны кабатлау өстендә эш.

ПРЕДМЕТЛЫ ТИРӘЛЕК, СОЦИАЛЬ ДӨНЬЯ, ТАБИГАТЬ ДӨНЬЯСЫ БЕЛӘН ТАНЫШТЫРУ

Аңлатма язуы

«Танып белү үсеше» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда танып белү ихтыяҗларын ҺӘМ акылны үстерү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә ҺӘМ белем бирү бурычларын билгели.

Татарстан – күпмилләтле республика. Казан – эре промыш30анн30ть үзәге, Россиянең борынгы шәһәрләреннән берсе. Казан – республиканың һәм бөтендөнья татарларының башкаласы. Казанда Президент, Татарстан Хөкүмәте һәм шәһәр мэры эшлиләр. Шулар турында балаларда күзаллаулар булдыру. Балаларга туган як турында мифлар, легендалар, тарихлар сөйләү. Туган шәһәрнең (авылның) истәлекле урыннары, бик күптәнге вакыйгалары, тарихи истәлекләре, музейлары, урамнары белән таныштыру.

Татарстан Республикасының төп символикасы (флаг, герб, гимн) белән таныштыру. Балаларга үз халкыңның бер өлеше булуларын аңлату.

Татарстан Республикасының географик урыны белән таныштыру (картада яки глобуста республиканың территориясен, Кама һәм Идел елгаларын, Куйбышев һәм Түбән Кама сусаклагычларын, Кабан күлен, тирә-як күл һәм елгаларын билгеләү).

Татарстан Республикасында яшәүче халыкларның традицияләре, гореф-гадәтләре, йолалары белән таныштыру. Милли бәйрәмнәр (Нәүрүз бәйрәме, Корбан бәйрәме, Сабантуй, Нардуган һ. б.) турында күзаллаулар булдыру. Башка милләтләргә карата хөрмәт һәм дусларча мөнәсәбәт тәрбияләү.

Милли һәм бөтендөнья культураларының үткәне һәм бүгенгесе белән танышуга тарту. Әдәбият һәм сәнгать өлкәсендәге күренекле эшлеклеләрнең (шагыйрьләр: Г. Тукай, М. Җәлил, Р. Миңнуллин һ. б., язучылар: А. Алиш, Р. Батулла һ. б., рәссамнар: Х. Якупов, Х. Казаков һ. б., скульптор Б.Урманче һ. б.) тормыш һәм иҗатлары белән таныштыру. Аларның тормышлары һәм эшчәнлекләренә карата кызыксыну уяту.

Балаларның кызыксынуларын исәпкә алып, туган як табигате турындагы белемнәрен киңәйтү. Кешеләрнең табигатьне саклау буенча эшчәнлеге белән таныштыру. Идел-Кама дәүләт тыюлыгы, «Түбән Кама» урман паркы, республиканың табигатен саклауда аларның әһәмияте турында сөйләү.

Тере һәм тере булмаган табигатькә сакчыл караш тәрбияләү, табигатьтә үзеңнең катнашыңнан соң туган уңай һәм тискәре нәтиҗәләрне алдан күрә белергә өйрәтү, туган як табигатенә үз ихтыяҗыңны канәгатьләндерү өчен дип карау ярамаганлыгын аңлату, 30анн файдалануның беренчел күнекмәләрен булдыру («Әгәр мин һәм башка кешеләр дару үләннәрен тамырлары белән җыйса…»).

Туган якта ешрак очрый торган үсемлек һәм хайваннарга карата кызыксынуны үстерү. Табигать объектларын үзенчәлекләре буенча классларга һәм төркемнәргә бүләргә өйрәтү (ылыслы һәм яфраклы агачлар, куаклар, үлән үсемлекләр; урман, болын, бакча үсемлекләре; урман җиләкләре, гөмбәләр, бүлмә үсемлекләре (гөлләре); кыргый һәм йорт хайваннары, кышлаучы һәм күчмә кошлар, балыклар, бөҗәкләр һ. б.).

Республика территориясендәге хайваннарның яшәү рәвешен, аларның тышкы кыяфәт үзенчәлекләрен (гәүдә өлешләре, тәне нәрсә белән капланган), хәрәкәт итү ысулларын (шуыша, оча, йөзә), азыкларын; кайбер бөҗәкләрнең, җир-су хайваннарының, сөйрәлүчеләрнең яшәү мохитенә яраклашуларын күзәтергә өйрәтү. Хайваннарны тавышларыннан таныргa булышу. Туган як табигатенең матурлыгын, аның форма, төс, исләр байлыгын күрә һәм тоя белү күнекмәләрен үстерү.

Комплекслы – тематик план

Ай	**Атн**	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**

	а		
сентябрь	I	Минем туган җирем	1. Туган шәһәребезгә (авылыбызга) карата горурлык хисе тәрбияләү. 2. Үстерелешле диалог, сөйләм күнекмәләрен камилләштерү. 3. Балаларның Ватаныбыз, республикабыз (шәһәр һәм авыл) һәм аның символикасы турындагы мәгълүматларын арттыру.
	II	Туган ягым язучылары	1. Балаларда язучыларыбыз иҗатына карата кызыксыну уяту, аларга карата ихтирам тәрбияләү. 2. Табышмак, мәкальләр ярдәмендә логик фикерләү, хәтер сәләтен үстерү. 3. Сорау – җавап тибында аралашу вакытында баланы булган белемнәренә таянып фикер йөртергә, гомумиләштерергә, аерым карарга килергә һәм берләштерергә өйрәтү.
	III	Татарстан буйлап сәяхәт	1. Туган җирең, халкың, телең белән горурлану хисе тәрбияләү, Татарстанда яшәгән башка халыкларның мәдәниятен хөрмәтлә 2. Балаларда халкыбызның туган җиренә, теленә, үткәненә, тарихына, мәдәниятына кызыксыну үстерү. 3. Сөйләмдә төрле сүз төркемнәрен мәгънәсе буенча аңлап, төгәл кулланырга өйрәтүне дәвам итү.
	IV	Тәмле сүз – җан азыгы	1.Балаларны аралашу әдәбенә өйрәтүне дәвам итү. 2.Уй-фикерләрен, тартынмыйча, үз сүзләре белән сөйләп бирү күнекмәләре тәрбияләү. 3.Балаларның диалогик сөйләмен үстерү,төрле ситуацияләрне бәяләп нәтиҗә ясарга өйрәтү
октябрь	I	Игенченең тырышлыгы кырларыннан күренә	1.Балаларга көзге байлыкның халыкка шатлык, куаныч китерүен төшендерү, бу байлыкларны тудыручы игенчеләр хезмәтенә карата хөрмәт тәрбияләү/ 2. Балаларның бәйләнешле сөйләм телен үстерү. 3. Игенченең мактаулы һәм авыр хезмәте, икмнең нинди юллар аша табынга килүе турында тасвирлап сөйләргә өйрәтүне дәвам итү.
	II	Кем безгә икмәк үстерә	1.Профессияләр турында күзаллауны киңәйтү. 2.Җирдә эшләүчеләр һәм аларның профессияләре белән таныштыру. 3.Зурлар хезмәтенә хөрмәт, икмәккә сакчыл караш тәрбияләү.
	III	Ашханәгә экскурсия	1. Балаларда өлкәннәр хезмәтенә ихтирам тәрбияләү. 2. Көндәлек туклану режимы турында төшенчә бирү, һәр төр ашка туры килүчеризыклар, аларның сәламәтлеккә тәэсирен ачыклау, логик фикерләү сәләтен үстерү. 3.Өйрәнелгән сүзләрнең сөйләмдә кулланылышын активлаштыру, гомумиләштерүче сүзләрнең мәгънәсен аңларга өйрәтү.
	IV	Ипине ничек үстерәләр?	1.Җир йөзендәге иң зур байлыкларның берсе булган икмәк турындагы белемнәрне, икмәк үстерүче хезмәт кешеләренең атамаларын ныгыту. 2.Безнең өстәлләргә икмәк ничек килә, без ашаганчы нинди юллар үтүен сөйләү. 3.Икмәккә сакчыл караш, аны үстерүче кеше хезмәтенә хөрмәт тәрбияләү
н	I	Танышу уены:	1. Балаларда татар милли киемнәренә һәм бизәнү әйберләренә кызыксыну тәрбияләү.

		«Әбиемнең серле сандыгы»	2. Бәйләнешле фикерләү сәләтен үстерү, сөйләмдә парлы, кушма, ясалма сүзләр куллану күнекмәләре бирү. 3. Милли киемнәрнең исемнәрен, бизәлешләрен сөйләмдә кулலануны системалаштыру.
	II	Федора әбидә кунакта	1.Йорт җиһазлары һәм табак-савыттөшенчәләре турындагыбелемнәрне ныгыту. 2.Табак-савытларны (чәй, аш,кухня), йорт җиһазларын (йокы,кунак, аш бүлмәләре) төркемнәргәбүлү. 3.Предметларны теге яки бубилгеләре, кулланылышларыбуенча төркемнәргә бүләргә өйрәтү.
	III	Ферма	1.Авыл хуҗалыгына карата кызыксыну уяту. 2.Фермер хөнәрчелегенә хөрмәт тәрбияләү. 3.Бу хезмәтнең авыр һәм бик мөһим булуын аңлату.
	IV	Библиотекага экскурсия «Бар хезмәт тә яхшы»	1.Профессияләр турындагыкүзаллауларны киңәйтү. 2.Библиотекарь хезмәте белән таныштыру. 3.Зурлар хезмәтенә хөрмәттәрбияләү.
декабрь	I	Боз һәм бозлыклар	1. Балаларда табигать күренешләрен белергә омтылыш, үз фикерен әйтә белү сыйфаты тәрбияләү. 2. Балаларның табигать объектлары белән кызыксынучанлыкларын, диалогик сөйләм күнекмәләрен, сүз байлыкларын үстерү. 3. Балаларның табигать турындагы күзаллауларын киңәйтү,әйләнә-тирә чынбарлыкка нәфасәти мөнәсәбәт формалаштыруны дәвам итү.
	II	Паркка экскурсия. «Килеп җитте матур кыш»	1. Балаларда кызыксыну уяту, табигатькә сак караш, экологик бәйләнешләрне күрә белү сыйфаты тәрбияләү. 2. Чагыштырып тасвирлый белү күнекмәләрен үстерү. 3. Балаларның кыш, кар үзенчәлекләре турында белемнәрен баету.
	III	Әңгәмә. «Паркта минем күргәннәрем»	1. Балаларда үсемлекләргә, кошларга, хайваннарга карата сак караш тәрбияләү. 2. Экологик фикер йөртү, иҗади хыял сәләтләрен үстерү. 3. Табигатьтә ел фасыллары буенча барган үзгәрешләр ту-рындагы белемнәрен системалаштыру һәм тирәнәйтү.
	IV	Бизәлгән мәйданчыклар буенча сәяхәт.	1. Балаларда табигатькә сак караш, бизәлгән мәйданчыкларга соклану, бәйрәм хисләре уяту.. 2. Чагыштырып тасвирлый белү күнекмәләрен үстерү. 3. Балаларның кыш, кар үзенчәлекләре турында белемнәрен баету.
январь	II	Паркка экскурсия .	1.Табигатьтәге үзгәрешләрне күзәтергә теләк уяту. Ботакларының урнашуы, агачта калган орлыклары буенча агачларны аерырга өйрәтү. Кышкы пейзажның матурлыгын күрергә өйрәтүне дәвам итү. 2.Январь ае турында әйтемнәр, мәкальләр, бу айдагы бәйрәмнәр турындагы белемнәрне ныгыту. 3.Табигатьтә үз-үзеңне тоту, үз сәламәтлегең, әйләнә- тирәдәгеләрнең сәламәтлеге турында кайгырту турындагы белемнәрне формалаштыру. Табигатькә сакчыл караш тәрбияләү.

	III	Татарча да яхшы бел, русча да яхшы бел!	1. Балаларда туган илне ярату, башка миллəт вəкиллəренə ка-рата хөрмəт тəрбиялəү. 2. Балаларның хəтерен, логик фикерлəү сəлəтен, диалогиксөйлəмен, кызыксынучанлыкларын үстерү. 3. Балаларның Россия башкаласы Мəскəү турындагыбелемнəрен баету, Россия символикасы турында мəгълүматбирү.
	IV	Танышу уены: «Əбиемнең серле сандыгы»	1. Балаларда татар милли киемнəренə һəм бизəнү əйберлəренəкызыксыну тəрбиялəү. 2. Бəйлəнешле фикерлəү сəлəтен үстерү, сөйлəмдə парлы,кушма, ясалма сүзлəр куллану күнекмəлəре бирү. 3. Милли киемнəрнең исемнəрен, бизəлешлəрен сөйлəмдəкуллануны системалаштыру.
февраль	I	Январь һəм февраль айларының үзлəренə хас үзенчəлеклəре	1.Халык əйтемнəре буенча табигатьне күзəтергə өйрəнү. 2.Үсемлеклəр һəм хайваннар дөньясы өчен бик үк яхшы булмаган февраль ае, гомумəн кыш турындагы белемнəрне ныгыту. 3.һава торышын күзəтергə, күзəтүлəрне шəхси тəҗрибə белəн бəйлəргə, күзəтү көндəлеген алып барырга өйрəтү.
	II	Безнең тирə-юньдəге куркынычлар	1.Өйдə һəм урамдагы куркынычсызлык кагыйдəлəренə өйрəтү. 2.“Ашыгыч ярдəм”, янгын хезмəте, полициялəрнең телефон номерлары белəн таныштыру, мөстəкыйль рəвештə номерны җыярга өйрəтү. 3.Ярдəм турында башлангыч төшенчə бирү.
	III	Шифаханəгə (шəфкать туташы бүлмəсенə)	1. Хезмəт кешесенə ихтирам, хөрмəт тəрбиялəү. 2. Сөйлəмдə ясалма сүзлəр, грамматик формалар куллану күнекмəлəре бирү, баланың истə калдыру сəлəтен, хəтерен үстерү. 3. Яңа сүзлəрне бəйлəнешле сөйлəмдə кулланырга өйрəтү.
	IV	Кемнəр алар ил сакчылары?	1. Ватанны саклау телəге, əтилəре белəн горурлану хисе тəрбиялəү. 2. Балаларның уй-фикерлəү сəлəтен камиллəштерү. 3. Балаларга Ватанны саклаучылар турында башлангыч төшенчə бирү.
март	I	Фикер алышу: «Дуслык – бөек көч»	1. Төрле миллəт халыкларына хөрмəт, дуслык хислəретəрбиялəү. 2. Балаларның акыл, хəтер, логик фикер йөртү сəлəтен үстерү. 3. Идел буе халыклары турында балаларның белемнəрен баету.
	II	Иң якын һəм кирəкле əнилəр турында	1.Əнилəрнең өйдə һəм эштəге хезмəте турындагы белемнəрне ныгыту. 2.Хатын-кызларга мəхəббəт, хөрмəт, һəм кайгыртучанлык хислəре тəрбиялəү. 3.Профессиялəр турында белемнəрне тирəнəйтү. Ата-аналарның эш урынын əйтə өйрəтү.
	III	Кошларны күзəтү. «Безнең канатлы дусларыбыз»	1. Балаларда кошларга карата мəрхəмəтлелек, кайгыр-тучанлык хисе тəрбиялəү, аларны рəнҗетмəскə кирəклегентөшендерү. 2. Тышкы билгелəренə (төсе, зурлыгы), үз-үзлəрентотышларына, тавышларына карап, кышлаучы

			һәм күчмәкошларны аерып күрсәтә белү күнекмәләрен үстерү. 3. Балаларның кышлаучы кошлар турындагы белемнәренныгыту.
	IV	Нәрсә ул Кызыл китап?	1. Балаларда күмәк сөйләшүдә катнашу, бер-береңне тыңлыйбелү күнекмәләре формалаштыру. 2. Балаларның сорауларга ашыкмыйча, эзлекле итеп җавапбирү сыйфатын, логик фикерләү сәләтен үстерү. 3. Балаларның табигатьне саклау турындагы күзаллауларынкиңәйтү, «Кызыл китап» турындагы белемнәрен тирәнәйтү,
апрель	I	Нәрсә ул Кояш системасы?	1.Тирә-юньне,табигатьне аңларга һәм сакларга сәләтле со-циаль актив, иҗади шәхес тәрбияләү. 2.Балаларның аралашу осталыкларын,вакыйгаларның яңа эзлеклелеген төзи белү күнекмәләрен үстерү. 3.БалаларныңКояш системасытурындагы белемнәренкамилләштерү
	II	Сәхнәләштерү: Г.Тукай. «Кызыклы шәкерт»	1.Балаларның Г.Тукай иҗаты буенча алган белемнәренгомумиләштерү һәм балаларда шигърият белән кызыксыну тәрбияләү. 2.Телнең сәнгатьлелеген камилләштерү, хәтер сәләтенүстерү. 3.Шигырьдәге төп фикерне аңларга, әсәрне сәхнәләштерергә өйрәтүне дәвам итү.
	III	Әдәби викторина. «Мультфильмда кунакта»	1.Г.Тукайәкиятләре, шигырьләре аша балаларда матур әдәбият белән кызыксыну, аларны укырга теләк тәрбияләү. 2.Балаларныңигътибарлылыкларын,хәтерләрен, фикерләү сәләтен үстерү. 3.Таныш әдәби сюжетлар буенча балаларның Г.Тукай иҗаты буенча алган белемнәрен камилләштерү.
	IV	Паркка экскурсия. «Туган якка яз килде»	1.Табигатькә карата сак караш тәрбияләү. 2.Ситуативсораулар ярдәмендә балаларның логик фикерләү сәләтен үстерү. 3.Табигатьтәгебәйләнешләрне аңлата белү күнекмәләренкамилләштерү
май	I	Ветераннар белән очрашу. «Алар безгә Җиңү бүләк итте»	1. Балаларда патриотик хисләр, туган якка, туган телгә, Ва-танга мәхәббәт тәрбияләү. 2. Туган ил һәм дөньядагы вакыйгалар белән кызыксынучан-лыкларын үстерү. 3. Ветераннарыбызның Бөек Ватан сугышында күрсәткән ба-тырлыклары турында белемнәрен киңәйтү.
	II	Спортчылар белән танышу.	1.Спорт мәктәбе турындагы белемнәрне ныгыту, киңәйтү 2.Сөйләмдә ясалма сүзләрне куллану күнекмәләрен бирү 3.Мөстәкыйль фикерләү сәләтен үстерү.
	III	Китапханәгә экскурсия	1. Балаларда китапханәче хезмәтенә карата ихтирам,китапханәдә үз-үзеңне тота белү сыйфатлары тәрбияләү. 2. Китапханә белән турыдан-туры таныштыру аша балалардакүзәтүчәнлек, игътибарлылык, эзлекле фикерләү сәләтен үстерү. 3. Балаларга китапханәче һөнәренең мөһимлеген аңлату.

	IV	Без барабыз мәктәпкә	1. Балаларда белем алуга омтылыш уяту. 2. Сөйләм телен, фикерләү сәләтен, танып белү активлыгынүстерү. 3. Балаларның мәктәп турында күзаллауларын киңәйтү.

2.3.3. «СӨЙЛӘМ ҮСЕШЕ»белем бирү өлкәсе

СӨЙЛӘМ ТЕЛЕН ҮСТЕРҮ

Аңлатма язуы

МАТУР ӘДӘБИЯТ БЕЛӘН ТАНЫШУ

«Матур әдәбият уку» белем бирү өлкәсе эчтәлеге балада китап укуга кызыксыну **һәм**ихтыяҗ формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә **һәм*белем бирү бурычларын*** билгели.

Балаларны танып белү әдәбиятына һәм матур әдәбиятка, халык авыз иҗатына тарту, әдәби кичерешләр байлыгын формалаштыру.

Китапның белем чыганагы икәнлегенә төшендерү. Китапка сакчыл караш тәрбияләү, мөстәкыйль рәвештә китапның рәсемнәрен карарга, эчтәлеген яңадан тыңларга теләк уяту.

Зур булмаган проза текстларының эчтәлеген ачып бирә белергә һәм кечкенәрәк шигырьләрне сәнгатьле итеп яттан сөйләргә, текстларны рольләргә бүлеп укуда, әсәрләрне сәхнәләштерүдә катнашырга өйрәтү.

Татар халык мәкаль-әйтемнәре белән таныштыру, ал арның мәгънәләрен аңларга ярдәм итү. Балаларның иҗат чагылышлары, иҗат итү башлангычлары өчен (күрсәтмә материалга нигезләнелгән такмазалар, юаткычлар, хикәяләр) шартлар тудыру.

Балаларга әкиятләрнең (шулай ук татар халык әкиятләренең) жанр үзенчәлекләрен аңлатуны дәвам итү. Әкият геройларының эш-гамәлләренә бәя бирергә теләк уяту, алар- ның үз-үзен тотышларындагы яшерен мотивларны аңларга булышу

Тәкъдим ителә торган әсәрләр

Балаларга уку өчен

Җырлар, такмаклар, тел көрмәкләндергечләр, эндәшләр, әйтешләр, бармак уеннары: «Җепсез орчык..»;

«Ваттым мичкә,яктым мичкә..»; «Бака, бака, бакырган...»; «Мич башында биш мәче...»; «Без уйныйбыз, уйныйбыз...»; «Ямьле бәйрәм көн иде...»; «Тилгән,тилгән...»; «Карга килде - казан асты...»; «Саескан сары май китерә...»; «Күпер башында..»; «Миңлебай»; «Абагага бага-бага...»; «Әйт әле, чикерткә...»; «Тор-тор, торналар...»; «Карга әйтә...»; «Торыгыз, тор, хуҗалар...»; «Яңгыр ява, томан төшә...».

Әкиятләр нәм легендалар: Татар халык әкиятләре: «Ай белән Кояш»; «Ялкау малай»; «Кәкре каенга терәткән?»; «Алтын бөртекләр»; «Бүләк кемгә?»; «Кола ат»;Легендалар: «Зөһрә кыз»; «Ни өчен бакалар бакылдык булып калганнар»; «Ни өчен,Чәберчек килмичә,боз китми икән?»; украин халык әкияте «Сандугач»; Рус халык әкияте «Казлар-аккошлар»; эстон халык әкияте «Куянның ирене нигә ярык?»; корея халык әкияте «Тату туганнар"Төрекмән халык әкияте"Икмәк",калмык халык әкияте"Күңелле чыпчык белән күңелсез карга",удмурт халык әкияте"Тычкан белән Чыпчык".

Әдәби әкиятләр: Г. Тукай. «Шүрәле» (өзек); А,Алиш«Сертотмас үрдәк», ; С,Сәүбәнова. «Ботка нигә тәмле»; И. Дәүләтша. «Үрдәк беренчелекне алган»; Ә. Гаффар. «Суалчан кунакка бара»; А. Алиш. «Каз белән Аккош»; Р. Вәлиева. «Ялкау Карга баласы».

*Шигърият:*Ә. Синегулов. «Татарстан җирләре»; М. Җәлил «Көз җитте»; Х Халиков. «Дәү әнием-бакчачы»; Н.Мадьяров. «Балан»; Р,Вәлиева. «Ашлар солтаны»; З.Туфайлова «Минем гаиләм»; ГЛатыйп. «Кыш килде»; Р.Вәлиева. «Кәләпүшем,кәләпүшем»; ГЮнысова. «Светофор»; Э. Мөәминова. «Фокусчы»; РКорбан. «Җәлил турында җыр»; Х Халиков. «Сөйләшсәләр безнеңчә.»; Ә Габиди. «Минем гөлләрем»; Н,Мадьяров. «Көләч яз»; Г Юнысова. «Кара»; Х.Халиков. «Китап докторы»; Йолдыз. «Сәлам ,галәм».Г.Юнысова"Зарядкага бас"Г.Тукай"Эш беткәч уйнарга ярый".Б.Рәхмәт"Мәктәпкә".

*Төрле ил язучылары **һәм**шагыйрьләре әсәрләре:* А. Бар- то. «Берүзем», Р. Вәлиева тәрҗемәсе; Н. Думбадзе. «Энә», Р. Миңнуллин тәрҗемәсе; А. Барто. «Елга», 3. Мансур тәрҗемәсе; А. Тимиркаев. «Якшәмбе көн балыкта», Р. Миңнуллин тәрҗемәсе.

Чәчмә әсәрләр: А. Алиш. «Әбиләрдә кунакта»; Н. Фәттах. «Ирек, Алмас һәм Җәлил»; Г. Мөхәммәтшин. «Ак песи», «Велосипедлы Мөнир»; К. Ушинский. «Иртәнге нурлар», Ф. Басыйров тәрҗемәсе; К. Ушинский. «Сыер», А. Әхмәт тәрҗемәсе; Я. Тайц. «Сөт елгасы», К. Котдусова тәрҗемәсе; Р. Фәхреддин. «Ашау әдәпләре»; Г. Бакир. «Йорт салалар»; Җ. Дәрзаман. «Актырнак белән Назбикә»; М. Хәсәнов. «Көн җылынды»; Р. Мингалим. «Канатларың булса...»; 3. Әхмәров. «Агачлар да авырый»; Ф. Сафин. «Кызык итте...»; Ф. Зариф. «Татлы җәй»; Ә. Хәсәнов. «Бал дәвалый».

Рольләргә бүлеп сөйләү өчен: Р. Вәлиева. «Керпе белән бала»; Х. Халиков. «Оныткан»; Р. Миңнуллин. «Авыл малае белән шәһәр малае...»; М. Хөсәен. «Безнең дусларыбыз».

Яттан өйрәнү өчен

М.Җәлил. «Көз җитте»;ГЛатыйп. «Кыш килде»; Г.Юнысова. «Светофор»; Х.Халиков. «Сөйләшсәләр безнеңчә»; Г.Юнысова. «Кара»; . «Зарядкага бас»; Б.Рәхмәт«Мәктәпкә»;

Өстәмә әдәбият

Шигърият: Г. Гыйльманов. «Чишмәгә бардык»; Ә. Ерикәй. «Чисталык сөябез»; В. Хәйруллина. «Шифа чәе»; Д. Гарифуллин. «Үстем»; И. Иксанова. «Иртә»; Н. Мадьяров. «Әниемә булышам»; Р. Фәйзуллин. «Миләш»; Л. Шәех. «Безнең ишегалдында»; Р. Корбан. «Ныграк авыртыр иде»; Ф. Зыятдинова. «Татарча белмәүче кәҗәләр»; Ш. Җиһангирова. «Кем хаклы?»; М. Ногман. «Кыш килде»; Р. Миңнуллин. «Почмакта торам»; Г. Зәйнашева. «Әбиемне яратам», «Сабан туе»; Г. Морат. «Туган тел»; М. Фәйзуллина. «Бал корты».

Чәчмә әсәрләр. Әдәби әкиятләр: Ә. Бикчәнтәева. «Өстәл янында»; Н. Кәримова. «Кое чыпчыгы»; Р. Мингалим. «Дөресе аның шулай...»; В. Монасыйпов. «Шифалы табиблар»; Г. Таһирова. «Кечкенә миләш»; Г. Мөхәммәтшин. «Гап-гади Инсаф»; Т. Әйди. «Дачада».

Комплексны – тематик план

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	Хикәя уку: М.Хәсәнов. «Сара мәктәпкә бара»	1. Халык авыз иҗаты аша балаларда белемгә омтылыш тәрбияләү. 2. Балаларда әдәби әсәрләрне тыңлый белү сәләтен үстерү. 3. Хикәя эчтәлеге буенча сорауларга тулы җөмләләр белән җавап бирүләренә ирешү.
	II	А.Алиш иҗаты белән танышу	1. А.Алиш әсәрләре буенча балаларда әхлакый сыйфатлар тәрбияләү. 2. Әкиятләр, хикәяләр ярдәмендә балаларның сөйләм телен үстерү. 3. А.Алиш китаплары һәм иллюстрацияләр аша әсәрләрен искә төшерүсорауларга тулы җавап бирергә өйрәтүне дәвам итү

	III	В.Осеева “Тылсымлы сүз” Хикәянең эчтәлеген сөйләү.	1.Әдәби әсәрләрнең эчтәлеген дөрес интонация белән сөйләү күнекмәсе тәрбияләү. 2.Хәтер сәләтен үстерү. 3.Матур әдәбият аша балаларның сөйләмендә ягымлы сүзләр куллануларына ирешү.
	IV	Минем туган җирем	1. Туган ил, туган йортны ярату, аның белән горурлану хисләре тәрбияләү. 2. Балаларның фикерләү сәләтен, диалогик сөйләм телен үстерү. 3. Балаларның диалогик сөйләмне камилләштерү, уй-фикерләрен, тартынмыйча, үз сүзләре белән җавап бирә белергә өйрәтү.
октябрь	I	Шигырь ятлау: М.Җәлил. «Көз житте»	1. Көз фасылының үзенә генә хас булган матурлыгын һәм гүзәллеген күрә белү, соклану хисләре тәрбияләү.2. Балаларның игътибарлылыгын арттыру, хәтер сәләтен үстерү. 3. Шигырьнең эчтәлеген, таныш булмаган сүзләрнең мәгънәсен аңлату, шигырьне яттан, сәнгатьле итеп сөйләргә йрәтүне дәвам итү
	II	Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Ашлар солтаны»	1. Балаларда эстетик тойгылар, икмәккә һәм башка ризыкларга сак караш тәрбияләү. 2. Балаларның әдәби әсәрне тыңлый, сәнгатьле сурәтләү чараларын күрә белү сәләтен, диалогик сөйләмен үстерү. 3. Балаларның әдәби багажын шигырьләр, табышмаклар, тизәйткечләр белән тулыландыру
	III	Шигырь уку: З.Туфайлова. «Минем гаиләм»	1. Балаларда гаилә әгъзаларына ихтирамлы мөнәсәбәт тәрбияләү.176 2. Балаларда матур әдәбият әсәрләрен игътибар белән тыңлый белү, логик фикерләү сәләтен үстерү. 3. «Тату гаилә» дигән төшенчәнең асылын бирү
	IV	Хикәянең эчтәлеген сөйләү:С.Сәүбәнова. «Ботка нигә тәмле?»	1. Балаларда сөйләм әдәбе, бер-берсен тыңлый белү сыйфатлары тәрбияләү. 2. Күрсәтмә образлы фикерләү сәләтен үстерү. 3. Балаларга әкиятнең эчтәлеген аңларга һәм хәтердә калдырырга ярдәм итү, текстның эчтәлеген тулы итеп сөйләргә өйрәтүне дәвам итү.
ноябрь	I	Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Кәләпүшем, кәләпүш»	1. Балаларда матур әдәбият аша милли киемнәргә карата кызыксыну уяту, аларның үзләренә генә хас булган нәфис бизәлешенә, уңайлылыгына соклану хисләре тәрбияләү. 2. Халкыбызның күңел бизәкләре белән якыннан таныштыру; сөйләм телен, фикерләү сәләтен, танып белү активлыгын үстерү. 3. Милли киемнәрне аера һәм аларның исемнәрен, үзенчәлекләрен әйтә белергә өйрәтүне дәвам итү.
	II	«Зөһрә йолдыз” Легенда уку.	1.Матур әдәбият әсәрләренә мәхәббәт тәрбияләү. 2.Балаларның хәтерен , сәнгатьле сөйләмен үстерү. 3.Легенданың эчтәлеге буенча куелган сорауларга җавап алуга ирешү.
	III	Шигырь ятлау Г.Юнысов “Светофор”.	1.Балаларда матур әдәбият әсәрләренә мәхәббәт тәрбияләүне дәвам итү. 2.Шигырь аша светфор турындагы белемнәрен ныгыту.

			3.Сәнгатьле уку күнекмәләрен үстерү.
	IV	Шигырь ятлау: Г.Латыйп. «Кыш килде»	1. Балаларда шигырь юллары аша кышкы табигатькә соклану хисләре, мәхәббәт тәрбияләү. 2. Балаларның хәтерен, сәнгатьле сөйләмен үстерү. 3. Шигырьнең эчтәлеге буенча куелган сорауларга дөрес җавап алуга ирешү; халык сынамышларына кызыксыну уяту.
декабрь	I	Иң бәхетле көн” Ф.Яруллин	1.Балаларда матур әдәбият әсәрләренә кызыксыну тәрбияләү. 2.Эчтәлеген аңлап сөйли белүне ныгыту. 3.Үзара дустанә мөнәсәбәт булдыру.
	II	“Хуш киләсез, кунаклар” хикәя уку.	1. Балаларда кунакчыллык, кунакларга карата хөрмәт сыйфатлары тәрбияләү. 2. Балаларның игътибарлылыгын, диалогик сөйләмен үстерү. 3. Сөйләм әдәбе кагыйдәләрен өйрәнүне дәвам итү, кунаклар белән аралашу, үз-үзеңне тоту кагыйдәләрен ныгыту, өстәл әзерләү күнекмәләре булдыру
	III	”Кыш бабай бүләк өләшә” Яңа ел шигырьләре калейдоскобы.	1.Яңа елга багышланган шигырьләрне искә төшерү, аларны сәнгатьле итеп сөйләү. 2.Фикерләү, игътибарлылык сәләтен, сөйләм телен үстерү. 3.Шигырьдәге төп фикерне аңлау.
	IV	Шигырь уку. Э. Мөэминова “Фокусчы”	1.Балада һөнәр осталарының матур эшләренә соклану, аларның хезмәтенә хөрмәт, горурлык хисләре тәрбияләү 2.Яңа сүзләрнең мәгънәләрен аңлату, сүзлек запасын баету, диалогик сөйләм үстерү. 3.Бирелгән шигырь аша фокусчының хезмәте турындагы белемнәрен киңәйтү.
гыйнвар	I	Шигырь уку. Ә. Ерикәй. “Безгә тынычлык кирәк”	1.Балага дус булыргакирәклеген төшендерү, аларда дуслык, әхлаклылык хисләре тәрбияләү. 2.Фикерләү, игътибарлылык сәләтен, сөйләм телен үстерү. 3.Шигырьдәге төп фикерне аңлау.
	II	Шигырь уку: Р.Вәлиева. «Кәләпүшем, кәләпүш»	1. Балаларда матур әдәбият аша милли киемнәргә карата кызыксыну уяту, аларның үзләренә генә хас булган нәфис бизәлешенә, уңайлылыгына соклану хисләре тәрбияләү. 2. Халкыбызның күңел бизәкләре белән якыннан таныштыру; сөйләм телен, фикерләү сәләтен, танып белү активлыгын үстерү. 3. Милли киемнәрне аера һәм аларның исемнәрен, үзенчәлекләрен әйтә белергә өйрәтүне дәвам итү.
	III	Әкиятне дәвам итеп сөйләү. «Күчтәнәч»тә кунакта»	1. Балаларда матур әдәбият белән кызыксыну һәм аны ярату хисләре тәрбияләү. 2. Үз фикерен ана телендә эзлекле, җыйнак, төгәл һәм матур итеп әйтеп бирә белү, иҗади фикерләү сәләтен үстерү. 3. Сорауларга тулы, төгәл җавап бирергә, геройларның кылган эшләренә, әхлакый сыйфатларына бәя бирә белергә, әкиятләрне һәм мәзәкләрне сәнгатьле итеп сөйләргә өйрәтүне дәвам итү.

	IV	«Тигез хокук белән яшик бу җирдә!»	1. Балаларга дус булырга кирәклеген төшендерү, аларда дус-лык, әхлаклылык хисләре тәрбияләү. 2. Фикерләү, игътибарлылык сәләтен, сөйләм телен үстерү. 3. Кеше бер-берсе белән, нинди милләттән булуына карамастан, туганнарча аралашып яшәүгә хокуклы булу төшенчәсен бирү.
февраль	I	Хикәянең эчтәлеген сөйләү: В.Монасыйпов. «Шифалы табиблар»	1. Табигатькә, урманда үсүче үсемлекләргә сакчыл караш, кайгыртучанлык тәрбияләү. 2. Бәйләнешле, эзлекле итеп әсәрнең эчтәлеген сөйләп бирү күнекмәләрен үстерү. 3. Туган ягыбызда үсүче дару үләннәренең файдалы үзенчәлекләре турында мәгълүмат бирүне дәвам итү.
	II	Р.Корбан. «Җәлил турында җыр»	1. Геройга карата бәяләмә бирү, аның батырлыгына соклану хисләре тәрбияләү. 2. Тәрбияче биргән сорауларга төгәл җавап кайтара белү, логик фикер йөртә белү күнекмәләрен үстерү. 3. Фикер алышу барышында очраган яңа сүзләрнең мәгънәләрен аңлату, сүз запасын баету; матур әдәбият әсәрләре белән танышуны дәвам итү.
	III	Шигырь ятлау: Х.Халиков. «Сөйләшсәләр безнеңчә ...»	1. Балаларда туган телебезгә, туган илебезгә, халкыбызның рухи хәзинәләренә мәхәббәт тәрбияләү. 2. Матур әдәбият әсәрләре кулланып, сүз байлыкларын арттыру, фикер йөртү сәләтен, игътибарлылык һәм хәтердә калу күнекмәләрен үстерү. 3. Балаларның җөмләләрне дөрес төзеп, үзләренең уй-фикерләрен тиешле эзлеклелектә һәм бәйләнешле итеп сөйли белүләренә ирешү, туган телнең матурлыгын һәм аһәңен тоя белергә өйрәтүне дәвам итү.
март	I	Шигырь уку: Н.Мадьяров. “Көләч яз”	1.Язгы табигатьтәге үзгәрешләрне күрә белү һәм яз килүгә сөенү хисләре тәрбияләү. 2.Балаларда яз турында белемнәрен мөстәкыйль эшчәнлектә иҗади куллана белү күнекмәләрен үстерү. 3. Шигырьдә балаларга таныш булмаган сүзләрнең, чагыш-тыру алымнарының мәгънәләрен аңлату, сүз байлыгын арттыру.
	III	Шигырь ятлау: Г.Юнусова. «Кара»	1. Балаларда матур әдәбият аша кошларга карата мәрхәмәтлелек, сакчыл караш тәрбияләү. 2. Шигырьне ятлау теләге булдыру, хәтер сәләтен үстерү. 3. Шигырьне сәнгатьле укуларына ирешү, шигырьдә еш ишетелгән авазны танып белергә өйрәтү.
	IV	Шигырь уку: Х.Халиков. «Китап докторы»	1. Балаларда китапларга сак караш, хөрмәт тәрбияләү. 2. Сорауларга эзлекле, җыйнак, төгәл һәм матур итеп җавап бирә белү күнекмәләрен, логик фикерләү сәләтләрен үстерү. 3. Шигырь жанрын аера белүне камилләштерү, кыска хикәя төзүләренә ирешү.

апрель	I	Шигырь уку: Н.Мадьяров. «Көләч яз»	1. Язгы табигатьтәге үзгәрешләрне күрә белү һәм яз килүгә сөенү хисләре тәрбияләү. 2. Балаларда яз турында белемнәрен мөстәкыйль эшчәнлектә иҗади куллана белү күнекмәләрен үстерү. 3. Шигырьдә балаларга таныш булмаган сүзләрнең, чагыш-тыру алымнарының мәгънәләрен аңлату, сүз байлыгын арттыру һәм сөйләмдә кулланышка кертү.
	II	Шигырь уку: Ә.Габиди. «Минем гөлем»	1. Балаларда үсемлекләргә карата сак караш, шәфкатьлелек, миһербанлылык тәрбияләү, матур әдәбият аша эстетик тойгылар уяту. 2. Матур әдәбият әсәрләренең эчтәлеген аңлап, сорауларга дөрес җөмләләр белән җавап бирә белү сәләтен үстерү. 3. Бүлмә гөлләрен танып әйтә белү күнекмәләрен камилләштерү; гөлләрне үстерү, карау тәртибе турында белемнәрен ныгыту, кушма сүзләр төзүдә булышлык итү.
	III	Шигырь уку: Йолдыз. «Сәлам, галәм!»	1. Әдәби әсәрләрдән кызыклы сюжетлар кулланып, балалар-да юмор хисе тәрбияләү. 2. Балаларның хәтерен, логик фикерләү сәләтен, җитезлекләрен үстерү. 3. Балаларның галәм турындагы белемнәрен системалаштыру, диалогик сөйләм формаларын камилләштерү, оригами ысулы белән уенчык ясарга өйрәтү.
	IV	Шигырь уку: Г.Тукай. «Эш беткәч, уйнарга ярый»	1. Матур әдәбият аша балаларда тырышлык, игътибарлылык, сабырлык кебек сыйфатлар тәрбияләү. 2. Балаларның әдәби әсәрләрне тыңлый һәм аңлый белү сәләтен, эчтәлеге буенча сорауларга тулы җавап бирә белү күнекмәләрен үстерү. 3. Балаларның Г.Тукай иҗаты турындагы белемнәрен баету һәм камилләштерү.
май	I	Хикәянең эчтәлеген сөйләү. Л.Кассиль «Күңелләрдә мәңге сакланыр»	1. Балаларда Ватанга мәхәббәт, патриотик хисләр, кыю һәм батыр булу теләге тәрбияләү. 2. Хикәянең эчтәлеге буенча сорауларга төгәл, һәркем ишетерлек һәм аңларлык итеп, грамматик яктан дөрес җөмләләр белән җавап бирү күнекмәләрен үстерү. 3. Бирелгән хикәя аша сугышчыларыбызның Бөек Ватан сугышында күрсәткән батырлыклары турындагы белемнәрен киңәйтү.
	II	Хикәянең эчтәлеген сөйләү: Р.Төхвәтуллин. «Шомырт нигә елый?»	1. Әдәби әсәрләр аша балаларда табигатькә сак караш, миһербанлылык, игътибарлылык тәрбияләү. 2. Балаларның монологик сөйләмен, фикерне бер юнәлешкә җыя белү сәләтен, хәтерне үстерү. 3. Әдәби жанрны аера белү күнекмәләрен, әсәрнең эчтәлеген башкаларга җиткерә белүне камилләштерү.
	III	Шигырь ятлау: Г.Юнысова. «Зарядкага бас»	1. Матур әдәбият аша балаларда көндәлек хәрәкәт эшчәнлегенә ихтыяҗ формалаштыруны дәвам итү, спорт белән шөгыльләнү теләге тәрбияләү. 2. Балаларның хәтер сәләтен, бер-берсен тыңлый белүләрен, сәнгатьле сөйләм

			күнекмәләрен үстерү. 3. Шигырь аша кеше тормышында спортның әһәмияте турындагы белемнәрен камилләштерү.
	IV	Шигырь ятлау: Б.Рәхмәт. «Мәктәпкә»	1. Балаларда башкаларны игътибар белән тыңлый белү сыйфаты тәрбияләү. 2. Баларның хәтерен, сәнгатьле сөйләм күнекмәләрен үстерү. 3. Балаларның шигырь эчтәлеге буенча сорауларга тулы

Сөйләм телен үстерү һәм грамотага өйрәтү

Балада туган теленә карата кызыксыну уяту. Уен ситуацияләре, мәгълүмати-аралашу технологияләре куллану, балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен (уен, аралашу, нәтиҗәле эшчәнлек төрләрен) оештыру аша сөйләмне аңлау һәм туган телдә сөйләшәсе килү теләге уяту.

Туган телендә аралашуны үзләштерү өчен шартлар булдыру.

Авазларны дөрес әйтү, сәнгатьле сөйләм нигезләрен формалаштыру.

Комплекслы – тематик план

Ай	**Атна**	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
сентябрь	I	[а] һәм [ә] авазларын өйрәнү.	1. авзларны әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү. 2.авазларны аерым килеш һәм сүзләрдә әйтергә өйрәтү. 3.образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; игътибарлылык тәрбияләү.
	II	[У] һәм [Ү] авазларын өйрәнү	1. авазларны сүзләрдә, сөйләмдә дөрес кулланырга күнектерү. 2. авазларны әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирүне дәвам итү. 3. авазларны төрле темпта (акрын, уртача, тиз) әйтергә күнектерү; авазларны сүзләрдә һәм сөйләмдә куллану күнекмәләре бирү; игътибарлылык тәрбияләү. ирешү.
	III	[У] һәм [Ү] авазларын өйрәнүне дәвам итү.	1. авазларны сүзләрдә, сөйләмдә дөрес кулланырга күнектерү. 2.авазларны әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирүне дәвам итү. 3. авазларны төрле темпта (акрын, уртача, тиз) әйтергә күнектерү; авазларны сүзләрдә һәм сөйләмдә куллану күнекмәләре бирү; игътибарлылык тәрбияләү. ирешү.
	IV	[И] һәм [Ы] авазларын өйрәнү.	1. авазларны әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү. 2. авазларны аерым-аерым һәм сүзләрдә дөрес әйтү күнекмәләре бирү. 3. фонематик ишетү сәләте һәм игътибарлылык тәрбияләү.
о к	I	[И] һәм [Ы] авазларын	1. авазларны әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү.

		өйрәнүне дәвам итү	2. авазларны аерым-аерым һәм сүзләрдә дөрес әйтү күнекмәләре бирү. 3. фонематик ишетү сәләте һәм игътибарлылык тәрбияләү.
	II	[о] һәм [ө] авазларын өйрәнү.	1. авзларны әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; бу авазларны аерым –аерым һәм сөйләмдә дөрес әйтергә өйрәтү, дөрес сулыш алуны камилләштерү; 2.тавыш көчен югары, уртача, түбән дәрәҗәләрдә үзгәртү күнекмәләре бирү; 3. фонематик ишетү сәләтен үстерү; игътибарлылык тәрбияләү.
	III	[о] һәм [ө] авазларын өйрәнүне дәвам итү	1. авзларны әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; бу авазларны аерым –аерым һәм сөйләмдә дөрес әйтергә өйрәтү, дөрес сулыш алуны камилләштерү; 2. тавыш көчен югары, уртача, түбән дәрәҗәләрдә үзгәртү күнекмәләре бирү; 3. фонематик ишетү сәләтен үстерү; игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	[И] һәм [Ы] авазларын өйрәнүне дәвам итү	1. авазларны әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү. 2. авазларны аерым-аерым һәм сүзләрдә дөрес әйтү күнекмәләре бирү. 3. фонематик ишетү сәләте һәм игътибарлылык тәрбияләү.
ноябрь	I	[Э (е)] авазын өйрәнүне дәвам итү	1. [э (е)] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; бу авазны аерым – аерым һәм сөйләмдә дөрес әйтергә өйрәтү; 2. темп һәм интоеация өстендә эшләү; 3. фонематик ишетү сәләтен үстерү; игътибарлылык тәрбияләү.
	II	[б] авазын өйрәнү	1.[б] авазын аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү; 2.сулышны тоткарлау һәм кинәт чыгару күнекмәләре бирү; 3.фонематик ишетү, образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; игътибарлылык тәрбияләү.
	III	[п] авазын өйрәнү.	1.[п] авазынаерым килше һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү; 2.фонематик ишетү һәм логик фикерләүсәләтен үстерү; 3.игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	[м] авазын өйрәнү.	1.[м] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. фонематик ишетү сәләтен үстерү, логик һәм образлы фикерләүне үстерү; 3. игътибарлылык тәрбияләү.
декабрь	I	[в] һәм [w] авазларын өйрәнү.	1. [в] һәм [w] авазларын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазларны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү сәләтен үстерү; 3. игътибарлылык тәрбияләү.

	II	[в] һәм [w] авазларын өйрәнүне дәвам итү	1. [в] һәм [w] авазларын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазларны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү сәләтен үстерү; 3. игътибарлылык тәрбияләү.
	III	[ф] авазын өйрәнү	1. [ф] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү сәләтен үстерү; 3. игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	[т] авазын өйрәнү	1. [т] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. дөрес темп һәм дикция өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
гыйнвар	II	[д] авазын өйрәнү	1. [д] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. дөрес темп һәм дикция өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	III	[н] авазын өйрәнү	1. [н] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сәнгатьле сөйләм һәм дөрес темп өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	[с] авазын өйрәнү	1. [с] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. темп, тавыш көче өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
февраль	I	[з] авазын өйрәнү	1. [з] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сәнгатьле сөйләм һәм дөрес темп өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	II	[ч] авазын өйрәнү	1. [ч] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. темп, тавыш көче өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.

	III	[ж] авазын өйрәнү	1. [ж] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сөйләм тизлеге өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	[ш] авазын өйрәнү	1. [ш] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. темп, тавыш көче өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
март	I	[щ] авазын өйрәнү	1. [щ] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сөйләм тизлеге өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	II	[л] авазын өйрәнү	1. [л] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сәнгатьле сөйләм һәм дөрес темп өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	III	[р] авазын өйрәнү	1. [р] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сөйләм тизлеге өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	[ц] авазын өйрәнү	1. [ц] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сәнгатьле сөйләм һәм дөрес темп өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү
апрель	I	[ж] авазын өйрәнү	1. [ж] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сөйләм тизлеге өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	II	[й] авазын өйрәнү	1. [й] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сәнгатьле сөйләм һәм дөрес темп өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	III	[к] һәм [къ] авазларын	1. [к] һәм [къ] авазларын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү;

		өйрәнү.	2. бу авазларны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү сәләтен үстерү; 3. игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	[к] һәм [къ] авазларын өйрәнүне дәвам итү	1. [к] һәм [къ] авазларын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазларны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү сәләтен үстерү; 3. игътибарлылык тәрбияләү.
май	I	[г] һәм [гъ] авазларын өйрәнү.	1. [г] һәм [гъ] авазларын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазларны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү сәләтен үстерү; 3. темп, дикция өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	II	[г] һәм [гъ] авазларын өйрәнүне дәвам итү	1. [г] һәм [гъ] авазларын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазларны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү сәләтен үстерү; 3. темп, дикция өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.
	III	[х] һәм [h] авазларын өйрәнү.	1. [г] һәм [гъ] авазларын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазларны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү сәләтен үстерү; 3. игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	[ң] авазын өйрәнү	1. [ң] авазын әйткәндә сөйләм аппараты органнарын дөрес хәрәкәтләндерү күнекмәләре бирү; 2. бу авазны аерым килеш һәм сүзләрдә дөрес әйтергә өйрәтү, фонематик ишетү һәм образлы фикерләү сәләтләрен үстерү; 3. сәнгатьле сөйләм һәм дөрес темп өстендә эшләү, игътибарлылык тәрбияләү.

2.3.4. «СӘНГАТИ - ЭСТЕТИК ҮСЕШ»белем бирү өлкәсе

ИҖАДИ СӘНГАТЬ

Аңлатма язуы

«Иҗади сәнгать» белем бирү өлкәсе

«Иҗади сәнгать» белем бирү өлкәсе эчтәлеге балаларда әйләнә-тирәдәге матурлыкка кызыксыну уятуны ***һәм***үз- үзләрен күрсәтү ихтыяҗларын канәгатьләндерүне формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә ***һәм белем бирү бурычларын***билгели.

Нәтиҗәле эшчәнлек төрләрен үстерү

Рәсем ясау

Милли орнамент элементлары белән таныштыруны дәвам итү. Чәчәк-үсемлек мотивларын (кыр, болын, бакча); паль- метт һәм ярымпальметт, лотоссыман, яфраклар һ. б. мотивларны карау. Балаларның игътибарын композиция үзенчәлегенә (симметрик һәм симметрик булмаган), шул ук вакытта төрле чәчәкләр мотивы кулланылган чәчәк бәйләменә юнәлтү.

Балаларны декоратив эшчәнлеккә тарту: вертикаль сабакка карата бизәкнең ике ягы да бертөрле булган симметрик чәчәк бәйләмен ясау ысулын күрсәтү.

Декоратив рәсем буенча алган белем һәм күнекмәләрне өс, баш, аяк киемнәрендә (түбәтәй, алъяпкыч, читек һ. б.), көнкүреш әйберләрендә (сөлге, орчык һ. б.) иҗади кулланудагы милли орнамент элементларын төрләндерергә булышу.

Балаларны татар гамәли сәнгатенең үрнәкләре буенча күмәк эшләр башкарырга өйрәтү. Уртак эшнең эчтәлеге буенча уртак фикергә килергә ярдәм итү.

Яңа төсләр (шәмәхә) һәм төсмерләр (куе шәмәхә, аксыл шәмәхә) белән таныштыру. Яңа төсмерләр табу өчен, төсләрне кушарга өйрәтү. Төсләр кушылмасын мөстәкыйль сайларга күнектерү.

Рәсемнәрдә көнкүреш предметларын, татар халык әкиятләре персонажларын чагылдыра белүне камилләштерү. Балаларда Г. Тукай, А. Алиш әкиятләре («Сертотмас үрдәк», «Кем көчле?», «Шүрәле», «Кәҗә белән Сарык») буенча сюжетлы композицияләр иҗат итәргә теләк тудыру.

Туган шәһәр (авыл) тормышында булган истәлекле вакыйгаларны рәсемдә чагылдыруларын хуплау. Рәсемнәрне балалар белән бергәләп карау һәм ясалган рәсем буенча сөйләргә теләк уяту. Балаларның иҗади активлыклары үсешенә ярдәм итү.

Әвәләү

Әвәләүгә карата кызыксыну үстерүне дәвам итү; балчыктан (камыр, пластилиннан) әвәли белүне камилләштерү.

Актүбә һәм Шәмәрдән уенчыкларына карап әвәләү, аларның характерлы үзенчәлекләрен бирә белү күнекмәләрен үстерү.

Рельефлы сурәтләү техникасы белән таныштыру. Табигый үзенчәлекләрен исәпкә алып һәм дөрес пропорцияләр белән, тукранбаш әвәләргә өйрәтү. Әвәләүне плинтустан - нигездән башларга, шуның өстенә махсус пычак очы белән рельефның контурлы рәсемен төшерергә кирәклегенә балаларның игътибарын юнәлтү.

Савыт-сабаны (кувшин, ваза, чүмеч, комган һ. б.) тасма ысулы белән әвәләүне камилләштерү: бербөтен балчык кисәгеннән әвәләү, вак детальләр белән тулыландыру, махсус таякчык, штамп ярдәмендә бизәү.

Балаларның уйлап чыгара белүләрен, катлаулы булмаган сюжет һәм образлар («Сабантуйда», «Көянтәле кыз», «Өч кыз» һ. б.)тудырырга тырышуларын күрә белү һәм хуплау. Әдәби әсәрләр геройларын (Су анасы, Шүрәле, Камыр батыр һ. б.) күзаллап әвәләргә өйрәнү. Балаларның теләкләрен, иҗатка омтылышларын үстерү.

Кисеп ябыштыру

Аппликация сәнгатенә карата кызыксынуны үстерү, аның эчтәлеген катлауландыру һәм төрле сурәтләр тудыру мөмкинлекләрен киңәйтү. Кәгазьне гармун кебек бөкләп, милли бизәкнең бертөрле элементларын (гөлҗимеш, күкчәчәк, акчәчәк таҗларын һәм яфракларын һ. б.ны) һәм, кәгазьне урталай бөкләп, симметрик фигуралар (тукранбаш, ярымпальметт, лалә, кыңгырау чәчәкләре һ. б.) кисә белү күнекмәләрен формалаштыру. Чәчәкләр композициядә матур, ачык итеп чыксын өчен, аппликацияне кәгазьләрне ертып төзү техникасын файдалану. Төрле сурәтләү чараларын яраштыра белүләрен хуплау

Георгин (дәлия), пион, астра (кашкарый) чәчәкләреннән композиция төзү өчен, күләмле аппликация ысуллары белән таныштыру. Балаларның композицияне төрле детальләр (кошлар, бал кортлары, күбәләкләр һ. б.) белән тулыландырырга теләүләрен хуплау. Бер бит кәгазьдә төзү һәм ябыштыру ысулы кулланып, төрле билгеләнештәге архитектура корылмаларыннан (цирк, вокзал, супермаркет, өйләр һ. б.) торган сюжетлы аппликацияләр ясарга өйрәтү.

Сынлы сәнгатькә тарту

Балаларны сынлы сәнгатькә якынайту һәм аңа карата кызыксыну уяту. Республика сынлы сәнгате эшлеклеләренең (Х. Якупов, И. Зарипов, Р. Шәмсетдинов һ. б.) танылган әсәрләре белән таныштыру. Балаларны «пейзаж» төшенчәсе, Алабуга шәһәрендә туган күренекле рус пейзажчысы И. И. Шишкинның иҗаты («Иртәнге нарат урманы», «Арышлар», «Аланлык» һ. б.) белән таныштыру. Сурәткә карата хис-кичерешләрен чагылдыра белергә, аны аңлап сөйләргә, тормышларында булган вакыйгалар белән чагыштыра белергә өйрәтү.

Сәнгатьнең борынгы төре булган керамика һөнәре белән, хәзерге рәссам-керамикларның (А. Шубин, А. Абзгилдин, Р. Миргалимов, А. Миңнуллина) иҗаты белән таныштыруны дәвам итү. Балаларның игътибарын керамик эшләнмәләрнең милли үзенчәлеге силуэт формасында гына түгел, ә орнамент бизәлешендә дә чагылуга юнәлдерү. Милли орнамент элементларын аера белергә ярдәм итү. Балаларның игътибарын рус милли костюмының үзенчәлекләренә юнәлтү, татар традицион костюмы белән (баш, өс, аяк киемнәре, бизәнү әйберләренең үзенчәлекләре) чагыштыру. Милли киемнәрдә охшаш һәм аермалы якларны табарга булышу.

Балаларны күн мозаикасы сәнгате белән таныштыру. Күн туфли, башмаклар, читекләрне; читекләрнең ал һәм балтыр өлешләрендәге бизәкләрне карау. Бер-берсенә матур туры килеп торган элементларны бөтен бер композициягә җыйган төсле фонга, кәкре сызыклы ябык формаларга, аларны капма- каршы төстәге ефәк җепләр белән тегүгә һ. б. га игътибар итү.

Балаларны туган шәһәр архитектурасы белән таныштыруны дәвам итү. Бинаның конструкциясе аның билгеләнешенә (торак йорт, мәчет, кинотеатр һ. б.) бәйле булганын аңлату!

Бер билгеләнештәге архитектура корылмаларының охшаш һәм аермалы якларына игътибар итү. Агачны кисеп бизәкләр төшерелгән иске агач өйләр, өй тирәсендәге каралты-куралар (капка, коймалар) сакланып калган Иске Татар бистәсенә (Казанның борынгы бер өлешенә) экскурсия оештыру. Кисеп ясалган бизәкләрнең үзенчәлегенә, аларның пропорция һәм төсләр чишелешенә (татар чигүенә, күн мозаикасына охшашлыкка) игътибариту. Кремльнең архитектура ансамбле (Спас башнясы, Сөембикә манарасы, Кол Шәриф мәчете, Преображенск башнясы, Благовещенск соборы һ. б.) белән таныштыру. Тарих һәм культура объектларын аңга алу тәҗрибәсе формалаштыру. Кремль тарихын өйрәнүгә теләк уяту.

Китап иллюстрациясе турындагы белемнәрне ныгыту. Балаларны Р. Миңнуллин, Ш. Галиев, Р. Вәлиева һ. б.ның шигырьләренә образлар тудырган рәссам-иллюстраторларның иҗаты белән таныштыру. Бер үк әдәби әсәргә төрле рәссамнар иҗат иткән иллюстрацияләрне чагыштыра белү, аларны ничек кабул итүләре турында сөйли белү күнекмәләрен үстерү.

Комплекслы – тематик план
Рәсем

Ай	Атна	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
сентярь	I	Җәй турында картина	-җәй көнендә алган тәэсирләрен рәсемдә чагылдырырга; төрле агач, куак, чәчәк ясарга;үзенең һәм иптәшләренең рәсемнәрен бәяләргә. -рәсемне битнең билгеле бер өлешенә, яисә бөтен биткә урнаштырырга. -образлы кабул итү, образлы күзаллау;иҗади активлык
	II	Декоратив рәсем ясау	-квадратта бизәк төзү(почмак һәм уртасында да),пумаланың очы белән ясау алымын куллану(нокта ясау); -буяу белән ясау. -эстетик кабул итү, симметрия хисе, композиция хисе
	III	Алтын көз	-көз фасылын дөрес пропорциягә китереп ясау күнекмәләрен ныгыту. -төсләрне дөрес сайлау алым-н ныгыту өстендә эшне дәвам итү. -тирә-як турындагы күзаллаулары турындагы белемнәрен камилләштерү.
	IV	Яфраклар б-н рәсем ясау	-рәсемнең эчтәлеген уйлау, рәсем ясауның төрле ысулларын искә төшерү; -үзләренең һәм иптәшләренең рәсемнәренә анализ ясау һәм бәя бирү. -уйланганны ахырына җиткерергә омтылыш, иҗадилыкларын үстерү.
	V	Натурадан ясау “Миләш агачы ботагы”	-балаларны натурадан ясауны, миләш агачының үзенчәлеген рәсемдә чагылдыра белүне ныгыту. -акварель белән ясарга өйрәтүне дәвам итү. -образлы күзаллауларын, иҗадилыкларын үстерү.
октябрь	I	Минем ятаткан уенчыгым	-әкияти образны чагылдырып уенчыклар ясауны һәм сүрәтләү техникасын үстерү. -балаларның фантазияләрен үстерү, рәсемдә әкияти образ тудыру осталыгын ныгыту. -буяулар белән мөстәкыйль рәвештә эш итүне өйрәтү.
	II	Бүлмә гөлләре	-рәсемдә бүлмә гөленең характерлы үзенчәлекләрен күреп (төзелешен, үсешен, яфрак формасын) чагылдырып ясауны камилләштерү. - баштa контурны карандаш белән ясарга.

			- рәсемне пөхтә итеп буяу күнекмәләрен.
	III	Кичке шәһәр	-балаларны сюжетлы рәсем ясарга, рәсемдә төрле зурлыктагы йортларны чагылдырып кичке шәһәр урамын сүрәтләргә өйрәтү. -буяу һәм пумала белән эшләү алымнарын үстерү. -матур ясалган рәсемнәр гә карап шатлану күнекмәләре формалаштыру.
	IV	Декоратив рәсем “Бөтеркә”	-балаларны алда өйрәнелгән ясау алымнарын кулланып агач ботагына бөтеркәләр ясарга өйрәтү. -акварель белән ясарга өйрәтүне дәвам итү. -образлы күзаллауларын, иҗадилыкларын үстерү.
ноябрь	I	Балалар бакчасында без ничек уйныйбыз	-рәсемдә тирә-юньне чагылдырып рәсемнең композициясен төзү, кешеләрнең характерлы хәрәкәтләрен чагылдырып ясау осталыгын үстерү. -эстетик кабул итүне, буяу белән ясау алымнарын ныгыту. -үз рәсемнәрен карау, аларны бәяли ала белү формалаштыруны дәвам итү.
	II	Син кайсы ел фасылын яратасың	-балаларда ел фасыллрына карата кызыксыну уяту, рәсемнең эчтәлеген чагылдырып ясау алымнарын ныгыту. -сурәтне кәгазь битендә урнаштырырга өйрәтү. -рәсемне ясау һәм карандаш белән буяу алымнарын ныгыту.
	III	Т.Д.Мамина-Сибряка “Серая –Шейка” дигән әкияте буенча рәсем ясау.	-ясарга теләгән эпизодны сайлап алып, рәсемдә авторның әсәреннән сюжет сүрәтли белү күнекмәсен камилләштерү. -рәсемдә әкияти образ тудыру осталыгын ныгыту. -буяулар белән мөстәкыйль рәвештә эш итүне өйрәтү.
	IV	Дымка аты	-халык декоратив бизәкләр мотивы буенча күләмле әйбер бизәргә;бизәкнең төп элементы, аларның урнашуын ачыкларга. -эстетик кабул итүне, буяу белән ясау алымнарын ныгыту. -үз рәсемнәрен карау, аларны бәяли ала белү формалаштыруны дәвам итү.
	V	Музыка залында биибез	-балаларны рәсемдә өс киемнәрне төрле төстә, үрнәк буенча ясауны һәм хәрәкәтләрне чагылдыруны ныгыту. -кисточка очы белән нечкә линияләр сызу буенча кабатлау. -төс, ритм, композицияне, хохлома бизәкләрен бирү күнекмәләрен ныгыту.
декабрь	I	Натурадан ясау “Бүлмә гөле”	-бүлмә гөленең үзенчәлекле формасын чагылдырып (сабагын, яфракларын, чәчәген) натурадан ясарга өйрәтү. тирә-якны матурлыкка әйләндерү теләге уяту. -коллектив белән эшләүкүнекмәләрен ныгыту.
	II	Кышкы пейзаж	-балаларны әйләнә-тирә тормышны чагылдырып, төсмерләрне урынлы кулланып сюжетлы

			композиция тудырырга өйрәтү. -рәсемне бөтен биткә урнаштырырга өйәтү. -төрле буяулар белән ясау күнекмәләрен эстетик, образлы күзаллауны үстерү.
	III	Күңелле кар бабайлар	-балаларны табигый булмаган төртеп ясау алымы белән төрле зурлыктагы кар бабайлар иҗат итәргә өйрәтү. -альбом битенең уртасына рәсемне зур итеп ясарга, рәсемнең тышкы сызымын гади графиткарандаш белән ясауны һәм төсле карандашлар белән буяау алымнарын ныгыту. -эшне ахырына кадәр җиткерү, үз эшенә бәя бирә белүне үстерү.
	IV	Чыршы янында кар кызы	-кар кызы образын ясарга, карандаш белән төрлечә басым ясап буярга өйрәтү. -рәсем ясауның техник күнекмәләрен ныгыту. -үз рәсемнәрен карау, аларны бәяли ала белү формалаштыруны дәвам итү.
гыйнвар	II	Бәс белән капланганагачлар	-эстетик күзаллауны үстерү. -табигатьнең матурлыгын рәсемдә сурәтләү күнекмәләрен ныгыту. -гуаш һәм сангина белән ясау күнекмәләренә өйрәтүне дәвам итү.
	III	Декоративрәсем ясау “Чәчәк бәйләме” (салкын тонда)	-балаларны катлаулы ике төсмерне куланып эш итү алымнары белән таныштыру.Пумала белән салмак борылышлар ясауны ныгыту. -пумала белән ясау күнекмәләрен ныгыту. -бизәкләр белән соклану хисләре тәрбияләү.
	IV	Дымка курчагын бизә	-дымка курчагы фигурасын буярга, бизәкне аскы өлеше киңәйгән итәккә дөрес бизәк төшерергә өйрәтү. -иҗадилык, образлы күзаллау күнекмәләрен ныгыту. -төс, ритм, композицияне, хохлома бизәкләрен бирү күнекмәләрен ныгыту.
февраль	I II	Хохлома бизәкләре	-дулкынлы линияләр, үләннәр, кыска уралмалар ясарга өйрәтү. -кисточка очы белән нечкә линияләр сызу буенча кабатлау. Буйда җимеш һәм яфракларнытигез итеп урнаштыру күнекмәләрен ныгыту. -төс, ритм, композицияне, хохлома бизәкләрен бирү күнекмәләрен ныгыту.
		Конек-Горбунок	-балаларның фантазияләрен үстерү, -рәсемдә экияти образ тудыру осталыгын ныгыту. -буяулар белән мөстәкыль рәвештә эш итүне өйрәтү.
	III	Сакта торучы солдат	-сугышчы образын, костюмы, позасы, коралының үзенчәлекләрен рәсемдә бирергә өйрәтү. -сурәтне кәгазь битендә урнаштырырга, рәсемне ясау, буяу кунекмәләрен куллану. -Рәсәй армиясенә кызыксыну Һәм хөрмәт уяту, зур итеп ясарга өйрәтү.

	IV	Әкият патшалыгында	-рәсемдә әкиятнең характерлы билгеләрен бирә, рәсемне дөрес итеп буярга, сангина белән ясарга, сурәтне кәгазь битендә урнаштырырга өйрәнү. -эстетик күзаллауны ныгыту. -мөстәкыйль рәвештә сюжет уйлап табарга күнектерү.
март	I	Төркем бүлмәсендә минем яраткан уен почмагым	-иҗат итәргә теләгән сүрәтләрнең, предметларның формаларын дөрес чагылдырып ясарга өйрәтүне дәвам итү. -карандаш белән ясау күнекмәләрен ныгыту. -мөстәкыйльлек сыйфатлары тәрбияләү.
	II	Мальчик с пальчик	-әкиятне сүрәттә бирү күнекмәләрен ныгыту. -күзаллау һәм уйлап табу күнекмәләрен ныгыту. -рәсем ясау күнекмәләрен үстерү.
	III	Уйлап рәсем ясау	-күзаллау, иҗадилык һәм уйлап табу күнекмәләрен ныгыту. -үзеңнең эшеңнең эчтәлеген уйлап табарга өйрәтү. Башлаган эшне ахыргача бетерергә өйрәтү. -гади карандаш, төслбе мел белән ясау күнекмәләрен ныгыту.
	IV	Кем булырга телисең	-балаларны рәсемдә олылар хезмәте эшчәнлеген, һөнәрен чагылдырган киемнәр белән кешеләр фигурасын ясарга өйрәтү. -хезмәт кешесенә хөрмәт тәрбияләү. -башлаган эшне ахыргача бетерергә өйрәтү.
апрель	I	Декоратив рәсем “Бөтеркә бизәк”	-балаларның декоратив иҗатын халык бизәкләре мотивлары буенча бөтеркә бизәкне куланып кәгазь битенә бизәкле композиция иҗат итү күнекмәләрен ныгыту. -күзаллау һәм уйлап табу күнекмәләрен ныгыту. -рәсем ясау күнекмәләрен үстерү.
	II	Декоратив рәсем ”Чәчәк композициясе белән кошны бизәү»	- дымка сәнгате буенча ясалган уенчыкны буярга өйрәтү. -эстетик күзаллауны, ритмны, корылышны, төсне тою күнекмәләрен - иҗадилыкны ныгыту. -халык сәнгатенә хөрмәт, уңай эмоциональ чагылыш тәрбияләү.
	III	Өмә	-рәсемдә кеше хезмәтен чагылдыру. -хәрәкәт вакытында кеше образын бирүне ныгыту. -образга төрле эчтәлек бирергә өйрәтү. Карандаш белән рәсем ясарга, буяганда карандашны төрле көч белән басып буярга өйрәтү.
	IV	Китап тышлыгы	-күз күремен яхшырту, карандаш белән беренче форма бирергә күнектерү. -иҗат итергә теләгән сүрәтнең матурлыгын аның формасын дөрес чагылдыра, урнаштыра белүне үстерү. -иҗадилык тәрбияләү.

май	I	Безнең шәһәрдә 1нче май бәйрәме	-рәсемдә бәйрәм хисләрен бирә белергә өйрәтү. -аста өйләр, Кремль башнясы, өстә салют белән рәсем композициясен бирү; -эстетик күзаллауны, ритмны, корылышны, төсне тою күнекмәләрен ныгыту; туган ил белән горурлану хисе тәрбияләү.
	II	Вазада язгы чәчәкләр	-характерлы үзенчәлекләрен биреп вазада язгы чәчәкләрне сүрәтләү. -ике төсмерне эченә алган табигый төсләр барлыкка китереп ясауны ныгыту. -иҗадилык тәрбияләү.
	III	Яз	-характерлы үзенчәлекләрен биреп, табигатьне сүрәтләү күнекмәләрен тәрбияләү. -рәсемне бөтен биткә урнаштырырга өйәтү. -төрле буяулар белән ясау күнекмәләрен эстетик, образлы күзаллауны үстерү.
	IV	Туган илем	-мөстәкыйль рәвештә ясарга теләгән рәсемеңнең эчтәлеген уйлап ахырына җиткерә алуларына ирешү. -үз рәсемеңне карап, чагыштыырып бәяли белү күнекмәләрен ныгыту. -рәсем ясау күнекмәләрен үстерү.
	V	Безнең шәһәр машиналары	-төрле машиналарны ясарга өйрәтү. -турыпочмаклык формасындагы предметларны һәм аларның өлешләре пропорцияләрен, машиналарның характерлы үзенчәлекләрен ясауны ныгыгту. -рәсемнәрне карандаш белән ясау һәм буяу күнекмәләрен ныгыгту.

Комплекслы – тематик план
Әвәләү

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	II	Корзинада гөмбәләр	-төп формадан аерылганын күрү күнемәләрен үстерү. -кул һәм бармаклар хәрәкәтен кулланып,предметлар яисә аларның түгәрәк овал, диск формасындагы өлешләрен әвәләү күнекмәләрен ныгыту. -гөмбәләргә хас булган характерлы үзенчәлекләрен күрсәтергә өйрәтү: батыру, эшләпә кырыйларының аска бөйкләнеп торуын, аяларының аска таба юанаюын.
	IV	Җиләк-җимеш яки яшелчә әвәләү.	-яшелчәләрнең төрле формасын әвәләүдә күрсәтә алуларын ныгыту. -яшелчә-җимеш формаларын геометрик формалар белән туры килүен, аермасын һәм охшашлыкларын табырга өйрәтү. -әвәләүдә тәгәрәтү, сылау, чиметү, алымнарын кулланып һәр яшелчәгә хас булган характерлы үзенчәлекләрен күрсәтергә күнектерү.

октябрь	II	Кыз туп белән уйный	-төрле формасын әвәләүдә күрсәтә алуларын ныгыту. -формаларын геометрик формалар белән туры килүен, аермасын һәм охшашлыкларын табырга өйрәтү. -әвәләүдә тәгәрәтү, сылау,чеметү, алымнарын кулланып һәр яшелчәгә хас булган характерлы үзенчәлекләрен күрсәтергә күнектерү.
	IV	Күмәк эш Әтәч гаиләсе белән	-күмәк иҗат итү күнекмәләрен үстерүне дәвам итү. -кем эшнең нинди өлешләрен эшләүне килешеп эшләргә омтылыш тәрбияләү. -төрле формасын әвәләүдә күрсәтә алуларын ныгыту.
ноябрь	II	Хәрәкәт итүче кеше кеше фигурасы	-үзләштергән төрле ысулларны кулланып, кешенең характерлы хәрәкәтен күрсәтеп әвәләүне камилләштерү. -әвәләүдә тәгәрәтү,сылау,чеметү, алымнарын кулланып һәр яшелчәгә хас булган характерлы үзенчәлекләрен күрсәтергәкүнектерү. -төп формадан аерылганын күрү күнемәләрен үстерү.
	IV	Дымка уенчыгы “ Алпавыт кызы”	-дымковка уенчыклары мотивы буенча сүрәт тудырырга өйрәтү. -аерым өлеш формасын тартып чыгару алымы аша бер бөтен балчык кисәгеннән фигура әвәләргә күнектерү. -халык декоротив иҗадына хөрмәт тәрбияләү.
декабрь	II	Дымка уенчыгы “Кош”	-тулы бер кисәктән сузып, чеметеп ясау алымнарын кулланып кош ясарга өйрәтү. -аерым өлеш формасын тартып чыгару алымы аша бер бөтен балчык кисәгеннән фигура әвәләргә күнектерү. -халык декоротив иҗадына хөрмәт тәрбияләү.
	IV	Биюче кыз	-кеше фигурасын гәүдә өлешләрендә кием формасын биреп, пропорцияләрне саклап әвәли өйрәтү. -элек өйрәнгән өлешләрне тоташтыру, тоташкан урыннарны сыпыру күнекмәләрен ныгыту. -төп формадан аерылганын күрү күнемәләрен үстерү.
январь	II	Чаңгыда шуучы малай	-кеше фигурасының хәрәкәтен чагылдырып әвәләү эшчәнлеген ныгыту. -пропорцияне саклап, кисәкләрне дөрес урнаштыру. -өйрәнелгән алымнарны кулланып эшләргә өйрәтүне дәвам итү.
	IV	Кыш көнендә без ничек уйныйбыз	-кеше фигурасының хәрәкәт эшчәнлеген чагылдырып әвәләүне өйрәтүне дәвам итү. -әвәләгән әйбергә өстәмә предметларберкетүне ныгыту. -элек өйрәнгән өлешләрне тоташтыру, тоташкан урыннарны сыпыру күнекмәләрен ныгыту.

февраль	II	Минем яраткан хайваным	-яраткан хайваныңны сүрәтли һәм аның характерлы билгеләрен бирә белергә өйрәнү. -әвәләүкүнекмәләрен: ике уч арасында әйләндерү, тарту, өлешләрне кысу, кул белән сыпыруны ныгыту. -кайгыртучанлык, хөрмәт тәрбияләү.
	IV	Конек-Горбунок	-әкияти образ тудыру,төрле әвәләү алымнары кулланып мөстәкыйль рәвештә эшнең эчтәлеген уйлап әвәләргә өйрәтү. -әвәләгән әйберне эчтәлеккә туры килгән әйберләр белән тулылындыру теләге уяту. -халык декоротив иҗадына хөрмәт тәрбияләү.
март	II	Кувшин	-зур кисәк балчыктан лента төзеп кувшин әвәли өйрәнү. -әниләргә кайгыртучанлык, хөрмәт тәрбияләү. -әвәләү күнекмәләрен ныгыту.
	IV	Җимлектәге кошлар	-кошларны әвәләргә өйрәнү. -төрле зурлыкта сүрәтләү, койрык, канат, башларын дөрес ураштыру. -элек өйрәнгән өлешләрне тоташтыру, тоташкан урыннарны сыпыру күнекмәләрен ныгыту.
апрель	II	Җылы якта яшәүче хайваннар	-хайваннарның характерлы хәрәкәтләрен биреп сәнгать образлары барлыкка китерү. -өрле хәрәкәттә сүрәтләү, койрык, канат, башларын дөрес ураштыру. -лек өйрәнгән өлешләрне тоташтыру, тоташкан урыннарны сыпыру күнекмәләрен ныгыту.
	IV	Хайваннар фермасында Күмәк эше	-йорт хайваннарына хас үзенчәлекләрен, торышын биреп әвәләргә өйрәтү. -элек өйрәнгән өлешләрне тоташтыру, тоташкан урыннарны сыпыру күнекмәләрен ныгыту. -коллектив композицияләр тудырырга өйрәтү.
май	II	Әкият хайваннары	-төрле әкият хайваннарын (Чебурашка, Винни-Пух, мартышка, слоненок) әвәләргә өйрәтү. -элек өйрәнгән өлешләрне тоташтыру, тоташкан урыннарны сыпыру, өлешләрдән ясау, бөтен кисәктән ясау күнекмәләрен ныгыту. -иҗатка хөрмәт тәрбияләү.
	IV	Доктор Айболит һәм аның дуслары	-әкият геройлары образларын ясарга, үз эшеңне һәм иптәшләреңнең эшен бәяләргә өйрәтү. -кеше һәм хайваннар фигурасын күрсәтү, характерлы билгеләрен күрсәтү күнекмәләрен ныгыту. -элек өйрәнгән өлешләрне тоташтыру, тоташкан урыннарны сыпыру күнекмәләрен ныгыту.

Комплекслы – тематик план
Кисеп ябыштыру

Ай	**Атна**	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
с	I	Көзге палас	-почмакларын түгәрәклэтеп кисеп, квадрат һәмтурыпочмактан овал һәм түгәрәк формасындагы

			предметлар кисәалуларын өйрәтү. -ике кул хәрәкәте координациясен**ү**стерү. -эшләрен пөхтә итеп ябыштыра алуларын ныгыту.
	III	Поезд белән гөмбәгә барабыз	-образлы күзаллауларын**ү**стерү. -предмет һәм аның овал, түгәрәк формасындагы өлешләренкисә алуларын**н**ыгыту. -өчпочмак, турыпочмакларның почмакларын түгәрәклтепкисүдәкүнектерү.
октябрь	I	Яшелчә һәм җимешләр белән тәлинкә	-түгәрәк һәм овал формасындагы предметларны кисү алымнарын ныгытуны дәвам итү. -кайчы белән предметларның характерлы үзенчәлекләрен күрсәтү өчен күз күреме буенча зур булмаган уемтык эшләргә өйрәтү. -пөхтә ябыштыру алымнарын ныгыту.
	III	Безнең яраткан аюыбыз һәм аның дуслары	-якынча зурлыгын һәм формасын дөрес чагылдырып, өлешләрдән яраткан уенчык сурәте тудырырга өйрәтү. -түгәрәк һәм овал формасындагы өлешләрен кисә, сүрәтне пөхтә ябыштыру кәгазь битендә матур итеп урнаштыра алуларын ныгыту. -композицияхисенүстерү.
ноябрь	I	Аквариумда балыклар	-төрле төстәге кәгазь геметрик фигуралардан балык силуэтлары кисү үзенчәлекләрен ныгыту. -өлешләп зур һәм кечкенә балыклар кисергә, катлаулы булмаган матур композиция төзергәөйрәтү. -кәгазь буйларын бармакларның вак хәрәкәте белән өзгәләргә күнектерү.
	III	Машиналар урамнан баралар	-төрле машиналарның формасын һәм өлешләренең үзара урнашуын чагылдырырга өйрәтү. -түгәрәк буенча, турыга кисүнең күптөрле алымнарын; пөхтә ябыштыру алымынныгыту. -образлы уйлау, уйлап чыгаруларынүстерү.
декабрь	I	Куркак куян	-балаларга кәгазне гармон сыман бөкләп тигез кисәкләр барлыкка китереп кисү алымын өйрәтү. -кисү һәм төгәл ябыштыру ысулларын ныгыту. -образлы күзаллау күнекмәләрен үстерү.
	III	Яңа ел белән котлау открыткасы	-бәйрәм тематикасына туры килгән сүрәт белән бәйрәм открыткасы ясый өйрәнү. -кәгазьне берничә өлешкә бөкләп тигез өлешләр,ике өлешкә бөкләп симметрик фигуралар кисә өйрәнүне дәвам итү. -кисү һәм ябыштыру күнекмәләрен ныгыту.
январь	I	Күмәк эш “Суда йөзүче пароход”	-балаларда күмәк эшчәнлеккә кызыксыну уяту. -коллектив композициянең өлешләрен тудыру, эш алымнарын һәм пөхтә эшләү күнекмәләрен ныгыту. -эстетик кабул итү, образлы күзаллау күнекмәләрен үстерү.
	III	Балалар теләге буенча	-балаларда кузаллау, иҗадилык, төсне кабул итү, композиция хисе, һәм бәяли белүне үстерү.

			-төрле төсләрне сайлауны кабатлау. -кисү һәм төгәл ябыштыру ысулларын ныгыту.
февраль	I	Матрос сигнал флаглары белән	-кешене сүртли, костюм өлешләрен, кул, аягын, башын кисә өйрәнү. -кешенең гади хәрәкәтләрен сурәтли өйрәнү. -симметрик өлешләрне икегә бөкләп кисү, кәгазьдә матур итеп урнапггыру күнекмәләрен ныгыту.
	III	Пароход	-элек өйрәнгәннәрне турыпочмаклыкның почмакларын кисү, пароходның башка өлешләрен, төрле формадагы өлешләрне кисеп образлы картина ясарга өйрәтү. -гармун кебек бөкләп, бертөрле өлешләрне кисү күнекмәләрен ныгыту. -кәгазьдә матур итеп урнаштыру күнекмәләрен ныгыгу.
март	I	Шәһәребезнең яңа йортлары	-төрле формадагы өлешләрне кисү, икегә бөкләп симметрик өлешләрне кисү күнекмәләрен ныгыту. -күзаллау, иҗадилык һәм уйлап табу күнекмәләрен үстерү, матур эшләрне табарга, эше турында сөйләү сәләтен үстерү. -композицияне башка туры килгән предметлар, детальләр белән баету теләге тудыру.
	III	Кис һәм үзең теләгән уенчыкны ябыштыр	-ябыштыру өчен кыен булмаган сюжет уйлаарга. кызыклы, эчтәлеклеэш сайларга өйрәтү. -кисү һәм ябыштыру күнекмәләрен ныгыту. -активлык, иҗадилык, мөстәкыйльлек сыйфатларын тәрбияләү.
апрель	I	Айга очу	-ябыштырганда ракета образын бирергә, пропорцияләрне дөрес сайларга өйрәтү. -икегә бөкләп күлмәк кисәргә өйрәтү. -төгәл итеп кисү, ябыштыру өстендә эшләү
	III	Җиңү бәйрәменә әти-әниләргә чакыру кәгазе эшләү.	-кайчы белән эшләү күнекмәләрен ныгыту. -төсләрне дөрес сайларга өйрәтү. -төп өлешне турыпочмаклык формасын кисү, түгәрәкләп почмакларны кисеп алу, берничә өлешкә бөкләп тигез формалар кисү өстендә эшләү.
май	I	Ямьле яз	-коллектив композициянең өлешләрен тудыру күнекмәләрен ныгыту. -квадрат һәм буйлы кәгазьдә рәсемнәрне симметрик рәвештә урнаштыру, төрлечә кисү күнекмәләрен ныгыту. -төгәл итеп кисү, ябыштыру өстендә эшләү.
	III	Кошлар	-образлы күзаллауны иҗадилыкны устерү. -төрле геометрик фигурадан туры итеп, диагональ буенча кисеп төрле әйберләрне сурәтләрен ясау буенча эшләү. -төгәл итеп кисү, ябыштыру өстендә эшләү.

Җыр

Аңлатма язуы

«Музыка» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның музыкальлекләрен, музыканы хис-тойгы белән кабул итү сәләтләрен үстерү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә Һәм белем бирү бурычларын билгели.

Татар музыкасына карата кызыксыну уяту, аны тыңларга теләк белдерү. Аның хисле-образлы эчтәлеге турында сөйләү, кичерешләр белән бүлешү.

Татар композиторларының музыкаль әсәрләрен тыңлап, музыканың төп өч жанры: «җыр», «бию», «марш» төшенчәләрен бирү. Балаларның музыка характерын, кәефен бирә белү сәләтләрен үстерү.

Музыка уен кораллары (курай, кубыз, тальян гармун һ. б.) һәм аларның яңгырашы белән танышуны дәвам итү. Татар җырларын дөрес, сәнгатьле итеп һәм аңлап башкарырга, сүзләрен ачык итеп әйтергә күнектерү.

Татар биюенә хас гади хәрәкәтләр («аяк очларында атлап йөрү», «чүгү», «аяк очларында күтәрелү», «берле бишек», «баш-үкчә», «култыклашып әйләнү», «борма» (гади вариант) һ. б.) белән таныштыруны дәвам итү.

Музыка характерына туры китереп, ритмлы хәрәкәтләр башкаруны формалаштыру.

Хәрәкәтле импровизацияләрдә музыкаль образны чагылдырырга омтылуны хуплау, балалар белән бергә гәүдәләнеш вариантларын («тәкәббер» этәч, «кайгыртучан» тавыклар, тик-тормас чебиләр һ. б.) тикшерү, музыкаль әкият эчтәлеге һәм характерына дөресрәк туры килә торган образны сайларга булышу, һәр иҗади табышны хуплау.

Балалар эшчәнлегенең төрле структурасына музыка өстәү; матур әдәбият, сынлы һәм театр сәнгатьләре әсәрләрен файдаланып, кәефкә туры килерлек һәм хис-кичерешләргә ярдәм итәрлек музыка астында катнаш музыкаль эшчәнлек үткәрү.

2.3.5. «ФИЗИК ҮСЕШ»белем бирү өлкәсе

Сәламәтлек

Аңлатма язуы

«Сәламәтлек» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның сәламәтлеген саклау, аларда сәламәтлек культурасы нигезләрен формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлдерелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Балаларның физик һәм психик сәламәтлекләрен ныгыту буенча эшне; оешма төрен һәм тибын, булган шартларны, төркем тулылыгын, балаларның сәламәтлек һәм үсеш үзенчәлекләрен, шулай ук төбәктәге климатик һәм ел фасыллары үзенчәлекләрен исәпкә алып, бала организмын чыныктыру эшен дәвам итү.

Шәхси гигиена процесслары турындагы күзаллауларын баету. Гигиена нормалары һәм кагыйдәләрен аңлы һәм мөстәкыйль рәвештә үтәүләренә ирешү.

Гади һәм чиста киенү, киемнәрне тәртипләп төрү, бүлмәдә чиста аяк киемендә йөрү күнекмәләрен үстерү.

Ашаганчы һәм ашагач, пычрангач, туалеттан соң кулларын мөстәкыйль рәвештә юарга, тешләрен чистартырга, ашаганнан соң авызны чайкарга, йоклар алдыннан аякларны юарга гадәтләндерү.

Пөхтә ашау күнекмәләрен камилләштерү: ризыкны азлап кына алу, тавышсыз гына ашау, бик кайнар ризык ашамау, коймау, савыт-сабаны дөрес файдалану.

Милли ризыклар һәм эчемлекләр (умач, татарча азу, казам пылавы, кара җимеш һәм өрекле чәй, хуш исле чәй һ. б.) белән таныштыру.

Бала организмы өчен кирәк булган витаминнар турында күзаллау булдыру. Ризык кабул итү режимын үтәү, җиләк- җимеш, яшелчә, балык һәм сөт ризыкларын (кайнаган сөт, кефир, корт), ит һәм башка файдалы ашамлыкларны куллануга ихтыяҗ тәрбияләү.

«Сәламәтлек» һәм «авыру» төшенчәләре, халык медицинасының кайбер чаралары белән таныштыру. Бәрелгәндә, киселгәндә үз-үзенә һәм башка балаларга элементар ярдәм күрсәтү, үз сәламәтлегең турында кайгырту күнекмәләре формалаштыру.

Физик культура

Аңлатма язуы

«Физик культура» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда физик культурага кызыксыну һәм аңлы караш, гармонияле физик үсеш формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели. Балаларда хәрәкәт активлыгына ихтыяҗ формалаштыру. Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү. Кагыйдәләрне мөстәкыйль рәвештә үтәргә өйрәтү. Хәрәкәтләнү тәҗрибәсен баету. Хәрәкәтле уеннарда балаларның иҗади сәләтләрен (уен вариантлары, катнаш хәрәкәтләр уйлап чыгару) үстерү.

Саф һавада хәрәкәтле уеннар

Хәрәкәтле уеннар балаларның физик үсешенә булыша, сәламәтлекләрен ныгыта, хәрәкәт координациясен яхшырта. Әлеге уеннар ярдәмендә бала тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсә. Бу уеннарны уйнаганда билгеле бер кагыйдәләрнең үтәлү мәҗбүрилеге балаларны тәртипкә, үз эш гамәлләр, хәрәкәтләрен барларга өйрәтә. Уенның шартларын истә калдыру аша балаларда күзәтүчәнлек тәрбияләнә, истә калдыру сәләте, хәтер эшчәнлеге яхшыра. Уен бапрышанда балалар бергәләп уйнау, хәрәкәт итү, ситуацияне хәл итү кебек күнекмәләргә өйрәнәләр, башка балалар арасында үзеңне тоту, гомуми кагыйдәләргә буйсыну кебек тәртип кагыйдәләрен үзләштерәләр.

Комплексы-тематик план

Ай	Атна	Тема	Бурычлар
сентябрь	I	«Аю өне янында» «Бүреһәмкуяннар» «Чыпчыкларһәм мәче»	Сикерү күнекмәләрен үстерү, сыгынучанлыкны, җитезлекне булдыру, сиганал буенча хәрәкәтләрне төгәл башкарырга өйрәтү.
	II	«Светофор һәм автомобиль» «Козгын һәм чебиле тавык»	Бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү. Юлдагы куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.
		«Трамвай» «Коткаручы таяк»	Игътибарлыкларын тупларга күнектерү, түземлек тәрбияләү, уен кагыйдәсен үтәргә өйрәтү.
	III	«Җитез бул» “Көтүче һәм көтү”	Йөгерү тизлеген үстерү,сигнал буенча хәрәкәт итү,шигырь сүзләренә туры китереп уйнау, күзәтүчәнлекне үстерү.
	IV	«Песи һәм тычканнар»,	Пространствода ориентлашу, бәрелми – төртелми уйнауны булдыру.

		“Очкычлар”	Төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен системалаштыру, дус –тату уйнауны булдыру.
Октябрь	I	“Ябалак” “Куыш уены”	Игътибарлылык, кыюлык, җитезлек кебек матур сыйфатлар тәрбияләү, шигырь сүзләренә туры китереп уйнау.
		“Төсле автомобильләр”	Юл йөрү кагыйдәләрен ныгыту, төсләр турында белемнәрен камилләштерү, сиганал буенча хәрәкәтләнүне булдыру
	II	«Кыршау эченә ыргыт»	Дус – тату уйнауны булдыру, туп ыгргыту, төгәллек сыйфатлары тәрбияләү
		“Инеш аша сикереп чык”	Урыннан 2 аякта ераклыкка сикерү күнекмәләрен камилләштерү, кыюлык тәрбияләү
	III	«Бау аша сикер», «Куянкай»	Сикерү күнекмәләрен камилләштерү, уен барышында иптәше белән хәрәкәтләрне яраклаштырып башкару күнекмәсен үстерү.
		“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү
	IV	«Почмак алыш» «Әби, уян!»	Игъбарлылык тәрбияләү, тырышлык, максатчанлык кебек яхшы сыйфатларны үстерү, физик активлыгын камилләштерү.
		“Аю-бүре” “Атлар һәм колынннар”	Йөгереклек һәм җитезлек сәләтен үстерү,сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр ясау.
ноябрь	I	“Казлар - аккошлар” “Ялкау мәче”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
		“Сиздермичә йөгереп үт”	Сизгерлек булдыру, дус –тату унарга өйрәтүне дәвам итү.
	II	«Төлке һәм тавыклар»,	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү.
		“Үз төсеңне тап” “Туп кайда”	Хәтерне, җитезлекне үстерү,балаларны иптәшләренә карата кайгыртучан, игътибарлы, ярдәмчел булырга өйрәтүне дәвам итү, кешелеклелек хисләре тәрбияләү.
	III	«Мин качам, син тот», “Күбәләк тоту”	Коллективта бергә уйнау теләге уяту, пространствода ориентлашу булдыру**,** сигналларга игътибар итү, ишетү сәләтен үстерү.
		«Светофор һәм автомобиль»	Бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү. Юлдагы куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.
	IV	“Казлар - аккошлар” “Ялкау мәче”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
		“Сиздермичә йөгереп үт”	Сизгерлек булдыру, дус –тату унарга өйрәтүне дәвам итү.
дек	I	“Песи һәм кошчыклар”	Хәрәкәт координациясен, җитезлекнее үстерү, уен белән кызыксындыру булдыру.

		«Кемдә йөзек?»	Халык уеннарына карата кызыксыну уяту, хәрәкәт активлыгын үстерү.
	II	“Кем беренче?” “Почмак алышу”	Йөгерү тизлеген үстерү, максатка ирешүчәнлек кебек яхшы сыйфатлар тәрбияләү.
		“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү
	III	«Куяннар һәм төлке» “Нәрсә оча”	Сабырлык, җитезлек, хәрәкәт активлыгы тәрбияләү, пространствода оринтлашу булдыру, рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен үстерү.
		“Кегляны аудар” “Чүлмәк вату”	Төзлекне, тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирү.
	IV	«Балалар һәм әтәч»	Җитезлекләрен үстерү, бер –бер артлы йөгерү күнекмәләрен булдыру**.**
		“Тавык кетәклегендә төлке”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү.
январь	I	“Миңлебай”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		“Аксак төлке”	Бер аякта сикерү кәнекмәләрен үстерү, җитезлек тәрбияләүне дәвам итү.
	II	“Энә һәм җеп”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, бер-бер артлы йөгерү күнекмәләрен үстерү.
		“Бүре һәм сакрыклар”	Түгәрәккә басарга, күмәк уйнарга, хәрәкәтләрне дөрес итеп башкарырга күнектерүне дәвам итү.
	III	“Оядагы кошлар”	Сизгерлек, сигнал буенча хәрәкәт итү күнекмәләрен тәрбияләү.
		“Үз парыңны тап”	Төрле юнәлештә йөгереп, сигнал булгач, үз парыңны табу күнекмәләрен үстерү, дус – тату уйнауны булдыруны дәвам итү.
	IV	“Чүлмәк сатам”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
февраль	I	“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү.
		“Кегляны аудар”	Төзлекне, тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирү.
	II	“Төлке килә”	Сигнал буенча хәрәкәтләнү күнекмәләрен камилләштерү, сизгерлекләрен үстерү.
		«Ак, димә, кара, димә»	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.

	III	“Чаналар белән ярыш”	Җитезлекне, тизлекне булдыруны дәвам итү, дус –тату уйнау теләкләре тудыру.
		“Соры бүре”	Күмәк уенда катнашасы килү теләге уяту, сак атлап йөрүче бүре образын хәрәкәтләр аша чагылдырырга омтылыш тудыру.
	IV	“Кошлар очалар”	Хәрәкәт тизлеген үстерүне дәвам итү, төрле юнәлештә очу күнегүләрен башкарып йөгерү, сигналларга игътибар итүне булдыру.
		«Парлы эстафета»	Йөгерү тизлеген үстерүне дәвам итү, бер – бер артлы сигнал буенча йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
март	I	«Тупны ыргыт»	Төзлекне, тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирү.
		“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
	II	“Инеш аша сикереп чык”	Урыннан 2 аякта ераклыкка сикерү күнекмәләрен камилләштерү, кыюлык тәрбияләү.
		“Үрдәк атыш”	Тупны тотарга, туптан качарга өйрәтүне дәвам итү, төз атуны булдыру, балаларның хәрәкәтчәнлекләрен, җитезлекләрен үстерү.
	III	«Кармак»	Сикерү күнекмәләрен үстерү, сыгынучанлык, чыдамлылык булдыру, бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү.
		«Буяучы һәм буяулар»,	Йөгерү тизлеген үстерү, пространствода ориентлашу күнекмәләрен, төсләр турында белемнәрен камилләштерүне дәвам итү.
	IV	“Үз парыңны тап”	Төрле юнәлештә йөгереп, сигнал булгач, үз парыңны табу күнекмәләрен үстерү, дус – тату уйнауны булдыруны дәвам итү.
		“Миңлебай”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
апрель	I	“Бүре һәм сакрыклар”	Түгәрәккә басарга, күмәк уйнарга, хәрәкәтләрне дөрес итеп башкарырга күнектерүне дәвам итү.
		“Тупны тәгәрәт”	Тупны предметлар аша тәгәрәтү, максатка ирешүчәнлек, башлаган эшне азагына кадәр эшләп чыгу күнекмәләрен үстерү.
	II	“Челән белән бакалар”	Сикерү тизлеген үстерү, сигнал буенча хәрәкәт итү, пространствода ориентлашу, тизлек булдыруны дәвам итү.
		“Флагка кадәр йөгер”	Йөгерү тизлеген үстерүне дәвам итү, бер – бер артлы сигнал буенча йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
	III	“Тавык кетәклегендә төлке”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү өстендә эшне дәвам итү.
		“Әбәк”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес

			башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
	IV	“Бал кортлары”	Йөгерү күнекмәләрен үстерүне дәвам итү, пространствода ориентлашуны камилләштерү.
		«Идәндә калма»,	Сикерү күнекмәләрен камилләштерү, уен барышында иптәше белән хәрәкәтләрне яраклаштырып башкару күнекмәсен үстерү.
май	I	“Беренче булып бас”	Игъбарлылык тәрбияләү, тырышлык, максатчанлык кебек яхшы сыйфатларны үстерү, физик активлыгын камилләштерү.
		“Тупны, сикертеп, алып бар”	Тупны сикертеп алып барырга өйрәтә башлау, максатчанлык, батырлык сыйфатлары тәрбияләү.
	II	“Трамвай”	Игътибарлыкларын тупларга күнектерү, түземлек тәрбияләү, уен кагыйдәсен үтәргә өйрәтү.
		“Буш урын”	Күзәтүчәнлекләрен, игътибарлыкларын үстерү, этешми-төртешми уйнау күнекмәләрен камилләштерү.
	III	“Чүлмәк сатам”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		«Кем тизрәк?»	Төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен системалаштыру, дус –тату уйнауны булдыру.
	IV	“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
		“Соры бүре”	Күмәк уенда катнашасы килү теләге уяту, сак атлап йөрүче бүре образын хәрәкәтләр аша чагылдырырга омтылыш тудыру.

2.4. ӘТИ – ӘНИЛӘР БЕЛӘН ЭШ

Ай	**Тема**
сентябрь	1. Консультацияләр: “Һәр балада талант бар”, “Балага спорт төре сайлыйбыз”, “Гаилә конфликты һәм балалар”, “Төзү буенча балаларга уеннар”, “Кичке укуның файдасы”. 2. Ата–аналар җыелышы: - 6-7 яшьлек балаларның психо-физик үсеш үзенчәлекләре - -«Юлларда куркынычсызлык» - «Малайлар, кызлар-ике төрле дөнья» - «УМК». 3. Табип киңәшләре: “Вакцинопрофилактика”, “Компьютерның һәм телевизорның зыяны”, “Күзләр өчен гимнастика”.

	4. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
октябрь	1. Консультацияләр: “Хәрәкәтле уеннарның бала организмы өчен файдасы”, “Бишек җырлары җырлыйбыз”, “Яссытабанлылыкны кисәтү”, “Ни өчен бала уенчыкларны җыярга теләми?”, “Сәләтле бала”. 2. Газета “Өлкәннәрне тәбриклибез һәм бәйрәм белән котлыйбыз!” 3. Өлкәннәрне бәйрәм белән котлау, балаларның үз куллары белән ясаган бүләкләрен бирү. 4. “Сөмбелә” бәйрәмен уздыру. 5. Табип киңәшләре: “Бабасыр”, “Балаланың гаиләдәге физик тәрбиясе” 6. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
ноябрь	1. Консультацияләр:“Профилактик прививкалар”, “Музыкотерапия”, “ Балалар өчен төзү уеннары”. 2. Газета “Бәйрәм белән, кадерле әниләр!” 3. Табип киңәшләре: “Салкын һава турында 5 төрле әти – әниләрнең күзаллаулары”, “Матур һәм сәламәт тешләр”, “Төркемгә чир керсә...” 4. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 5. Белешмәлек “Бала белән бергә уйныйбыз”.
декабрь	1.Консультацияләр: “Саф һавада йөрүнең файдасы”, “Сюжетлы-рольле уеннар аша балаларда туган телне үстерү”, “Өйгә уйный-уйный кайтабыз”. 2. Балалар өчен шугалак (тау) төзү. 3. Газета “Тәҗрибәләр үткәрәбез”, “Хуш киләсең, Яңа ел”. 4. “Хуш киләсең, Яңа ел!” бәйрәме уздыру. 5. Табип киңәшләре: “Салкын тиюдән саклану чаралары”, “Гәүдә төзелеше бозылуы”, “Саф һавада хәрәкәтле уеннар”. 6. “Сюжетлы-рольле уеннар” күргәзмәсенә әзерлек һәм үткәрү. 7. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 8. Ата–аналар җыелышы: “Мәктәпкәчә яшьтәге балалар белән тәҗрибә-тикшерү эшчәнлеге”
январь	1.Консультацияләр : “Бармак уеннары”, “Юл һәм балалар”. 2. Газета “Чыныктыру чаралары”. 3. Мастер –класс “Сәламәт булыйк: чыныктыруалымнары”. 4. Рәсем конкурсы “Айболит киңәшләре”. 5. Табип киңәшләре: “Грипптка каршы аромотерапия”, “Туберкулездан саклану”, “Яссытабанлылык булса, нишләргә?” 6. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
февраль	1. Консультацияләр: “Ишетергә һәм тыңларга өйрәнәбез”. “Биибез дә, җырлыйбыз”,”Ни өчен балаларга төзү уеннары кирәк” 2. Газета “Бәйрәм белән әтием, абыем, бабам”. 3. “Ватанны саклаучылар көне” бәйрәмен уздыру. 4. Табип киңәшләре:“Отморожение», “Бала йокысы”, “Йокыдан уяну гимнастикасы”. 5. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.

март	1.Консультацияләр: “Тиктормас балаларга уеннар”, “Начар сүзлелек”, “Балаларның урамда уйнау җирлекләре”. 2. Рәсем конкурсы “Минем яраткан әкият героем”. 3. “8март – халыкара хатын кызлар көне” бәйрәме уздыру. 4. Табип киңәшләре: “Җил чәчәге авыруы”, “Авитаминоз”. 5. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
апрель	1. Консультацияләр:«Витаминотерапия”, “Балалар алдыйлар”, “Беренче китаплар”. 2. Газета “Көлке көне”, “Космонавтика көне”, “Бөек татар шагыйре Г.Тукай”. 3. Табип киңәшләре: “Тычканнар таратучы чирләр”, “Саф һавада йөрү бик файдалы”. 4. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
май	1.Консультацияләр: “Кояш, су һәм һава безнең дуслар”, “Музыкаль аптека”, “Балаларның җәйге ялы”, “Су белән уеннар”, ”Комлыкта төзү уеннары” 2. Газета “Без сезне мәңге онытмабыз!” 3. Рәсем конкурсы “Җиңү көне белән!” 4. Табип киңәшләре: “Талпан авыруы”, “Баланың күзләрен саклыйк” 5. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 6. Ата–аналар җыелышы: “Мәктәпкәчә яшьтәге балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту”.

3. Оештыру бүлеге.

3.1. Балаларның көндәлек тормышын һәм эшчәнлеген тасвирлау.

Балалар бакчасында белем бирү эшчәнлеге атнага биш көн тәртибендә үткәрелә. Балалар бакчасында булу вакыты: 6^{00} сәгатьтән 18^{00} сәгатькә кадәр.

Укыту эшчәнлеге 1 нче сентябрьдән 31 нче майга кадәр. Җәйге сәламәтләндерү вакыты: 1 нче июньнән 31 нче августка кадәр.

Көн тәртибе балаларның яшь үзенчәлекләреннән чыгып төзелә һәм гармонияле үсешенә булыша. Көн тәртибен төзегәндә һәм оештырганда мөһим кабатланучы компонентлар искә алынды:

- ашау вакыты;
- көндезге йокы;
- саф һавада,бинада булу дәвамлыгы.

Төркемдә **көндәлек режим** балаларның яшь үзенчәлекләре һәм СанПин таләпләренә туры китереп төзелгән.

Вакыты	**Эшчәнлек**				
6.00-8.10	Балаларны кабул итү. Саф һавада булу. Мөстәкыйль һәм бердәм уен чәнлеге.				
8.10-8.20	Иртәнге гимнастика.				
8.20-8.30	Бердәм эшчәнлек. Иртәнге ашка әзерлек.				
8.30-8.50	Иртәнге аш.				
8.50-9.00	Мөстәкыйль уен эшчәнлеге. ББЭнә әзерлек.				
9.00-10.50	Турыдан-туры белем бирү эшчәнлеге				
	дүшәмбе	сишәмбе	чәршәмбе	пәнҗешәмбе	җомга
	1. 8.50-9.20 2. 9.30-10.00 3. 10.15-10.45	1. 8.50-9.20 2. 9.30-10.00 3. 10.10-10.40	1. 8.50-9.20 2. 9.30-10.00 3. 10.10-10.40	1. 9.10-9.40 2. I.9.50-10.15 II.10.25-10.50 3. физ-ра с.һ. 11.25-11.55	1-2.8.50-9.15 9.25-9.50 3.10.05-10.35
9.55-10.05	Икенче иртәнге аш (эшчәнлекләр арасында)				
	10.05	10.05	10.05	10.20	9.55
10.40-10.55	Урамга чыгарга әзерлек.				
10.55-12.00	Саф һавада булу				
	дүшәмбе	сишәмбе	чәршәмбе	пәнҗешәмбе	җомга
	10.55-12.00	10.50-12.00	10.50-12.00	11.00-12.00	10.50-12.00
12.00-12.10	Урамнан керү. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге.				
12.10-12.20	Бердәм эшчәнлек. Көндезге ашка әзерлек.				
12.20-12.50	Көндезге аш.				
12.50-15.00	Йокыга әзерлек. Көндезге йокы.				
15.00-15.10	Йокыдан уяту. Йокыдан соңгы гимнастика, чыныктыру процедуралары.				
15.10-15.30	Кече ашка әзерлек. Кече аш.				
15.30-16.30	Мөстәкыйль уен эшчәнлеге. Белем бирү эшчәнлеге.Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге.Түгәрәкләр (ярты төркем).				
16.30-16.40	Бердәм эшчәнлек. Кичке ашка әзерлек.				
16.40-17.00	Кичке аш.				
17.00-17.10	Кичке саф һавага чыгарга әзерлек.				
17.00-18.00	Саф һавада булу. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге. Ата-аналар белән әңгәмә.				

3.2. Методик программалар белән тәэмин ителеш

Әдәбият

Төп программалар:

1.Мәктәпкәчә төп белем бирү программасы «Туганнан алып мәктәпкәчә», Веракса Н.Е., Комарова Т.С., Васильева М.А. редакциясендә.

2. 49 нчы “Гөлназ” балалар бакчасының төп белем бирү программасы.

Парциаль программа:

«Сөенеч-Радость познания» региональная программа дошкольного образования. Төбәкнеңмәктәпкәчәбелембирүпрограммасы / Р.К. Шаехова - Казань, РИЦ, 2016

Кулланыла торган әдәбият:

1. Туган телдә сөйләшәбез: 5-7 яшьлек балаларны туган телдә сөйләшергә өйрәтү буеча методик ярдәмлек / Төз.: З.М.Зарипва Л.Н.Вәҗиева, Р.С.Зөфәрова һ.б.- Казан: ФОЛИАНТ, 2012.- 304 с.
2. Закирова К.В. “Балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбиясе: методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина – Казан: Беренче полиграфия компаниясе, 2013.-424 б.
3. Закирова К.В. “Әхлак нигезе-матур гадәт”(Гаиләдә һәм балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбияләү):Методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова.- Казан:Мәгариф,2004.-383б.
4. Закирова К.В., Мортазина Л.Р.Балачак-уйнап-көлеп үсәр чак: методик кулланма.- Казан: Редакционно-издательский центр,2012
5. Иң матур сүз: Ата-аналар һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен хресоматия. – Казан: Мәгарф, 2000.- 335 б.
6. Обучение детей дошкольного возраста правилам безопасного поведения на дорогах. Редакторы: М.И.Чернова, И.Р.Саганов. Казань, 208 – 323 с.
7. Комарова Т.С. Изобразительной деятельность в детском саду: Подготовительная к школе группа. – М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2018. – 112 с.: цв. вкл
8. Помораева И. А., Позина В. А. Формирование элементарных математических представлений:Подготовительная к школе группа. – М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2014. – 176 с.
9. Саттарова Н. Х. Хәрефләр бәйрәме: Балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен методик кулланма/Н. Х. Саттарова, Р. М. Миңнулин, Л. Ш. Феоктистова. – Казан: Мәгариф, 2004. – 55 б.
10. Белая К. Ю. Формирование основ безопасности у дошколҗников. Для занятий с детьми 2 – 7 лет. - М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2017. – 64 с.
11. Куцакова Л. В. Конструирование из строительного материала: Подготовительная к школе группа. – М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2019. – 64 с.
12. Кайе В. А. Конструирование и экспериментирование с детьми 5 – 8 лет. Методическое пособие. – М.: ТЦ Сфера, 2016. – 128 с. (Библиотека воспитателя).
13. Исследовательская деятельность на прогулках: экологические занятия с детьми 5 – 7 лет / авт.-сост. М. П. Костюченко. – Изд. 2-е, испр. – Волгоград : Методкнига. – 87 с.
14. Кашапова М. Ф. Иң татлы тел – туган тел: Балалар бакчасында сөйләм үстерү буенча методик кулланма/М. Ф. Кашапова. – Казан: Мәгариф, 2004. – 447 б.: рәс. б-н.
15. Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны юлларда үзләрен хәвефсез тоту кагыйдәләренә өйрәтү дәресләре циклы. Методик күрсәтмәләр/ Авт.-төз.: Г.А.Галеева һ.б.- Казан:”Балаларның тормыш иминлеге фәнни үзәге”ДУ нәшрияте, 2010
16. Гәрәева Г. Х. Уйный- уйный укыйбыз. (рус һәм татар мәктәпләренең татар теле һәм әдәбияты укытучылары, балалар бакчалары тәрбиячеләре өчен). _ Казан: Яңалиф, 2007. – 540 б.
17. Юсупов Ф.Ю., Камалова З.Ф., Борһанова Р.А. “Гөлбакча”.Балалар бакчалары өчен хрестоматия.19

3.3. Предметлы-тирәлек мохитен үстерү

Төркемдә белем һәм тәрбия бирү өчен уенчыклар һәм уен почмаклары бар.

1. «Туган ягым - Татарстан» почмагы

- Милли киемдәге курчаклар: татар малае һәм кызы, рус малае һәм кызы
- Габдулла Тукай, Муса Җәлил, Абдулла Алиш портретлары
- Уеннар өчен битлекләр

Дидактик уеннар

-"Нәрсә артык?"
-"Домино"
-"Дөрес җый"
-"Бу кайсы әкияттән?"

Методик әсбаплар һәм аудиокушымта

- З.М. Зарипова, Р.С. Исаева "Үстерешле уеннар"
- К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина "Балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбиясе"
- Татар телендә мультфильмнар
- Аудио – китап "Татар әкиятләре"
- Диск "Шома бас"
- Диск "Танцы народов Поволжья"

Мәгълүмат әсбаплары

- Татар язучылары һәм шагыйрьләре
- Татар халык сәнгате
- Әкиятләргә иллюстрацияләр
- Татарстан Республикасы турында белешмә
- Рәсәй турында белешмә
- Яр Чаллы шәһәре турында белешмә
- Трафаретлар / орнаментлар

Татар әдәбияты

- Балалар өчен шигырьләр
- М. Фәйзуллина "Чебиләр зарядкасы"
- Батулла "Бишек хикәятләре"
- Ә. Ситдыйкова "Серле дөнья"
- Ф.Сафин "Кошлар яратучы малай"
- Татар халык әкияте "Камыр Батыр"
- Татар халык әкияте "Саламторхан"
- Татар халык әкияте "Сак –сок"
- Г. Тукай "И матур тел!"
- А.Алиш "Сертотмас үрдәк"
- Ф.Сафин "Кибеткә баручы аю"

2. "Музыка» почмагы

Уен кораллары

- барабан
- агач, пластмас маракас
- ирен гармуны
- металлофон
- саксафон,
- гитара
- бубен
- колотушка
- курай
- микрофон

Музыкаль- дидактик уеннар

- “Күңелле-күңелсез”
- “Музыкаль уен кораллары”
- “Нинди көй”
- “Дөрес ата”

Ясалма уен кораллары

- Микрофон
- Маракас
- Шалтыравыклар

“Кәеф” почмагы

- Күрсәтмә әсбап “Кәеф театры”
- Коллективта бердәмлек оештыру уеннары картотекасы
- Театральләштерелгән уеннар картотекасы
- Психогимнастика
- Эмоциональ бушатылу “көзге”

3. “Театр” почмагы

- Өстәл пәрдәсе
- өстәл, күләгә, би-ба-бо, таякчыклар һәм бармак театрлары,
- театр өчен битлекләр
- киемнәр

Дидактик уеннар:

- Дидактик уен “Әкият геройлары”
- Лото “Әкиятләр”
- Күрсәтмә әсбап “Киемнәр өчен бизәкләр”

4.“ЮЙК” почмагы

- Лото “Юл йөрү билгеләре”
- Дидактик уен “Сак бул, юл!”
- Күрсәтмә әсбап “Транспорт”
- Дидактик уен “Юл йөрү билгеләрен өйрәнәбез”
- Өстәл уены “Юл”
- Махсус тарнспорт
- Папка “Балаларга юл йөрү кагыйдәләрен өйрәтү”
- Күчмә-папка “Юлда йөри беләсеңме?”

Методик кулланма

- Г.А. Галеева, С.М. Гаффарова “Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны юлларда үзләрен хәвефсез тоту кагыйдәләренә өйрәтү”
- Т.Шакирова “Юл хәрәкәте билгеләре”
- Табышмаклар “Занимательно о правилах дорожного движения»
- Транспорт турында шигырьләр
- “Юл фәне әлифбасы”

5.“Физкультура ”почмагы

- “Күзләргә гимнастика ясыйбыз”
- “Сулыш гимнастикасы”
- “Сәламәтләндерүче уеннар”
- “Хәрәкәтле уеннар”
- “Бармак гимнастикасы”
- “Физминуткалар”
- “Санамышлар”
- “Җырлы – биюлеуеннар”
- “Чыныктыру”

Күрсәтмә әсбаплар

- “Кышкы спорт төрләре”
- “Җәйге спорт төрләре”
- “Спорт җиһазлары”

Җиһазлар

- Туплар
- скакалкалар
- төсле тасмалар
- шалтыравыклар
- сыбызгы
- бубен
- кеглялар
- обручлар
- гантельләр
- кольцеброслар

Ясалма чыныктыру җиһазлары

- Массаж келәмчеге
- пробкалардан эзләр һәм келәмчекләр
- мунчаладан келәмчекләр
- киндер сюрприз йомыркаларыннан гантельләр

6. “Куркынычсызлык” почмагы

Методик кулланма

- Т.А.Шорыгина “Беседы о правилах пожарной безопастности”
- Т.А.Шорыгина “Беседы об основах безопастности с детьми 5-8лет
- Т.А.Шорыгина “Беседы о том, кто где живет”
- “Дөрес туклану”
- Папка “Янгын куркынычлыгы”

Үстерүче уеннар

- “Урамда куркынычсызлык”
- “Беренче ярдәм”
- “Өйдәге куркынычсызлык”
- “Ут белән уйнама”
- “Сәламәт бул”
- “Һөнәрләр”
- Лото “Бөтен эш тә яхшы”
- “Как избежать неприятностей”
- “Ут белән уйнама”

7. “Табигать” почмагы

Үстерүче уеннар

- Табигать календаре
- Лото “Бакчада нәрсә үсә”
- Лото “Йорт хайваннары”
- “Хайваннар һәм аларның балалары”
- “Кошлар”
- “Агачлар”
- “Арктика, саванна хайваннары”
- “Зур-кечкенә”
- “Рәсемнәрне бер рәткә җый”
- “Табигать күчтәнәчләре”
- «4 сезон»: кыш, яз, җәй, көз.
- «Экологик уеннар»

Күрсәтмә әсбаплар

- «Рәсемнәр буенча хикәяләр төзү»: кыш, яз, җәй, көз.
- «Һаваторышы»
- «Ел фасыллары алгоритмы»
- «Хайваннар, җиләкләр, кошлар»
- «Агачлар, куаклар, гөмбәләр»
- «Безнең як кошлары»
- «Чәчәкләр»
- «Киемнәр»
- «Кошлар»
- “Бөҗәкләр”
- “Җимешләр”
- «Җиһазлар»
- «Бүлмә гөлләре»

Муляжлар:
- җиләк-җимешләр
- яшелчәләр
- кыргый һәм йорт хайваннары
- җир-су хайваннары
- бөҗәкләр.

8. “Сөйләм үсеше” почмагы
Үстерүче уеннар
- “Капма -каршы”
- “Артыкны тап”
- “Рәсемнәр буенча хикәя төзе”
- “Сюжетлар буенча хикәя төзе”
- “Матур сүзләр өйрәнәбез”
- “Табышмаклар”
- “Шигырьләр”
- «Сөйләм телен һәм уйлау сәләтен үстерүче уеннар»
- «Чиста сөйләшү күнегүләре»

9. “Математика” почмагы
- Үстерүче уен “Без саныйбыз”
- Лото “Төсләр һәм фигуралар”
- Дидактик уен “Төс һәм форма”
- Дидактик уен “Предметлар һәм контурлар”
- Лото “Зур, уртача, кечкенә”

Шулай ук төркем “Кибет”, “Чәчтараш”, “Гаилә”, “Шифаханә”, “Даруханә”, “Транспорт”, “Төзүче”,сюжетлы-рольле уеннар өчен җиһазлар һәм әсбаплар белән тулыландырылган.

3.4. Материаль-техник тәэмин ителеш:

ноутбук, дисклар, уенчыклар өчен шкафлар.

Кушымталар:

Кушымта 1

Балаларның яшь үзенчәлекләре
Мәктәпкә әзерлек төркеме (6 яшьтән 7 яшькә кадәр)

Җиденче яшьтәге балалар уен башланганчы рольләрне бүлешә һәм эш-гамәлләрне яраклаштырып төзи беләләр. Уендагы мөнәсәбәтләр эчтәлек һәм интонация ягыннан алган рольгә туры килүче сөйләм белән үрелеп бара. Балаларның реаль мөнәсәбәтләре вакытындагы сөйләм рольдәге сөйләмнән аерыла. Балалар социаль мөнәсәбәтләрне үзләштерә һәм олыларның төрле эшчәнлекләрдәге буйсынучанлык позициясен аңлый башлыйлар. Бер төрле рольләр аларны башкалары белән чагыштырганда күбрәк җәлеп итә. Рольләрне бүлешкәндә, рольләр арасындагы субординация белән бәйләнгән каршылыклар килеп чыгарга мөмкин. Уен тирәлеген оештырганда, мәгънәви яктан «үзәк» һәм «периферия» аерымлануы күзәтелә («Сырхауханә» уенында табиб кабинеты, «Чәчтараш» уенында чәч кисү залы шундый үзәк, ә көтү залы уен тирәлегенең перифериясе сыйфатында була). Балаларның уендагы эш-гамәләре күптөрлеләнә.

Бу яшьтә балаларның сынлы сәнгать белән кызыксынулары аеруча көчәя. Алар бик еш рәсем ясый башлыйлар.

Балалар ел дәвамында 2 мең чамасы рәсем ясарга сәләтле. Рәсемнәр эчтәлекләре ягыннан бик күптөрле: аларда балаларның тормыштан алынган тәэсирләре дә, уйлап чыгарылган ситуацияләр дә, фильм һәм китапларга иллюстрацияләр дә чагылырга мөмкин. Гадәттә, рәсемнәр төрле объектларның схематик сурәтләре характерында була, ләкин композиция чишелешенең оригинальлеге белән аерылырга, хәрәкәтсез һәм үсештәге мөнәсәбәтләрне чагылдырырга да мөмкин. Рәсем сюжетлы характер ала, күп тапкыр кабатланучы аз гына яки җитди үзгәрешләре булган сюжетлар бик еш очрый. Кеше сурәте детальләштерелгән һәм пропорциональрәк була бара. Рәсем буенча, сурәтләнгән кешенең җенесе һәм эмоциональ хәле турында әйтеп була.

Конструкцияләү бу эшчәнлек өчен шартларны анализлый белүләре белән характерлана. Балалар агач конструктор детальләрен кулланалар һәм атыйлар. Булган материал белән корылманың детальләрен алыштыра алалар. Үрнәк төзелешне гомуми ысул белән тикшерә беләләр. Төзисе корылманың төп өлешләрен күрсәтә алалар. Конструкцияләү эшчәнлеге схема нигезендә, үзләре уйлап яки шарт буенча эшкә ашырыла ала. Күмәк эшчәнлек барышында конструкцияләү барлыкка килә.

Балалар, берничә (2, 4, 6) тапкыр бөкләп, кәгазьдән, шулай ук табигый материаллардан конструкцияли алалар. Алар конструкцияләүнең 2 ысулын үзләштерәләр: 1) табигый материалдан сәнгати образ тудыру (бу очракта балалар, табигый материалларны төрле детальләр белән тулыландырып, бербөтен образ тудыралар); 2) сәнгати образдан чыгып табигый материал табу (бу очракта бала образны тудыру өчен кирәкле табигый материал сайлый).

Төсне, форма һәм зурлыкны, предметларның төзелешен аңлау, кабул итү камилләшә бара.

Балаларның күзаллаулары системалаштырыла. Балалар төп төсләр һәм аларның төсмерләрен генә түгел, ә арадаш төсләрнең төсмерләрен дә, шулай ук турыпочмак, овал, өчпочмакларның формаларын да аералар һәм атыйлар. Бер дистә предметны зурлыклары буенча рәткә тезеп куя алалар.

Ләкин балалар объектның пространстводагы урынын анализлаганда, әгәр дә форма һәм объектның пространстводагы урыны туры килмәсә, авырыксынырга мөмкиннәр. Ж. Пиа-женың бормалы һәм туры юллар озынлыгы турындагы феноменын искә төшерик. Әгәр озынрак бормалы юлның башлангыч һәм соңгы нокталары арасындагы ара туры юлның башлангыч һәм соңгы нокталары арасындагы ераклыктан кыскарак булса да, балалар тарафыннан туры юл (бормалы юлдан чынлыкта кыскарак) озынрак юл итеп кабул ителә. Озынрак юл үткән машинаның алдында кыскарак юл үтеп туктаган машина да балалар тарафыннан озынрак юл үткән һәм зуррак тизлек белән барган итеп кабул ителә.

Бу мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен кабул итү сәләтенең төрле ситуацияләрдә, бигрәк тә бер үк вакытта берничә капма-каршы билгеләрне истә тотарга кирәк булган очракта, аерым авырлыклар тудыруын күрсәтә.

Мәктәпкә әзерлек төркемендә образлы фикер йөртү үсеше дәвам итә. Балалар күрсәтмә планда мәсьәләне чишәргә генә түгел, хәтта объектны үзгәртергә, объектларның нинди эзлеклелектә бер-берсе белән бәйләнешкә керү мөмкинлекләрен күрсәтергә һ.б. да сәләтле. Ләкин болар бары тик балалар адекват фикерләү чараларын кулланган очракта гына дөрес булачак. Бу чаралар арасыннан күрсәтмә модельләштерү процессында туучы схемалаштырылган күзаллауларны, балаларның объект билгеләре системасы турындагы күзаллауларын чагылдыручы комплекслы күзаллаулар, шулай ук төрле объект һәм күренешләрнең үзгәрү стадиясен чагылдыручы күзаллаулар (үзгәрүләрнең цикллылыгы турында), ел фасылларының, көн белән төннең алышынуы, объектларның төрле йогынты нәтиҗәсендә зураюы һәм кечерәюе, үсеше турындагы күзаллауларны һ.б. атарга мөмкин. Моннан тыш, логик сөйләмле фикерләүнең нигезе булган гомумиләштерү сәләте камилләшә бара. Ж. Пиаже мәктәпкәчә яшьтәге балаларда объектларның класслары турындагы күзаллаулар юклыгын күрсәтте. Объектлар төркемнәргә үзгәрергә мөмкин булган билгеләре буенча берләштереләләр. Төркемнәрне логик берләштерү һәм тапкырлау операцияләре дә формалаша башлый. Мәсәлән, әзерлек төркемендәге балалар, объектларны төркемнәргә берләштергәндә, 2 билгене исәпкә алырга мөмкин.

Мисал итеп шундый бирем китерергә мөмкин: балаларга 2 түгәрәк (зур һәм кечкенә) һәм 2 квадраттан (зур һәм кечкенә) торган төркемнән бөтенләй үзгә объектны сайларга тәкъдим итәләр. Түгәрәкләр һәм квадратлар төсләре белән аерылып торалар. Фигуралардан кайсын да булса күрсәтеп, аннан бөтенләй аермалы фигураны атавын сорасак, баланың 2 билгене исәпкә алырга, димәк, логик тапкырлауга сәләтле икәнлегенә ышанырбыз. Психологлар күзәтүләреннән күренгәнчә, анализланучы мөнәсәбәтләр балаларның күрү тәҗрибәсеннән читкә чыкмаган очракта, зурлар төркеме балалары, фикер йөртеп, сәбәп аңлатмалары бирергә сәләтле.

Бу яшьтә уйлап чыгару сәләте үсү балаларга шактый оригиналь һәм эзлекле киңәйтелгән хикәяләр уйлап чыгарырга мөмкинлек бирә. Балаларның әлеге сәләте бары тик бу юнәлештә махсус эш алып барганда гына актив рәвештә үсәчәк.

Балаларның игътибар тотрыклылыгы үсә. Алар шулай ук игътибарларын кирәк юнәлешкә бора һәм башкага күчерә ала башлыйлар. Ирексез игътибардан аңлы игътибарга күчү күзәтелә.

Сөйләм, шул исәптән аның аваз ягы камилләшү дәвам итә. Балалар сызгырулы, чыжылдаулы һәм сонор авазларны дөрес әйтә башлыйлар. Шигырьләр укыганда, сюжетлы-рольле уеннар вакытында һәм көндәлек тормышта фонематик ишетү сәләте, сөйләмнең сәнгатьлелеге үсә, грамматик төзелеше камилләшә. Балалар барлык сүз төркемнәрен кулланалар, сүз уйлап чыгару белән актив шөгыльләнәләр. Сүз байлыклары арта. Синоним белән антонимнар актив кулланышка керә. Бәйләнешле сөйләм үсә. Балалар эчтәлекне дә, рәсемнәр буенча да иң мөһимен генә түгел, ә детальләрне дә кертеп сөйли ала башлыйлар.

Бу яшьнең казанышлары түбәндәгеләр белән характерлана: уен эшчәнлегендә рольләр бүлешү; уен пространствосын төзи белү; югары нәтиҗәлелеге белән аерылып торган рәсем эшчәнлегенең алга таба үсеше; конструкцияләүдә үрнәкне карап гомумиләштерә белү. Зиһенгә алу объектларнын катлаулы формаларын анализлау белән характерлана; фикерләү чараларын (схемалы, комплекслы күзаллаулар, цикллы үзгәрешләр турында күзаллаулар) үзләштерү белән бергә фикер йөртү сәләте үсә, гомумиләштерү күнекмәләре, уйлап чыгару сәләте, тотрыклы игътибар, сөйләм, *Мин* образы үсә.

Белем бирү эшчәнлегенең тематикасы

Тема	**Вакыт**
Белем бәйрәме.	1.09-2.09
Минем бакчам!	5.09-9.09
Абдулла Алиш иҗаты	12.09-18.09
Аралашу әдшбе	19.09-23.09
Туган ягым-яшел бишек	26.09-30.09
Татарстан буйлап сәяхәт	3.10-7.10
Чал тарихлы Казаным	10.10- 14.10
Алтын көз	17.10-21.10
Яшелчә, җиләк-җимеш	24.10- 28.10
Көз күчтәнәчләре	31.10-11.11
Икмәк-яшәү терәге	14.11 – 18.11
Гаилә һәм йорт җиһазлары	21.11- 25.11
Ашамлыклар һәм савыт-сабалар	28.11-2.12
Милли киемнәр	5.12-9.12
Кышкы уеннар	12.12-16.12
Кыргый хайваннар	19.12-23.12
Яңа ел килә	26.12 -30.12
Кышлаучы кошлар	9.01-13.01
Һөнәрләр	16.01-20.01
Мин дөньяның бер кешесе	23.01-27.01
Юл йөрү кагыйдәләре	30.01-3.02
Мин һәм минем сәламәтлегем	6.02-10.02
Муса Җәлил. Ил сакчылары	13.02-17.02
Халыкара телләр көне	20.02-24.02
Без язны яратабыз	27.02-3.03
Ямьле яз. Әниләр бәрәме	6.03-10.03
Исәнмесез, кошкайлар!	13.03-17.03
Кызыл китап	20.03-24.03
Урман-безнең байлыгыбыз	27.03-31.03
Китап кайдан килә	3.04-7.04
Космос	10.04-14.04
Габдулла Тукай иҗаты	17.04-21.04
Тукай әкиятләре	24.04-28.04
Җиңү көне	2.05-5.05
9 май – Җиңү алып килде май	8.05-12.05
Чәчәкләр-тормыш яме	15.05-19.05
Юл йөрү кагыйдәләре	22.05-26.05
Хуш бакчам, исәнме мәктәп.	29.05-31.05

Кушымта 3

Мәктәпкә әзерлек төркемендә белем бирү өлкәләренең бүленешетүбәндәгечә:

Оештырылган белем бирү өлкәләре	Саны
Аралашу- грамотага өйрәтү	1
Аралашу- сөйләм телен үстерү	1
Аралашу- рус телен өйрәтү	3
Танып-белү- иң гади математик күзаллаулар тәрбияләү	2
Танып-белү- дөньяның тулы картинасын формалаштыру	1
Иҗади сәнгать. Рәсем	1
Иҗади сәнгать. Кисеп ябыштыру.	0,5
Иҗади сәнгать. Әвәләү	0,5
Физик культура	3
Музыка	2
Барысы:	**15**
Өстәмә түгәрәкләр	2
Барлык атналыкбашкарыла торган эш	17

9 нчы төркемнең белем бирү эшчәнлеге челтәре

ФГОС таләпләренә Физкультура туры килгән белем өлкәләреннән чыгып, балаларның яшь үзенчәлекләре һәм СанПин таләпләренә туры китереп, **атналык оештырылган белембирү эшчәнлеге челтәре** төзелде.

Дүшәмбе	1. Коммуникация (Грамотага өйрәтү) 2. Танып белү (Әйләнә-тирә белән танышу) 3. Музыка	8.50-9.20 9.30-10.00 10.15-10.45
Сишәмбе	1. Танып белү (ФЭМП) 2. Музыка 3. Коммуникация (Рус теле)	8.50-9.20 9.30-10.00 10.10-10.40
Чәршәмбе	1. Коммуникация (Сөйләм үстерү) 2. Иҗат (Әвәләү/Кисеп ябыштыру) 3. Физкультура	8.50-9.20 9.30-10.00 10.10-10.40
Пәнҗешәмбе	1. Танып белү (ФЭМП) 2. Коммуникация (Рус теле) 3. Физкультура саф һавада	9.10-9.40 I.9.50-10.15 II.10.25-10.50 11.25-11.55
Җомга	1-2. Коммуникация (Рус теле)/Иҗат (Рәсем) 3. Физкультура	I. 8.50-9.15 II.9.25-9.50 10.05-10.35

Режим вакытлапрында үткәрелә:
- ЭТЭ/конструкцияләү;
-Иҗат (рәсем)

3.6. Сәламәтләндерү чаралары
Балаларны балалар бакчасына кабул итү, тәрбия-белем бирү эшчәнлеген оештыру таләпләре. (СанПиН 2.4.3648-20 (28 сентябрьдән 2020 ел)

Балаларны иртән кабул итү тәрбиячеләр яки медицина хезмәткәрләре тарафыннан ата-аналардан баланың сәламәтлеген сораудан башлана. Күрсәткечләр буенча термометрия үткәрелә.

Авыру, авыруга шик тудырган балалар бакчага кабул ителмиләр, көн дәвамында авыручыларны

Авырудан соң һәм бала 5 көннән озаграк(бәйрәм, ял көннәреннән башка) килми торганнан соң балалар бакчасына авыруның диагнозы, авыру дәвамлыгы, йогышлы авырулар белән бәйләнеше булмау турындагы справка булганда гына кабул ителә.

Көн тәртибе балаларның яшь үзенчәлекләреннән чыгып төзелә һәм гармонияле үсешенә булыша. 3-7 яшьлек балаларның иң күп өзлексез уяулык вакытының дәвамлыгы 5,5-6 сәгать. Тәкъдим ителгән көндәлек саф һавада булуның дәвамлыгы 3-4 сәгать. Саф һавада булуның озынлыгы табигать шартларыннан да бәйле. Һава температурасы минус 20 °С түбән, җилнең тизлеге 7 м/с тан югары булганда, саф һавада булу вакытын кыскартырга киңәш ителә.

Саф һавада йөрүне көнгә 3 тапкыр: иртән балаларны саф һавада кабул итү,көннең беренче яртысында һәм көннең икенче яртысында – көндезге йокыдан соң яки балалар өйгә кайтып китәр алдыннан тәкъдим ителә.

Балалар бакчада 5 сәгатьтән күбрәк булганда 3-4 сәгать аерма белән ашау һәм көндезге йокы оештырыла. Балаларның тәүлек йокысы 12-12,5 сәгать булырга тиеш, шуның 2-2,5 сәгате көндезге йокыга бирелә. Йокы алдыннан хәрәкәтле уеннар, чыныктыру чаралары үткәрү тыела. Балалар йоклаганда Йокы бүлмәсендә тәрбияче (яки аның ярдәмчесе) булу мәҗбүри.

Көн тәртибендә 3-7 яшьлек балаларга мөстәкыйль эшчәнлек (уеннар, шәхси гигиена, уку эшчәнлегенә әзерләнү) өчен кимендә 3-4 сәгать вакыт бирелергә тиеш.

6-7 яшьлек балаларда оешкан белем бирү эшчәнлегенең дәвамлыгы 30 минуттан артмаска тиеш, аларны уен мәйданчыгында саф һавада үткәрергә дә мөмкин.

Мәктәпкә әзерлек төркемнәрендә белем бирү эшчәнлеге күләме көннең беренче яртысында 1,5 сәгать үткәрелә. Оешкан белем бирү эшчәнлегенең уртасында физкульминутларүткәрелә, эшчәнлекләр арасында 10 минуттан да ким булмаган тәнәфесләр ясала. мәктәпкә әзерлек төркемендә көннең икенче яртысында 25-30 минуттан артмаган оешкан белем бирү эшчәнлеге үткәрергә мөмкин.

ЙОКЫДАН УЯНУ ГИМНАСТИКАСЫ
Комплекслы-тематик план

Ай	Гимнастика
сентябрь	«Уяну» Йокы качты тәрәзәдән, йөгерде юллардан, Ә без синен белән уяндык, уяндык та елмайдык (киерелү) Башта күзләрнен берсен ачтык, аннары икенчесен, Кулларны күтәреп төшердек, велосипед әйләндердек. Уңга-сулга борылдык, аннары сикереп тордык.
октябрь	«Хәерле иртә» Хәерле иртә, күзләр. Сез уяндыгызмы?(күзләргә массаж. Бармаклар белән бинокль ясап, як-якка карыйлар) Хәерле иртә, колаклар. Сез уяндыгызмы?(колакларга массаж. Учны колакларга куялар (“Чебурашка”), як-якны тыңлыйлар)

	Хәерле иртә, куллар. Сез уяндыгызмы?(кулларның башта берсенә, аннан икенчесенә массаж. “Пропеллер” күнегүе) Хәерле иртә, аяклар. Сез уяндыгызмы?(аякларның башта берсенә, аннан икенчесенә массаж. “Велосипед” күнегүе) Хәерле иртә, кояш. Мин уяндым!(кулларны сузып киерелү)
ноябрь	Әйдәгез, бергәләп басабыз, Кулларны ян – якка сузабыз. Аннары бөгеләбез,бергәләп тураябыз. Кулларны күтәрәбез, Кояшка сәләм юллыйбыз. Кулларны качырабыз, Аннары аларны бергәләп эзлибез. Уңга карыйк, Сулга борылыйк. Утырабыз, торабыз. Үкчәгә дә басыбыз, Аяк очларына басып, Кояшка үреләбез.
декабрь	«Без шулай итәбез» Без йоклап тордык, бераз уйнарга булдык. Башны иябез алга, уңга, сулга борабыз, Аннан карап торабыз. Иң өсләрен сикертәбез, кулларны биетәбез. Бер алга, бер артка сузып, Күңелле ял итәбез. Аннары без чүгәлибез, тезләрне кочаклыйбыз. Башны алга яшереп, без ападан качабыз.
январь	«Пескәй » 1. “Пескәй уяна”. Ятып, бергә уң аякны һәм сул кулны күтәрәләр, төшерәләр. Аннан сул аякны һәм уң кулны күтәрәләр, төшерәләр. Аннан 2 кулны һәм 2 аякны бергә күтәрәләр, төшерәләр. 4-5 тапкыр кабатларга. 2. «Пескәй сөенә». Үрмәләү позасына керергә. Башны күтәрергә, умыртка сөяген бөгәргә. Тирән сулыш алырга. 4-5 тапкыр кабатларга. 3.«Пескәй ачулана ». Үрмәләү позасына керергә. Иякне күкрәккә тидерергә, арканы бөгәргә. Тирән сулыш алырга. 4-5 тапкыр кабатларга. 4. “Пескәй сузыла” Сузылу күнегүе. 5. “Пескәй сикерә” Сикерү.
февраль	“Чәчәк” Чәчәк йоклый, Чәчәк уяна. (киерелү күнегүләре) Иртәнге кояшка Ул бик куана. (урында сикерү) Кояшка сузыла (аяк очларына басып, сузылалар) Кояшка үрелә (аяк очларына басып, сузылалар) Күбәләк дустына (кулларны канатлар каккан кебек җилпиләр) Сәлам өләшә (сәлам бирәләр)
март	Без уяндык, (киерелү күнегүләре) Күзләрне ачтык, (күзләрен ачалар) Аякларны суздык (аякларын сузып, селкетәләр) Аларны да уяттык! Ян –якка борылып (басып, ян –якка борылалар) Кояшка без карадык. (аяк очларына басып, сузылалар) Якты көнгә сокланып,

	Матур итеп елмайдык. (ян – якка борылып, елмаялар) Сикереп тә алдык (сикерү күнегүләре) Йөгердек тә (урында йөгерү) Хәзер инде без Уйнарга бергә әзер! (үз-үзеңне кочу)
апрель	Аякларың тыпырдат (аякларны тыпырдаталар) Кулларыңны чәбәклә.(кулларны чәбәклиләр) Бер монда, бер монда, Кыен эш түгел бер дә. (ян-якка борылып кулларны чәбәклиләр) Башың аска иеп ал, (башларын бер иеп, бер күтәрәләр) Кулларыңны болгап ал. (йөзү күнегүләре) Бер монда, бер монда, Кулларыңны болгап ал.(ян- якка борылып, йөзү күнегүләре эшлиләр) Бу дустың белән күреш, (уңга борылып, сәләм юллыйлар, елмаялар) Бу дустың белән күреш.(сулга борылып, сәләм юллыйлар, елмаялар) Йә иптәш, йә, әйлән, (урында сикереп, әйләнәләр) Бик кыен түгел бу эш.
май	Нәниләр бара тигез юл буйлап. (урында атлыйлар) Тигез юл буйлап, ашыкмый атлап. (урында атлыйлар) Зур-зур ташларны Сикереп үтәләр. (урында сикерәләр) Уңга да баралар, сулга да баралар, (уңга – сулга борылу күнегүләре) Су аша йөзеп, (йөзү күнегүләре) ярга чыгалар. (сулыш алу күнегәләре)

КУШЫМТА 5

МИЛЛИ – ҖИРЛЕ КОМПОНЕНТ (ЭРС һӘМ УМК)

Тәрбияләү һәм белем бирү бурычлары:

Балаларның туган илгә карата белемнәрен һәм дәүләт(Яңа ел, Ватанны саклаучылар көне, Җиңү көне, 8 Март) халыкара (Сөмбелә , Нәүрүз, Сабантуй) бәйрәмнәре турында белемнәрен арттыру. Туган шәһәрнең күренекле урыннары белән таныштыру. Үз халкыңның кешелеклелеге, кунакчыллыгы, чисталыгы турында мәгълүмат бирү.Татарстан Республикасының гореф-гадәтләре турында уку.

Төрле яшьтәш милләтләренә карата изгелекле һәм хөрмәтле мөнәсәбәт формалаштыры.

Татар халкының мәдәниятенә, гореф –гадәтенә кызыксыну уяту. Җырга, сынлы сәнгатькә, әдәбияткә, Идел буе халкының сәнгатенә карата мәхәббәт тәрбияләү.

№	Белем өлкәсе	Бүлекләр	Бурычлар
1	Физик үсеш	Сәла-мәтлек	Балаларда үз шәһәрләренә карата кызыксынучанлык тәрбияләү.Үзеңнең сәламәтлегеңә, тормышка ашырып,сәламәт тормыш алып барырга стимуллаштырып,үзеңнең халык һәм төрле милләт халкының (Чувашия, Башкортстан, Россия) сөйләм халык иҗатына теләк тәрбияләү. Халык музыкаль хәрәкәтле уеннарга һәм эстафеталарга нигезләнеп төзелгән, балаларда уен шөгылендә үзләренең хәрәкәтчәнлекләренә карата үзконтроль үстерү.
2		Физик культура	Башкорт һәм чуваш халык уеннары белән таныштыру.Таныш татар һәм рус халык уеннарын мөстәкыйль оештыра, ахырына җиткерә белергә өйрәтүне дәвам итү. Хәрәкәт осталыкларын, күнегү күнекмәләрен камилләштерү. Сын-гәүдә,хәрәкәтләрне аңлап, матур, тиз, оста үтәргә камилләштерү.
3	Социаль - коммуни катив үсеш	Социаль-ләштерү	Әхлакый сыйфатлар турында күзаллауларын формалаштыру: үз халкыңның кешелеклелеге, кунакчыллыгы, чисталыгы; башкорт һәм чуваш халкының гореф-гадәтләрен ихтирам итү.Балалар арасында үзара мөнәсәбәт тәрбияләү: уйнау гадәте,эшчәнләү, олыларны яхшы гамәл, мөнәсәбәт белән шатландыра белүләренә омтылу. Төрле милләт яшьтәшләренә изгелекле мөнәсәбәт формалаштыру.
4		Хезмәт	Үз-үзеңә үзлегеңнән һәм сыйфатлы хезмәт күрсәтүне булдыру (киенергә һәм чишенергә, киемнәрне төреп кую)төркемдә һәм балалар бакчасы җирлеген тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү, дежурлар вазифасын үтәү.Коллективта эшләүгә тарту, башка кешеләргә булышу теләге уянуда бүләкләү. Олылар хезмәте, аларның нәтиҗәсе һәм әһәмияте турында күзаллауларын киңәйтү һәм системалаштыру. Татар, рус, башкорт һәм чуваш халыкларының хезмәт гореф-гадәтләре аша балаларга әдәби сәнгать хезмәтнең төрле яклары турында күзаллауларын формалаштыруны дәвам итү. Хезмәт башкаруда мөстәкыйльлекне, үзсүзлелекне, җаваплылыкны бүләкләү; шәхси һәм коллективлы хезмәттән канәгатьләнү, горурлык хисе белән бүлешү, олылардан һәм яшьтәшләреннән,үз эшендә канәгать уңай билге алуына омтылу.
5		Куркы-	Хәвефле ситуацияләрдән чыгу юллары, беренче ярдәм

		нычсыз-лык	күрсәтү алымнары белән таныштыру. Шәһәр юлларында һәм иҗтимагый урыннарда юл йөрү кагыйдәләрен камилләштерү: тыйнак булырга, сабыр, кычкырып сөйләшмәскә, тәртип сакларга, чисталык; иҗтимагый транспортта олыларга һәм кечкенәләргә урын бирергә.Кешегә карата әйләнә тирәдәге куркыныч ситуаөияларга сакчыл мөнәсәбәткамилләштерү.
6	Сөйләм үсеше	Матур әдәбият уку	Матур әдәбият, татар, рус, башкорт һәм чуваш халыкларының тел иҗаты белән таныштыру. Әйтем, мәкальне аңлауларына ирешү, сөйләмдә аларны урынлы һәм мәгънәсе буенча куллану; Татар, рус, чуваш, башкорт халкы, язучы –шагыйрьләренең әсәрләрен башкарганда, сөйләгәндә сәнгатьле сөйләм формалаштыру, геройларга карата үз мөнәсәбәтләрен формалаштыру.
7		Сөйләм телен үстерү	Мәдәни әңгәмә тәрбияләү. Ике яклы әңгәмә камилләштерү. Көндәлек тормышта олылар һәм балалар белән татарча һәм русча сөйләшү.
8	Танып белү үсеше	Танып белү	Башка милләт халкына дустойгы тәрбияләү. Идел буе халкының (Чувашстан, Башкортстан) тарихы, мәдәнияте, гореф-гадәтләре һәм табигате аша балалардатанып-белү кызыксынуы камилләштерү. Башкаладагы һәм Татарстандагы башка шәһәрләрне өйрәнгәндә информацион, күрсәтмәле материаллар аша карашларын киңәйтү.
9	Иҗади – эстетик үсеше	Җыр	Классик, халык, заманча халык көйләре белән, халык уен коралларының: трещотка(рус.), курай (башкорт), волынка (“сарпай”-чув.), комуз(“кубыз” –тат.) яңгыравы белән таныштыру.
10		Иҗади – сәнгать	Татар бизәге: канәфер, трехлистник белән таныштыруны дәвам итү.Татар халкының декоратив-кулланма сәнгате турында күзаллауларын киңәйтү (тукыма әйберләре, күн мозаика). Гжель эшләнмәләре, характерлы өлешләре белән танышу (чәчәк бөресе, чәчәкләр, яфраклар, мыеклар, завитки, оживки).Башкорт һәм чуваш халкының орнаменты һәм милли киемнәре турында күзаллауларын формалаштыру. Кәгазьдә халык эшләнмәсе бизәкләре (поднос, солонка, чашка, розетка) кием һәм баш киеме (кокошник, яулык, пояс, калфак, сурпан) һәм көнкүреш әйберләре(ковер, салфетка, полотенце) ясау теләге уяту.

Региональукыту методик комплектын
тормышкаашыруөченвариатив өлеш

- «Сөенеч-Радость познания» региональная программа дошкольного образования. Төбәкнеңмәктәпкәчәбелембирүпрограммасы / Р.К. Шаехова - Казань, РИЦ, 2016;
- «Туган телдәсөйләшәбез». Методик кулланма. 5-7 яшь / З.М.Зарипова, Л.Н.Вәҗиева, Р.С.Зөфәрова һ.б.., Казан, ФОЛИАНТ, 2012;
- Аудиоматериаллар комплекты (җырлар, бию көйләре);
- «Балачак аланы». Балаларбакчасытәрбиячеләреһәм эти-әниләр өчен хрестоматия. /Төз. К.В. Закирова – Казань, Школа РИЦ, 2011

Комплексны – тематик план

Ай	Физик үсеш	Социаль–коммуникатив үсеш	Танып белү, сөйләм үсеше	Иҗади–эстетик үсеш
Татарстан				
Сен-тябрь	*Уеннар:* «Йөзек салыш», «Шулай, әйе һәм юк», «Буяу сатып алыш» «Очты, очты», “Мәликә”	*Әңгәмәләр:* “Туган шәһәребезнең иң матур, күренекле урыннары турында сөйләшү. “Без үзебез генә яшәмибез бу җирдә”, “Шүрәле бәләгә юлыкты” (янгын куркынычсызлыгы) Бакча музее буенча экскурсия. Дидактик уен: “Бизәкне җый”	*УМК буенча уеннар тематикасы: “Уйный –уйный үсәбез” проекты буенча.* *Әкиятләр.* «Надан бүре» Р. Ахметова тәрҗемәсе; «Тазның падишахка әкият сөйләве» *Шигърият.* Г.Тукай «Көз» (өзек), А.Ахметова тәрҗемәсе; Р.Валеева «Түбәтәй һәм калфак», Е. Муравьева тәрҗемәсе. *Проза.* А. Алиш “Кешеләр нәрсә белән шөгыльләнәләр” Г. Каримова тәрҗемәсе. *Әкиятләр:*А. Гаффар “Корт кунакка бара”; *Ятлау:*Г. Тукай “Безнең гаилә” Е. Тушнова тәрҗемәсе.	*Музыка:* *Җырлар.Уен фольклоры.* «Хәерле иртә...», Р. Ягафарова тәрҗемәсе, сөйли Л. Кузьмина. Музыкаль инструмент белән танышу : “Кубыз”. *Тыңлау:*«Уммегульсум» татар халык көе Ф. Фаизова эшкәртүе буенча. *Җырлау:* “Әтәч”. Файзи көе; М. Джалиль сүзләре. Биюләр: “Парлы бию”, татар халык көе З.Хабибуллина эшкәртүе буенча. “Кәрия –Зәкәрия” халык җыры, С.Малышева тәрҗемәсе. *Иҗади сәнгать:* *Әвәләү:* «Әкиятләр лабиринты»,(А.Алиш әкиятенең батырлары) «Нечкәбилгә дуслар»(калфак бизәү). *Рәсем:*«Буяуларга ярдәмгә ашыгыйк»(әби очен яулык бизәү) *Бәйрәм:*«Белем бәйрәме»

Октябрь	*Уеннар:* “Төлкеләр һәм тавыклар”, “Сукыр тәкә уены”	*Әңгәмәләр:* “Татар халкының мәдәнияты һәм культурасы”, “Иске кәсеп күренешләре: үрелмә һәм тукучылык”	*Әкиятләр:* “Төлке, керпе һәм ана керпе”, Л. Замалетдинова тәрҗемәсе; “Зөхрә - йолдыз”. *Татар язучыларының һәм шагыйрьләренең әсәрләре:* *Поэзия:* Э. Шарифуллина “Шофер буласым килә” , Е. Муравьева тәрҗемәсе. *Проза:* Р. Фахреддин “Тәрбияле бала”, Р. Ахмет тәрҗемәсе. *Әкиятләр:* Р. Батулла “Урман юлбасары”Э. Умерова тәрҗемәсе. *Ятлау:* М. Җәлил “Әтәч”.	*Музыка:* *Җырлар. Уен фольклоры.* “Даут әтәч белән”, Р. Ягафарова һәм Л. Кузьмина тәрҗемәсе. *Тыңлау:* “Көз”. *Җырлау:* “Көз, көз әйт әле” *Иҗади сәнгать:* *Әвәләү*: “Мин бәлеш әвәләдем” *Ябыштыру*: “Орнаментация каймы”(түбәтәй, калфак). *Рәсем:* “Айсылуның күлмәген бизик”, “Лирик бию” татар халык көе А. Ключарева. *Бәйрәм:* “Сөмбелә”.
Россия				
Ноябрь	*Уеннар* «Казлар аккошлар», «Тычкан капкыны», “Без күңелле балалар”, “Ян,ян яктырак!”, “Как у дядьки Трифона», “Алтын капка”, “По малину”	*Әңгәмә:* “Рус халкының гореф-гадәтләре һәм мәдәнияте” “Зәңгәр эрләгеч шактый күп – хуҗабикә обрядна”, “Рус халык һөнәрләре” *Дидактик уеннар:* “Курчак өчен рус киеме”, “Бизәкне җый”, “Дымка лотосы”,“Рус лотосы” *Сүзле- дидактик:* “Оча, очмый”, “Кем ярата?”, “Мәкальне тәмамла”.	*Әкиятләр:* “ Төлке һәм чүлмәк”, “Канатлы, йонлач та майлы”, “Сивка – бурка”, “Царевна- лягушка”, “Хаврошечка”.	*Музыка:*Бишек җырларын ятлау. Рус халык җырларын җырлау: “Как у наших ворот”, “А я по лугу”, “Ты скажи, скажи, воробышек”, “Ворон”, “Андрей-воробей” Россия гимнын тыңлау. “Трещотка» уен коралы белән танышу. Аларда уйнау. *Иҗади сәнгать.* *Рәсем.* «Курчакка косынка» (дымка), « Тасмада бизәк» (городец), «Голубое чудо гжели» *Ябыштыру.* «Рус кызының баш киемен бизәү” *Әвәләү.*« Әкияти кош» (дымка уенчыгы) *Бәйрәм:*«Авыл ярминкәсе».

				Күңел ачу.«Әкият белән очрашу» (балалар белән күрсәтү.).
Башкортстан				
Декабрь	*Уеннар* «Ябышкак түмгәкләр», «Юрта»	*Әңгәмә.* «Башкорт халкының мәдәнияте һәм гореф-гадәтләре », «Башкортстан башкаласы- Уфа шәһәренең күренекле урынары», «Ничек күлмәк басуда үскән», «Кунакчыл башкортлар»,	*Әкиятләр.* «Аю һәм бал кортлары» «Курай турында әкият» «Мохтаҗлыкны чакыручы егет»	*Җыр.* Башкорт халык көйләрен тыңлау. Музыкаль башкорт коралы белән танышу: “Курай”. Җырлау “Кыш бабай” *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Әкияткә сәяхәт» (башкорт әкиятләренең геройлары) *Ябыштыру:* «Башкорт милли киемен бизәү» (филимонов бизәге) *Рәсем:* «Башкорт паласы» *Бәйрәмнәр: “*Яңа ел!”
Мордовия				
Январь	*Уеннар.* «Яулыклар», «Ачкычлар».	*Әңгәмә:* «Мордвалар ничек яши»	Фольклорның күпчелек өлешен йолалар – календарь һәм гаилә шигърияте (кәләшне йортыннан елап озату, туйдагы «шелтәләү» һәм мәдхия җырлары), гаилә-көнкүреш җырлары, эпик (илаһ тарафыннан урланган Литова исемле кыз, халыкны яклаучы каһарман һәм юлбашчы Тюшт турында), тарихи җырлар, баһадирлар, христиан диненә кадәрге аллалар, хайваннар турындагы әкиятләр тәшкил итә.	*Җыр.* *Тыңлау* *Иҗади сәнгать.* *Ябыштыру.*«Сөлге бизәү” *Рәсем:*«Бизәкләр» *Бәйрәм:* Валда Шинясь. Мордва (эрзя) халкының йолаларын саклау, «Балтай» бәйрәме турында мәгълүмат бирү.

Удмуртия				
Февраль	*Уеннар:* «Сукыр тәкә», “Атны койрыгыннан тот”	*Әңгәмә:* «Удмурт халкы»	*Удмуртлар фольклорыннан мифлар, риваятьләр, әкиятләр (тылсымлы, хайваннар, реалистик табышмаклар), җырлар уку*	*Әвәләү:*«Әкият илендә» (полюбившиеся герои сказок) *Ябыштыру-рәсем:* «Халык һөнәрләре кибете.» (Коллектив белән эш) *Бәйрәм:* «Гербер»
Чувашия				
Март	*Уеннар:* «Диңгездә ерткыч», «Тили-рам?», «Балыклар», «Сирелер» («Расходитесь»)	*Әңгәмә:* «Без иделбуенда тату яшибез» (о Чувашии) *Дидактик уен:* «Кайсы рәсәй курчагы?»	*Әкиятләр:* «Ни өчен нарат һәм чыршы гел яшел.» С. Шуртакова тәрҗемәсе; « Ялкау килен»; « Плаги матуры»; «Күзәтүчән тегүче»	*Музыка*:Чуваш уен кораллары белән танышу.«Барабан – сарапан», «Свирель – шахлич», «Волынка – сарпай». *Тыңлау:*Чуваш музыкасы *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:*Чуваш халык ашы-хуплу. *Ябыштыру:*«Чудо-чудное, диво-дивное» (салфетка бизәү). *Рәсем.«*Разные-разные сурпны». *Бәйрәмнәр:*«Щеварни» (Масленица); «Нәүрүз»
Мари Эль				
Апрель	*Уеннар* «Яшерелгән йөзек», «Туп белән тидер».	*Әңгәмә:* «Атаклы кешеләр» (рәссамнар, композиторлар)	Макс Майн, мари халык шагыйре Дуслык җырчысы белән танышу, шигырьләрен уку	*Музыка.* *Җырлар. Уен фольклоры.* *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Щкият дөньясы» *Рисование.*«Милли киемле курчак». *Праздник.* «Семык»

Татарстан				
Май	*Уеннар:* «Соры бүре»,«Сукыр тәкә»,«Тимербай» «Чума үрдәк, чума каз».	*Әңгәмәләр:* «Балалар яши торган урамнар турында», «Төштә күргән ишегалды», «Алар Ватанны сакладылар».	*Әкиятләр:*«Саран и Юмарт» «Зилян» Татар язучыларының һәм шагыйрьләренең әсәрләре: *Поэзия.* Дж. Тарджеманов. «Кыш», М. Ивансен тәрҗемәсе; Р. Миннуллин. «Чиктә торам», Ф. Карим. «Тиздән яз», Т. Стрешневой тәрҗемәсе. *Проза.*А. Хасанов. «Әни әйтте», Ф. Зарифуллина тәрҗемәсе; *Әкиятләр:* *Ятлау:*Р. Валеева. «Котлыйм сине,Әнием», Р. Валеева тәрҗемәсе.	*Музыка:* Җырлар. Уен фольклоры. «Нәүрүз, Нәүрүз…»,Р. Ягафарова тәрҗемәсе. *Музыкаль инструмент* «Гармун» белән танышу. Пиала белән бию. Җырлы-уен: «Мәликә»; муз. Ф. Шаймардановой, халык сүзләре. Иҗади сәнгать. *Әвәләү.*«М. Җәлил шигырьләренең яраткан геройлары» *Ябыштыру.*«Бабайга түбәтәй» *Рәсем.*«Алъяпкыч бизәү». *Бәйрәмнәр.* «А у наших у ворот развесёлый хоровод» (хороводные игры и забавы).